

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуудая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабрин 21-нээ гарана

ДУХЭРИГ

№ 37 (286)

2002
сентябрин
12
Четверг

№ 106
(20616)

Намарай
дунда
шарагшан
тахья
харын
6
гарагай
5

Бурятия

Ээлжээтэ амжалта

ХЭБЛЭЛЭЙ БАЙШАН ТҮРҮҮШЫН НУУРИ ЭЗЭЛБЭ

**ХАНА УЛАН-УДЫН РЕВОЛЮЦИИН ТАЛМАЙ
Э БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ОЛОНДО
ЭСЭЛ ТАРААДАГ ХЭРЭГСЭЛНҮҮДЭЙ ҺАЙНДЭРЭЙ
ИВАЛЬ ҮНДЭР ХЭМЖЭЭНДЭ ҮНГЭРБЭ.**

Буряад Республикын Претивиса болон Правитель- хэблэлэй албанайхид, эгшэд ахамад редактор- урид уулзажа, түсэбөө фестивалингаа үдэр гэжэ үнгэргэхөөр суглаа байгаа.

Хэблэлэй албанай хэблэлэй элэгшэ овинская оролтын үгэ Буряад Республикын ьствын Түрүүлэгшын уудыс дүүргэгшэ ебрехт, Улаан-Удын мэр иев энэ хайндэрөөр шинуудыс, уншагдадыс амаршалба.

редакцинуудай коллек- эй хоорондо элдэб энгэрөө. Талмай дээрэ эдэ бүхэн өөрынгөө циие аятай зохидоор оролдоо. Уншагдай викторина үнгэргэдөө, айханай программатай концерт наада дагдаа, хэблэлэйнгээ хамгаалха гэхэ мэтэ холтой конкурснууд анхарал татаа.

Бадмацыренов, Дымбрылов- тэнэй гэр бүлын ансамбль, Уласхоорондын хүүгэдэй фестиалин дипломантка Вика Орбодоева, 1-дэхи лицей хургуулиин хатарай «Наран» ансамбль, хэблэлэй байшанай фото-корреспондент Радна-Нима Базаров олон зоной урда дуу, хатараа табижа, харагшадаа баярлуулба. Мүн «Буряад үнэн» үхибүүдэй хоорондо асфальт дээрэ зурагай конкурс эмхидхэжэ, үхибүүд янза бүриин үнгэтэй мелнүүдээр хайхан зурагуудыс зуража, редакциһаа бэлэгүүдтэ хүртэбэ. Тэрэшлэн викторинада хабаадаһан зон баһал шагнагдаа.

Энэ үдэр хэблэлэй байшанда хэблэлдэдэг «Бурятия-7», «Бизнес-Олзо», «Буряад үнэн», «Дүхэриг», «Спорт-Тамир», «Эблэл», хүүгэдэй журнал «Одон», «Морин хуур», «Вершини» гэхэн журнал, газетэнүүдтэй танилсахыень уншагдадыс редакциһаа галмайда, хүгжэм дуугаараа бсэдэ татан урижа, хүнгэлэтэй сэнгээр бэшүүлжэ, подписка хэһэн зонойнгоо хоорондо аддасагүй лотерей үнгэргэһэн байнабди.

«Буряад үнэнэй» һүүлээр «Городская газета», «АиФ» в Бурятии», «Домино», «Комок», «Центральная газета», «Информ Полис», «Фазенда» гэхэ мэтэ газетэнүүд баһал өөһэдынгөө уран хайхан харалгатай программа харуулаа.

Фестивалин түгэсхэлдэ хүндэтэ комисси дүн гаргаба. Түрүүлшн 1-дэхи нуури «Буряад

үнэн» хэблэлэй байшанда, 2-дохи - «Информ Полис» газетын редакцида, 3-дахи - «Правда Бурятии» редакцида дипло- муудыс болон амтатай «Амта» гэхэн кондитерска фабрикын томо гэгшын тортнуудта хүртэбэ.

Олон янзын хэблэлэй продукци гаргажа, Буряад орон соогуураа суурхажа байһан «Буряад үнэн» хэблэлэй байшанай «Бурятия», «Буряад үнэн» - «Дүхэриг» сонинууд удаа дараалан Бүхэроссин фестивалин лауреадууд болоо бэлэй. Мүнөө республикын фестивалда түрүүлшн нуурида тус байшанай гараһаниин дэмбэрэлтэй, омогорхолтой. Энэ хадаа та бүгэдэнэй - захишадай, уншагдай дэмжэлгын хүсэн гээд сэхэ мэдэрэе. Үшөө олоор захил хүүлээл, нүхэд!

Соёлма БАЙМИНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Буряад үнэн» хэблэлэй байшанай коллектив; хайндэрэй үедэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Захааминай аймагай 75 жэлэй оёе угтуулан

Багма ШОЙДОКОВ

ДАЛАХАЙ

Аршаанта булаг мэлмэрхэн умдатай
Арюухан тоонто сэсэглэн мангана,
Агаарай хүлэг ургалха шадалтай
Ажалша хүнүүг амгалан жаргана.

Дабталга:
Орьёлмо уула хабшалнууг
нахюултай
Эрдэни тоонто Далахай
бэлэйлши,
Алдарта нүхэд-түрүүшүүл
омогтой
Олоной тоонто Далахай
мүлхэлши!

Жороолмо хүлэг ургалан уанхай
Зугааша нүхэд ажалдаа шармайна,
Зулгыхан бэри гунигта баригдааг,
Инагтаа нэнгэн дуулажа ороно.

Дабталга.

Хүндэтэ хүгшэд хүхирэн налайнхай
Аялга дуугаа хангюурдан татана.
Үльгэршэ үбгэд «Гэсэрье» түүүрэнхэй
Зонойнгоо заншал домогуудыс батална.

Дабталга.

МУЛЬҺЭТЭМ

Үлгы тоонто Мүльһэтэм
Үльгэр домог бэлэйлши,
Амтан аршаан булагһааш
Амсан хүртэн жаргаһуу.

Манхан тоонто шамайгаа
Магтан түүүрэн амарһуу,
Сэсэг ногоон талыеш
Сээжын гүһөө дуулаһуу.

Эжым тоонто Мүльһэтэм
Улаг зоной тицргэнши,
Үри хүүгэдын шамайгаа
Үлгын дуугаар угтанал.

Манхан тоонто Мүльһэтэм
Магтаал шамгаа залаһуу,
Сэсэг ногоон талыеш
Сээжын гүһөө дуулаһуу.

Мухар-шэбэрэйхид угһаа таряашад алдартай байһанаа бодото хэрэгээрэ дахинаа баталжа байна. Тэдэнэр мүнөө республика дотороо таряа хуряалгын талаар түрүү нуурида ябана.

АЛТАН ТАРЯАН ДХАРНА

Үсэгэдэрэй мэдээгээр, энэ аймагайхид 6 мянган гектар дээрэ орооһото ургамалнуудыс сабан унагаагаад, тэдэнэй 4 мянган гектар дээрэхине хадажа абаа. Багсаалхада, гектар бүриһөө 8 центнер таряан абтана, зүгөөр зарим участогууд дээрэхэ арбаад центнер гектар бүриһөөнь абана. Ган гасууритай мүнөө жэл имэшье хэмжээнэй ургасада таряашад олзорхоно.

Илангаяа эдэбхитэйгээр тус аймагай «Искра» гэхэн хүдөө ажыхын үйлдбэрийн кооперативай таряашад ажаллажа байна. Энэ ажыхыс Арадай Хуралай депутат Юрий Афанасевич Петров толгойлдог гээшэ. Кооперативай комбайнернууд 2

мянган гектар таряалан сабшаад, ехэнхи хубиеннь хадажа үрднхэй. Ургасань хайн.

Кабанскийн болон Баргажанай таряашад орооһото ургамалнуудаа түлэг дундаа хуряжа байна.

ҮБҺЭЭН НООСОЛҺОӨР

Харин энэ үедэ үбһэ хуряалгын болон шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгын ажал үшөө олонхи районнуудта дүүрэггүй байна.

Хэрбээ Бэшүүрэй, Захааминай, Түнхэнэй, Хурамхаанай аймагуудта мүнөө жэл ногооной хайн ургасые эмхидхэлтэйгээр хуряжа шадаа хаань, гандаһан Ивалгын, Зэдын, Сэлэнгын, Хориин, мүн аралнуудаа үертэ абтуулан Баргажанай аймагууда бүүдүн тэжээл багаар нөөсэлбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

(Хүдөө ажыхын министерствын мэдээсэлнүүдхээ).

Санкт-Петербург МЕДИЦИНСКИЙ ЦЕНТР

«ВИТА ВАЛИДА»

АКУПУНКТУРНОЕ ПРОГРАММИРОВАНИЕ
Достаточно одного сеанса

Автор лечебных методик врач-психотерапевт С.П.Семёнов

- ИЗЛИШНИЙ ВЕС
- АЛКОГОЛИЗМ
- ТАБАКОКУРЕНИЕ

СТР. 11.

Лит. № 78-030397 от 29.01.2002 г.

НАНААГАА АМАРХАНЬ ЭРТЭ

Республика дотор малай гэжээл бэлэдхэлгэ нёдондо жэлэйхитэй жэшэхэд яһала найнаар ябуулагдажа байна гээд тэмдэглэлтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэрини кооперативууд нёдондо жэлэйхитээ 17 мянган тоншоор ехэ малай гэжээл бэлэдхэд байнхай.

Хүдөө ажахын ба эдэе хоолой министрствын хэблэлэй албанан мэдээсэлэй ёһоор, Кабанский аймагтай ажалшад үбһэ хуряалгада эгээл үндэр үрэ дүнгүүдые туйлана.

Бүшүүрэй, Захааминай, Хурамханай, Түнхэнэй аймагуудга малай гэжээл бэлэдхэлгэ түгэсхэхэ шатадаа орожо байна. Мэргэжэлтэй баталханай ёһоор, республикын эдэ аймагуудга байгша ондо ногоон яһала найн байгаа. Тиймэһээ малай гэжээл бэлэдхэхэ

Ааабаряа үлүүлэн дүүргэжэ байна. Гэбэһи Баргажанай, Ээдын, Ивалын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хорини аймагуудга үбһэ хуряалгада дүүргэхэнэ үшөөл үдэ байһаар.

Яруунын аймагтай «Победа» болон Эгэтын хүдөө ажахын үйлэдбэрини кооперативууд яһала найн үрэ дүнгүүдтэй, эдэ кооперативуудга наар хахаламга яһала эршэмтэйгээр ябуулагдажа.

Зүгөөр малай гэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэри амжалтатай

найнаар үнгэргэгдэжэ байна гэжэ ханаагаа амархань үшөөл эртэ. Ушарын гэхэдэ, малай толгой бүхэндэ оройдоол гэжээлэй 4 центнерһээ дээшэ гэжээл бэлэдхэгдэе бшуу.

Республикын бүхы аймагуудга орооһото ургамалуудые хуряалга эхилбэ. Мухар-Шэбэрэй, Кабанский болон Баргажанай аймагуудгай хүдөө ажахын предпрятинууд таряа хуряалга дээрэ эгээл үндэр үрэ дүнгүүдые туйлана.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

«ТОО БҮРИДХЭЛ - 2002»

ГЭЖЭ ХЭБЛЭЛЭЙ ТҮБ

2002 ондо Бүхэроссин хүн зоной тоо бүридхэл аба асуудалнуудаар хэблэлэй түб Буряад Республикын Гүрэнэй Статистикын комитедэй байшан соо нээгдэбэ.

Бүхэроссин хүн зоной тоо бүридхэл абалгын зориолго тухай мэдээсэлэй-ойлгууламжын хүдэлмэри олоной дундаа гэшшэ хэблэлэй түбэй ажал ябуулгын гол зорило бо Республикын хүн бүхэндэ ойлгуулхын тула хүн зоной тоо бүри абалгыг эмхидхэгшэ аргатай бүхы юумэ хэхы оролдон.

Мэдээсэлэй-ойлгууламжын хүдэлмэридэ гүрэнэй, нийс шажанай ажал ябуулагдадые эрбхитэйгээр хабаадуула хэблэлэй түбэй хүдэлмэрини онол аргануудай нэгэниинь бо бшуу.

Хүн зоной тоо бүридхэл абаха тухай Москваһаа, мүн шотагуудаһаа ороһон материалнуудые ажал ябуулагдаа үргэ хэрэглэхэ байна. Интернет болон олондо мэдээсэл тараадаг электронно хэрэгсэлүүдэй арга боломжонуудые мүн лэ үргэ хэрэглэхэ. Эндэһээ эдэ бүхы материалнууд республикын о мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдтэ эльгээгдэхэ. Хэблэлэй т тухай ёһоор федеральна хэмжээндэ нээлгын ёһолол сентяб 9-дэ үнгэргэгдөө. Россия Федерациин Гүрэнэй Статистик комитедэй хэблэлэй албан «Халуун утаһа» эмхидхэ. Москва телефон мэдээжэ. Ороной хүн бүхэн энэ телефон түлөөһөгүйгөөр хонходожо, мэдээсэл абаха аргатай. Иимэ теле 8-800-200-10-02.

«Тоо бүридхэл-2002» гэжэ хэблэлэй

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АЖАЛУУГШАДА ТА НИИТЫН ЭМХИНҮҮДЭ ХАНДАЛГА

Бүхэроссин хүн зоной тоо бүридхэл абалгын эхилтэр ба саг үлэбэ. Энэ ехэ хэрэг байгша оной октябрийн 9-һөө 16 бол үнгэргэгдэхэ юм. Бидэнэй хүн бүхэндэ, манай республик тэрэ тон шухала удха шанартай байна. Мүнөө үедэ Россия обществын ямар байдалтай байһы хэншы найн мэдэжэ гэжэ хэлэхэ аргатайбди. Тиймэһээ хүн зоной тоо бүри абалга энэ талаар айнабар ехэ туһа хүргэхэ.

Хүн зоной тоо бүридхэл абалга хадаа гүрэн түрэн айхал шухала удха шанартай хэмжээ ябуула мүн. Энэ хэмжээ ябуу манай орон дотор «Бүхэроссин хүн зоной тоо бүридхэл абалга тухай» Федеральна Хуулин үндэһөөр түрүүһын үнгэргэгдэхэнэ гэшшэ. Россия Федерациин Президент В.В. Путин энэ хуулида 2002 оной январийн 28-да гараа табяа нэн.

Тоо бүридхэл абалгын хуули ёһоной үндэһэ хууриг уласхоорондын хэм хэмжээндэ үндэһэ ёһо гуримуудтай тааралда Эрхэтэдэй демократическа общество байгуула талаар шууд алхам хэгдэхэ. Болохоёо байгаа тоо бүридхэл абалга хүнэй бо эрхэтэдэй хубини ажабайдалда, гэр байрада хамааралсахагүй гуримда үндэһэлхэ зэргэтэй. Тийхэдэ хүнэй болон эрхэтэдэй эрхэнүүдые наринаар сахилгын гол ёһонуудга үндэһэлхэ бай.

Хүн зоной тоо бүридхэл абалга политическэ бэшэ, харин нийс арадай, нийтэ үндэһэ яһатанай хэрэг, ябуула болоно бшуу. Бүридхэл абалга хадаа хүнэй болон эрхэтэнэй ниитын үдэ болоно. Энэ хэрэгтэ хүн бүхэнэй эрбхитэйгээр хабаадалга ажабайдалнай гүйсэд дүүрэнээр, үнэншэмэ тодоор харуулагдажэ.

Тодо нарин тоо бүридхэлһөө пенсинүүд, тэдэмжэжэ хүнүүдэй ажаалаар хангаданги байлга дуудыдаха юм. Тоо бүридхэл абалгыг амжалтатайгаар үнгэргэхэ гэшшэ бидэнэй хүн бүхэн эрбхи үүсэхэлхэ сэхэ дуудыдаха. Тоо бүридхэл абалга - манай ороной, манай республикын түүхэ бэшэ болоно. Буряад ороной хүн бүхэнэй эрбхитэй хабаадалгаһаа ургажа ябаа үетэнэй үрда тэдэнэй эрхэтэн ёһоной харюусалгана мэдэрэлгын хэр болоно бшуу. Ойрын арбаад жэлдэ обществыннай ажабайдал бүридхэл абалгын дүнгүүдхээ гол түлэб дуудыдаха. Ушар иимэ түрэнэй үрэ дүнгүүд гансал маанадта бэшэ, харин ерээдүйн халаанда зориулагдаха байна.

Хүн зоной тоо бүридхэл абалгада эгээл эрбхитэйгээр хабаадал урятайгаар ниитын эмхинүүд манай республикын бүхы хүнүүд хандана.

Хүндэтэ шотагаархид! Хүн зоной тоо бүридхэл абалга эрбхитэйгээр хабаадал! Энэ хадаа манай республикын, бүр манай ороной хүгжэлтэдэ таанадай хубита болохо.

Хүндэлэн үлэгшэ Буряад Республикын ветерануудай совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой түб, Буряад Республикын Хойто зүгтэй үндэһэн бага яһатанай элэ «Гармония» гэжэ эхэнэрнүүдэй үүсхэлы дэмжэлгын тү «Надзея» поляк соёлой бүлгэм, «Фирн клуб» гэжэ Россия «Возрождение» гэжэ залуушуулай эмхи.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан

Улаан-Үдэ хото, 2002 оной сентябрийн 5.

«СИБИРЯЧОК» - УЛААН-ҮДЭДЭ

амитад, заһаһад тухай энэ ном соо һонирхолтойгоор бэшэгдэнхэ. Ямар аргаар, зорилготойгоор энэ ном хэблэгдэнхэ тухай үхибүүд элэгэрэнги хоорөө шагнаа. Уулзалгын түгэсхэлдэ Байгал тухай викторина үнгэргэгдэжэ, эдэбхитэйгээр хабаадалхан хурагшад «Сибирячок» гарай бэлэгүүдтэ хүртөө.

Энэ уулзалгада хабаадалхан Улаан-Үдын библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, Буряадай уран зохеолшо, «Хараасгай», «Одон» журналнуудай редакторнууд «Сибирячок» ханилжа, саашадаа дүй дүршэлөөрөө хубаадажа, сүг хамга хэдэхэ тухайгаа мэдүүлээ.

Е. ЦЫБЕНОВА.

А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

Эрхүү хотодо хэблэгдэхэ хүүгэдэй «Сибирячок» журнал үнгэргэжэ жэл байгуулагдаһаар 10 жэлэйнгээ ойн баяр тэмдэглээ юм. Шэнэ нуралсалгай жэлэй эхиндэ тус журналай редактор Светлана Николаевна Асламова Улаан-Үдэ айлшалан байна. Басан Абидуевай нэрэмжэтэ республиканска хүүгэдэй библиотекэ соо «Сибирячок» журналай танилсалга болоо.

Улаан-Үдын нургуулин үхибүүд хүршэ хотын хүүгэдэй журналын танилсаһаһаа гэдүүр «Сибирячок» журналыг байгшаар гайхамшагта аяншалга («Удивительное путешествие Сибирячка по Байкалу») гэһэн үнгэтэ, елэгэр найхан хатуу гадартай номгой танилсаа. Байгалай ургамал,

ЗАНШАЛТА НАЛБАРИЯА НЭРГЭЭХЭ

Мүнөөдэр республикын Хүдөө ажахын министрствын коллечи дээр мал ажалье хүтжөөхэ тухай программа баталагдаха юм. Тус программа хадаа 2010 он болотор Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ заншалта налбарие нэргээжэ, малай үүтэрые найжаруулжа, тоо толгойны олошоруула удхатай.

Урданай дүй дүршэл болон туйлаатанууд дээрэ үндэһэлхэн шэнэ программа мүнөө үсын эриатэүүдтэй зохиладуулагдаһан. Россия Федерациин Хүдөө ажахын министрствын мэргэжэлтэ дурадхалуудые хараадаа абаһан, манай эрдэмтэдэй наһамжануудые анхарһан байха юм.

Хонин ажал тухай хэлэбэл, меринос үүлтэрэй хажууаар буряад түхэлэй бүдүүлг нооһотой хонидые олоор үсхэбэрлэхэн шухала гэжэ программа соо онсолон тэмдэглэгдэнэ. Мүн мяхалиг үүлтэрэй хальмаг болон казах түхэлэй эбэртэ бодо малда анхарал ехээр хайдуулагдаха ёһотой. Тэрэнэйлэн һу наалин талаар үүлтэртэ үнэсэдэй ферментүүдые нэргээхэ, адуу мориной хүрэгүүдые олошоруула хэмжээнүүд программаны ёһоор хараалагдана.

Программын зарим хубинууд, илангаяа үүлтэр найжаруулгын шэгээл федеральна бюджетһээ тэдхэмжэтэн байха юм.

Николай НАМСАРАЕВ.

ЭСЭГЫН ҮГЭ ЭРХИМ ХҮБҮҮДЫНЬ ДУУЛАХА ГҮ?

Харгын ханиин хөөрөөнһөө

Улаан-Үдэ руу зурһан холын харгыда Николай Бадмасвичтай найхан танилсааб. Шэнэ танилги Мондо шотагта түрлэн. Дээдэ нургуулан дүүргэдэ бүхы наһаараа Улаан-Үдэдэ ажаһууна. Тоонто шотагта дурсажа, балшар наһанангаа хаһа наһан, мүнөө үсын гэр бүлэ тухай манай хөөрөөдөөн болоо.

Түхэрээг жэл түрэлхидэйнгөө хажууда байхадаа, бидэ үхибүүд ямар сагта ямар ажал хэбэбиди гэжэ мэдэдэг һэмди. Зундаа үбһэндөө ябажа, үдэшлэдөө эдэһшэг сайгаа ууха үедөө, аба эжыгээ хамта зүбшэн хэлэжэ, саантанхи ажаала түсбэлэдэг бэлэбди. Эсэртэ ажал хэншы наа, юунэй түлөө, хайшан гээд энэниин хэхэ тухай үхибүүд онлогодог бангаабди. Мүнөө хүүбүүд лийнөө «Батя, ты все равно на помини!» гэх динь, голхормоор даа, гэжэ Николай Бадмасвич хоорно.

Гуша гаран жэл үнэн сэхээр зановто хүдэлхэн ажадина хүнэй намтар бусад табн, жара наһатай

зонай намтарһаа ондоо бэнэ. Хорин хоёртойдоо һамга абажа, хоёр хүүбүүтэй болоһон. Дээдэ нургуулиа зоочоор дүүргэжэ, гэр байратай болохын тула оролдосотойгоор ажаала хээ. Гуша гаража өөрын «уурхайтай» болоо. Энэ үедэ хоёр хүүбүүд ехэнүүд болонхой, нургуулидаа эрхим һураа. Тийһээр бэрхэ хүүгэдээ найн мэргэжэлтэй болгохо саг дүтлөө. Николай Бадмасвич ханин нүхэртээ улам шуларгы хүдэлжэ, хүнөө дутуугүй дээдэ нургуули хүүбүүдтэ олгуулаа.

Мүнөө нүхэрин ашанарни гээд лэ, мэдээгээ алдаатгүй ябадаг. Намаяныш мартан...

Шэнэ жэлээр гэрээ харууналжа гансаараа үлөөб, хүгшэмни үхибүүдэ амаршалхана ошоо һэн. Тоонто шотагаараа гансаараа ябаад бусааб. Олон юумэн наһадаа, аба эжын шаран, жаахан гэримнай бууса... Гэртэ наһанана хараһанаа хэнд хөөрхэ үгэһэнбид? Хэн минни олоһонуудые ойлгожо абаха гэһэнб?

Хүүгэдэйнгөө олзын хэрэг ойлгоогүй хадаа, ашанараараа бээ һамааруула саг эрээ. Найндэрөөр бэлэг абаад лэ, үдэртөө үнэн зүрхэнһөө үхибүүдынь хараад лэ байнабди. Хажуу тээһээ харахада, байдалнай зохиодоо харагдана, магад. Тийбэһи хүүбүүдэм нэгэн нэгэтэ орожо эрээд яаралгүй намтаяа хүнэс дүүрэн зугаалһан даа гэжэ ехэл хүлээдэгби. Намгани заримдаа, худалааршы наа, намайе хүндэлжэ байһанаа мэдүүлхэй даа гэжэ наһадагби.

Бүхы наһаараа би зүбшүүд, зонһоо муу бэнээр, ажабайдалаа зохоогоод ябанаб гэжэ наһадаг һэм. Гэртэйб, ажалтайб, машинатайб, хүүбүүдн байра байдалаа зохоонхой. Тэрэнэй саана юун гэһэнб?.. Улаан-Үдэдөө дүтэбэбди. Хүлисэгты... Радио шэнги битнай бүхы харгыгаа ярибаб, - гээд, шэмээгүй болоһоб.

Холын харгыһаа бусахадань, хүндэтэйгөөр абаяа гэрэһинь уттаха гэһэн гү? Дээрэ буулаа, халуун эдэһэй дээжэ урдань табяад, хөөрөөһөн хүн шагнаха гэһэн гү?

Ешигма ГАЛТАЕВА.

«ТЕПЛОПРИБОР» заводой хуби заяан

ГАЙТАЙ БАЙДАЛДА ОРОНХОЙ

Федеральна Правительствын зүгһөө ямаршье туһаламжа үзүүлэгдээгүй хэн.

Дэлгүүрэй шэрүүн долгино шэдэлүүлэгдэжэ, абиртажа байха үедэнь Буряад Республикын Правительство заводто туһалха зорилготойгоор үйлэдбэринн территориальна тусхай зонин бүридэлдэ «Теплоприборые» оруулжа, налогой тохобориноо хүнгэлхэ дурадхал оруулаа бэлэй. Зүгөөр заводой дирекци өөрынгөө арга боломжонуудта найдажа, дурадхалхаань арсаа хэн. Продакциа хаа хаанагүй худалдажа, республикын мэдэлхээ мултарха шадалаа дээгүүр сэгнэжэрхөө ха юм.

Харин мүнөө болоходо, панхаруутан тухайгаа мэдүүлээд, үриемнай доошолуулсаха хэмжээнүүдээр туһалыт гэжэ түрэл правительстадаа ханданиннь гайхалтай.

Юунид панхаруутааб гэхэдэ, заводой бүтээдэг приборнуудай өөрын үнэ сэн бусад предприятиуудай бүтээлүүдтэ ороходоо дээгүүр байжа, коммунальна ажахынхид

«Теплоприборой» продукци үсөөнөөр худалдажа абана.

- Энэ заводой бүтээлүүдэй шанар ханаанда хүрэнгүй, гэжэ Барилгын болон коммунальна ажахын министрэй орлогшо Виктор Думнов мэдүүлнэ. - Гэбэшье заводто туһалха зорилготойгоор манай министерство яһала олон приборнуудые захижа, тусхай хэлсээ баталаа юм. Зүгөөр «Теплоприборой» дирекци уялгануудаа болзор соонь, захилай хэмжээн соо бээлүүлжэ шаданагүй. Жэсээлхэдэ, дулаа, ууралай гаргашье тодорхойлодог үнөөхи приборойнь бусадайхидта ороходоо хоёр дахин үнэтэйшэг байгаашье хаань, худалдажа абаад, Загарайн аймагта табяа бэлэйбди. Харин заводойхид мүнөөшье болотор тэрэ приборнуудаа ашагалгада тушаагаагүй байха юм. Улаан-Үдын коммунальна хэрэглэмжэдэ абтанан агрегадуудын мүн лэ горитойгоор хүдэлгэгдэнгүй. Уялгануудаа бээлүүлдэггүй заводтой арсадажа сүхэрөөд, бидэ мүнөө

үмсын «Байкалприбор» үйлэдбэринн иимэрхүү приборнуудые худалдажа абанабди, тэрэнэй мэргэжэлтэдтэй нягта холбоотойгоор хүдэлнэбди.

Мүнөө заводьямар байдалтай гэжэ һонирхон, хаяхана республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В.О.Гейдебрехт бүлэг мэргэжэлтэдтэй эндэ ерэжэ, үйлэдбэритэйнь танилсаба.

Хэрбээ совет үедэ «Теплоприбор» нэгэдэлдэ дүн хамта 1300 хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ажалладаг байгаа хаа, харин мүнөө эндэхи хоохон цехүүд соо оройдоо 180 хүн хүдэлжэ байна. Гүрэнэй тусхай комисси тус заводто панхаруутаа гэнэ сэгнэлтэ үгөөд, хуулинн ёһоор дансьен гуримшуулжа байнхай. Панхаруутанан энэ заводто шэнэ эзэн олдожо, Эрхүүдэ байдаг «Восточная Сибирь» гэнэ «Электромашин» шэглэлтэй нэгэдэл тэрэнниэ бүридэлдөө абаха ханаатай. Зүгөөр заводой акциин эзэд, юрын хүдэлмэрилэгшэд энээн тушаа ямар шнидхэбэри абаха юм, үшөө мэдэгдэнгүй.

- Эрхүүдэ мэдэлтэй болоошье хаа, бидэ республикада хэрэгтэй продукци бүтээжэ байхабди, тиймэһээ гүрэнэй захил хэхьен манай правительстве гуйнаб, гэжэ «Теплоприборой» шэнэ директор Геннадий Бухаров хэлээ юм байна.

- Гүрэнэй захил иматгал конкурсын дүнгүүдээр элирүүлэгдэдэг гуримтай. Хэрбээ эрхим шанартай үнэгүй приборнуудые конкурсно дурадхаа хаатнай, хэн танай бүтээлүүдхөө арсаха юм. Харин правительствын захиралтаар танай приборнуудые худалдажа абагты гэжэ хэниошье уялгалха эрхэгүйбди, гэжэ В.О.Гейдебрехт заводой дирекцид мэдүүлэбэ.

- Дала гаран миллион гүхэриг үритэй энэ завод хэмжээгүй эхэ талмайтай хоохон цехүүдэ үбэлэй үедэ яажа дулаасуулжа байха юм ааб даа, гэжэ республикын промышленнигуудай Советэй президент К.П.Альцын ханаата болоно.

Гайтай байдалда ороһон завод байна даа.

Николай НАМСАРАЕВ.

ШЭНЭ ТЕХНИКЭ

НОЖОРУУЛАГДАА

Фотатын стоматологическа поликлиника эхэ шоодоборитой хэн. Обгэхэдэ, шүдэнэй арга хэхэ гэхэдэ, үеын шэнэ техникэ үгы байгаа. Хэзэдэ хүдэлхэн, ажаадаа бэрхэ, гартан Дулма Музыниовна оло гаймагай хүтэлбэрилэгшэдтэй урда табяаннь хаань, энэ асуудалдань харюу үгтөөгүй хэн.

БОРШОГОРТО

НОДОН ТАХИГДАА

Гы найхан зунай үдэртэ Боршогор нотагта Булад лама залагдажа, лагын бүридэл хэжэ, шодон даба. Түрэл нотагаа, орон дэлхэйн, уулын эзэдтэ шүтэжэ, эдэс найпгаа дээжэ үргэжэ, үндэр ганаа хүндэлжэ, наһатан үнгэрхэн дурсажа, суглаарагшад дүхэриглэн баярлаһан байна. Мүн баһа саа тосхондо Сержо ламада лагаданан субарга баригдахаар залагдана. хаяхан Еши-Лодой үүшэ морилжо, бүмбэ шюуһан мейн арамнайлаһан байна. Мүнөө найхид мүннэ, зөөри суглуулжа найхэй.

Яруунаһаа мэдээсэнэ

УЛААН-ҮДЫНХИД - ЯРУУНАДА

Улаан-Үдэ хотын 13-дахи нургуулин экологическа отряд Ярууна ержэ амараа хэн. Энэ амаралтань хадаа экологическа ажал абуулгын хараатай байгаа. Гундын дунда нургуулин тусхайта талмайда ажаллаа юм. Мүн баһа эндэхи хурагшадтай танилсаа, хани холбоотой болоо. Гундын нуурай эрьсэр ябажа сэрбэрлэһэн байна. Энэ шютагай байгаалтай танилсаа, Гунда нуурай гүн найхан уһанда орожо, шара элһэн дээрэнь хэбтэжэ, бээс сэнгээгээ, амаруулаа. Нүүдээрнэ Тулдуунай нургуулитай танилсаа, Ехэ Яруунын эрьсэд амараад, үдэрэй халууниие халуун гэнгүй, шитомник ошожо, модо тарифан газарта ажаллаа. Эдэ үхибүүдые эбтэй эстэйгээр хүмүүжүүлэгшэд Б.Б.Туголхонова, А.В.Баранова гэгшэд хүтэлбэрилэнэ. Городой асфальт дээрэ экологи тухай хөөрөлдэхэ гээшэ ямаршье удхагүй гэжэ бидэ ханаабди, харин шодөөрөө хаража, гараараа бариха, байгаалитай уулзажа хөөрөлдэхэ гээшэ үрэ ехэтэй ха юм даа, гэсэд, хүмүүжүүлэгшэд хөөрэнэд.

ХАРААЛАГДАНАН ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭХЭ

Район дотор үбһэ тэжээл бэлдэлгын халуун хаһа үргэн дэлсэтэйгээр үнгэржэ байна. 38 үбһэнэй бригадануудта 198 тракторнууд, 72 косилканууд, 47 тармуурнууд, 23 подборцигууд, 21 стогамедууд хэрэглэгдэнэ. Эдэ оньһожоруулгануудта 231 механизаторнууд хүдэлнэ.

Хуушан техника эбдэрнэ, харин тиибэшье гэлэй, уран гартай, бүтээсэ ехэтэй механизаторнууд эртын паранаар, орой болотор хүдэлнэ. Мүнөө үснь 8000 тонно үбһэн бэлдэгдэнхэй гэхэ гү, али 2000 тонноор нёдондонойхидо орходоо үлүүгээр бэлдэгдэд байна. Районной арбан

хоёр хүдөө ажахын коллективүүдэй дунда Тэлэмбэ нуурин Комсомольско ажахы хоёр мянгаад тонно үбһэ тэжээл бэлдэдэ, түрүүлжэ ябана. Ажахые даагша, районной советэй депутат Жаргал Запабадаревич Тогтохоев суг хүдэлжэ байһан мэргэжэлшэдээр гурбан баригдануудай дунда ехэ найнаар мурьсөө эмхидхээ. Эндэ үбһэшэдые урмашуулгын хэмжээн алишье талаараа найн. Тиймэһээ гурбан бригада хоорондоо мурьсэжэ, ажалыншье урматгайгаар ябана.

Һаяшаг гурбан үдэрэй туршада ехэ бороо орожо, нилээд үбһэ тэжээл бэлдэгшэдэй ажаалдань хаалта хэбэ. Тээд үбһэшэд миин хуутаагүй. Зарим газарта шарга бэлдэ, хоройлоо, модо бэлдэ. Мүнөө жэл хараалагданан түсэб бүрин бүтэн дүүргэгдэжэ, үбэлдөө малай тэжээл хүртэмжэтэй байха гэжэ найдагдамаар.

Ярууна шютагайннай таряанай поли дээрэ энэ жэлдэ ургаса нёдондонойхидо орходоо нэгэ бага дээрэ. Ган гасуур болоһонһоо боложо, түсэблэһэн орооһо таряанай абтахань ехэ хүшэр гэжэ ханагдана. Тиибэ яабашье нёдондонойхидо орходоо, горитойхон ороһон ажахыда сохигдохоор хараалагдана. Нёдондо оройдоо 5 центнер 1 гектарһаа хуряагданан байна, харин мүнөө жэл 8-9 центнер хуряагдахаар хараалагдана. Ургаса энэ жэлдэ найн байха гэжэ ханагдана. Тээд үнөөхи байгаалиимшай ган гасуурһаа боложо, ороһон бага хадагдана. Эгээл түрүүн таряагаа «Победын» хүдөө ажахы хуряахаа гараба. Бэшэ бэшэ газарта техниксээ бэлдэжэ дууһаад, таряанай болбосорхые хүлэжэ байнат.

Мүн хойто жэлэй таряанай паар бэлдэлгэ үргэлжэлһөөр. Район дотор 4134 га паар бэлдэгдэд байна. Илангаяа энэ ажал Ульдэргын СПК-да найн эмхидхэгдэнхэй.

Эдуард БУДАЕВ.

Хүгжэмынь Б.Наранбаатарай Шүлэгэнь Алексей Бадаевай

ШЭРЭНГИМНАЙ НАЙХАН ДАА

Элһэтын тала, Баян Үндэр, Эдин уужам Бага Ярууна - Эдин дуранайм үлэ тоонто, Эгүүридэ мүнхэ Шэрэнгим.

Дабталга:
Сэнхир нууртай Яруунын Сэлэз номин дайдаһаа Эртын яган тэрэнгээр Эмиин дуудаан, Шэрэнгим!

Аяла найхан хатар, дуугаар Алаг зурхым нэмхэд абадаг Ажална зонийн амин тоонто, Аадартай, омогтой Шэрэнгим.

Дабталга:
Зандан Жуугай адиста хүртөөд, Буурал Баабайдаа шүтэн байдаг Аба, эжымнай ариун тоонто - Алагдахан домогтой Шэрэнгим.

Дабталга:
ЯРУУНА НИОТАГ
Хүгжэмынь А.Андреевэй
Үгэнь Г.Чимитовэй

1. Хадаараа, хүбшөөрөө харгытай Халонхан Ярууна нотаг Хүбүүдэй хулые дүрөөр Хүргөөшэ Ярууна нотаг «Хамаг зонийнни жаргал золье Халуун үгөөрөө магтанабди.

2. Талаараа, нуураараа нэмжынэн Талмайхан Ярууна нотаг, Адууһан малай тоо нэмэһэн Аршаанта Ярууна нотаг Түмэн зонийнни түрүү солые Түүрэн юрөөжэ магтанабди.

3. Зугаагаар, дуугаараа сонгойхон Зулайхан Ярууна нотаг Хүгжэлтын жэлгээ харуулан Хүгжэмтэ Ярууна нотаг Арад зонийнни агуу хүслэе Ариун сэдхэхэлэе магтанабди.

Шагдар-Сэрэн таабай Бурхан Биабай дээр мургэл хэнэ

Устгалын үедэ

Айлшад Тамхи Баряаша дээрэ

«УУЛЫН УЛАДАЙ УУЛЗАЛГА»

(Хонгоодор угсаатанай регион хоорондо)

Уг ехэ гарбалтай,
Улаан зандан сэргэтэй,
Түүхын ехэ түбэрэн

соогуур,

Түрэгжэ ерэнэ

хонгоодорнууд,

Саг ехын самарян соогуур,

Гаража ерэнэ

хонгоодорнууд,

Үнгэтэ дэлхэе шэмэнэ,

Үндэр солоо үргэгжэ,

Мянган жэлье ото,

Милаажэ ерэнэ

хонгоодорнууд

байгша оной алтан намарай түрүүшын дулаан үдэрнүүдэй үедэ Түнхэнэй аймагай Хэрэн нууринда сугларба. «Уулын уладай уулзалга» гэхэн гаршагтай хонгоодорнуудай хайндэр табадахияа үнгэргэгдээн байна. Эндэ заншалта ёһоороо хонгоодор уг гарбалтай Түнхэнэй, Ахын, Захааминдай, Алайрай аймагуудай түлөөлэгшэд хабаадахаа гадна, мүн лэ заншалта ёһоороо, Монголой Хүбсэгэлэй аймагайхид баяр зугаа дэлгэлсэбэд. Эгээл түрүүшын нимэ хэмжээ ябуулга

Түнхэндэ 1991 ондо болоһон юм. Энээн тухай Буряад Республикып соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Василий Бильтагуров иигэжэ һанамжална: «1990 оной зунай нэгэ дулаахан үдэр уран зохёолшо Ардан Ангархаевтай юундэб даа хонгоодорнууд тухай хөөрэлдэжэ эхилшөө һэмди. Тинхэдэ энэ угай ехэнхи хүнүүд Алайрта, Түнхэндэ, Захааминда, Ахада ажаһууна гэжэ дуулахадаа, эдэниие суглуулха хэрэгтэй гэхэн бодол түрөөдхибэ. Тэрэ үедэ Ардан Лопсонович СССР-эй арадай депутат байһан тула энэ хэрэгыг бүтээжэ хэхэ аргатай байгаа. 1991 ондо Бүгэдэ буряадуудай эблэлэй ехэ суглаанай үедэ нэрлэгдээн бүхы аймагуудай толгойлогшонортой хэлсээ баталжа шадаһан юм».

Энээнэй удаа хоёрдохин уулзалга Захааминда 1993 ондо үнгэрөө. Алайр энэ хайндэрые 1996 ондо угтан абаа. Дүрбэдэхи уулзалга Ахада 2000 ондо болоһон юм.

Табадахин найр наадамарай баянда үнгэрэнэ гайхалгүй. Мүн байгаали талаар найр наадан дуулайхан үедэ болохо ёһоо гэхэн өөрын һанамжал байгаа. Юуб гэхэдэ, августта Саяан хадатайгай хүүл багаар Саяан хадатайгай саһан орожо, Түнхэнэй хүйтэршөө. Иимэ хүйтэршөө уларил сентябрийн 4 болдо тогтоод байгаа. хүүлэ дулааржа, найр наадан хабаадагша арал зониие баярлуулаа. хайндэрей таатай дулаан, тинмэ хүйтэн, тинмэшье халуун уларил байба. Найр наадан дүүрэгжэ, айлшадтай тараха огторгой үүлээр хаагда хүйтэн бороо орожо эхилээ хадата саһаар хаяһаниин байгаа. Үшөө байгаалин үзэгдэл гэхэдэ, найр наадан хаалгын үедэ ороһон бага арадай дунда «Наран гэлсэдэг, хура бороо бол Юуб гэхэдэ, байгаали, хайнимэ найхан найр хараһа баярай нөлбон дуһаагаа һанагдахаар байгаа.

УГТАЯП ДАА АЙПШАДАА

Айлшад сентябрийн 5-да буужа эхилбэ. Баруун гээһэ Монголой ба Ахын түлөөлэгшэд орожо ерэбэд. Хүбсэгэлэй аймагай Хан сомоной дарга Доржо Сэрэнэй түрүүтэй артистнуудһаа, спортсменүүдһэ бүридэһэн түлөөлэлгэ эгээл түрүүн бууба. Удаань ахынхид хүршэ болохо нютагтаа найр нааданда хабаадаха, харахаа айлшалаа. Эдэниие өөрөө аймагай толгойлогшо Валерий Монголов толгойлон ябаа.

Энэл үедэ зүүн талаһаа айлшадые мүн лэ угтажа байгаа. Хаал гэхэн газарай хажууда Гэсэрэй 33 баатарай сэргэнүүдэй комплекс, томо үзэгүүдээр бэшээтэй «Түнхэнэй үндэһэтэнэй хүрээлэн» гэхэн хоёр метр үндэртэй хаяа аймагруу ороһон айлшаддаа бултыень хаража байдаг. Эндэһээ холо бэшэ үргэлтэй мургэлтэй газар бии юм. Эгээл эндэ айлшаддаа түнхэнөөрхин сагаан эдээнэй дээжээр, хүхэ номин хадагаар угтан байба. Усть-Ордын Буряадай автономито тойрогой Алайрай аймагай делегаци бэшэһнээ түрүүлжэ, Түнхэнэй хилэдэ дүтэлбэ. Түнхэнэй аймагай толгойлогшо Юрий Хоренов Алайрай дарга Вячеслав Калашников ба багшын ветеран, хүүгэдэй мэдээжэ уран зохёолшо Жан Зимин хоёрой түлөөлжэ ябаһан 47 хүнһөө бүридэһэн делегациин хүрэгжэ ерэнэндэнь баяр хүргөөд, Саяан хадын хормойдо оршодог эгээл гоё найхан байгаалитай Түнхэнэй газар дээрэ гэшхэжэ байһандань үндэр ехэ амар мэндые хүргөөд, сэнхир номин хадаг барюулба. Хүндэтэ айлшадые Түнхэнэй зүүн зүгэй нютагуудай фольклорно бүлэгүүд ёхорой хатарар угтажа, тэдэниие нааданайнгаа дүхэрингтэ оруулба. Холо харгы гаталжа, эсэһэн сусаһан айлшад эндэл дэлгэгдэһэн столдо уригдажа, зутараан сайгаар, тарган мяхаар, сагаан эдээгээр хүндэлүүлбэд.

Удаань Захааминнай аймагайхид аяар гаран километр зайтай харгые холо гаталжа ерэбэ. 50 гаран хүнүүдһээ бүридэһэн бүлэг аймагай хүдөө ажыхын управлениин Борис Лопсонович Молосоев түрүүтэй бу Борис Лопсонович хадаа түрүү хонгоодорнуудай уулзалгада эмхидхэ байһан юм. Юуб гэхэдэ, тэрэ үедэ Б.Л. Молосоев Түнхэндэ соёлой таһагай даргаар хүдөө байгаа.

Захааминнайхидай хүүлээр Улаан-Үдэ түнхэнөөрхидэй «Саяан» эблэлэй түлөөлэгшэ түрэл нютагтаа айлшалбад. Мүн эдэниие найханаар угтаа. «Нютагтаа ерэхэдэ, гоёй Түрэн дайдадаа ерэхэдэ, хүсэ шагаар «Абагшаб», - гэжэ Буряадай гүрэнэй университетэй үндэһэтэнэй-гуманитар институтай директорэй орлогшо Сергей Гармаевич Ошоров хэлэнэ. «Шадаал Түнхэндөө ошоогшоб. Үни ошоогүйдэм зосоо муу болошодог», - гээд дайнай ба ажал ветеран Лопсон Манзаракшеевич Адуу нэмэнэ.

Буряад Республикын Правительствэ Түрүүлэгшын орлогшо Леонид Дашев Турбянов Буряадай Президентын советник Жапович Маланов хоёр ерэнээр хэр бэлэ боложо байһые аймагай толгойлогшо мэдэжэ абаба. Бэлэдхэл найнаар хэй хүүлшын бага зэргэ ажал дүүрэгжэ байна дуулахадаа, ханаагаа амараа ёһотой.

Нүгөө үдэрын айлшад Түнхэндэ эр үргэлтэй мургэлтэй Бурхан баабайда ош мургэбэд. Хойтоголһоо Буянтуев Шагдар Сэрэн таабай амгалан байдалай түлөө эмхидхээ.

Иигээд лэ айлшад найханаар угтаа абтаад, байха байрануудтаа хүрэнэ байн

ТАА ДАМЖУУЛГЫН ҮЙЦЭЭР ЛЭ

(...р гиаданһаа)

УГ ГАРБАЛНАЙ ХААНА ҮААБ?

Хонгоодорнуудай уулзалга...
 ...хэбдэ, энэ асуудал хүсэд...
 ...дээр, түрүүшын наһамжа...
 ...Хонгоодорнууд булагадһаа...
 ...аарни, Монголой баруун...
 ...зүгһөө зөөжэ сэрһэн...
 ...ууд. Мүн хонгоодорнууд...
 ...аарни уйгарнууд...
 ...аидууд болоно гэхэн...
 ...ахи, дүрбэдэхэ наһамжа...

- Буряад арадай 25 процентий хонгоодорнууд болоно. - гээд Сергей Дамдинович хэлээ. - Тиймэһээ хори, эхирит, булагат угсаатантай хамта томо угсаатануудай нэгэн болоно гэжээ. Энэнь эли. Хонгоодор хадаа нүүдэл зантай, хаана яана тараһан уг ха юм. Чингис хаантай түүхэ хүрэтэр эдэги тухай мэдээсэл үгы. Тиймэһээ олон арсалдаата асуудал гарана.

Хэлэ бэйсэгэй эрдэмтэй доктор, профессор Сергей Шагжиевич Чагдуров хонгоодорнуудай түүхэ, уг гарбалыг хэбэрлэһи хэлбөөтэй гэжээ тэмдэглээ.

Түүхын эрдэмтэй кандидат, уран зохиолчо Баяр Сономович Дугаров шонгоолог яһатан тухай хөөрөө.

Булат Раднаевич Зористүев хадаа түүхын эрдэмтэй доктор юм. Буряадай түүхын дунда зуун эсэлүүдэй асуудалнуудыг илэжэлдэг. Хонгоодорнуудай тэрэ үедэ ажаһууһан тухай тэрэ элдхэл хэһэн байна.

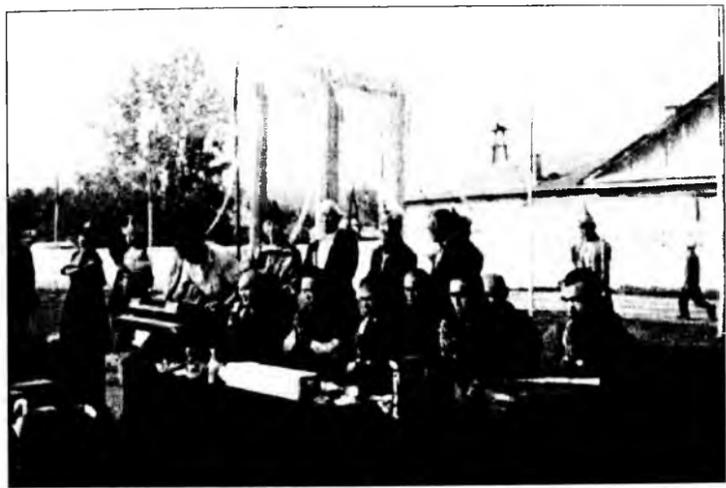
Залуу эрдэмтэн Альберт Дмитриевич Уланов мүн лэ хонгоодор угсаатанай түүхээр һонирхоно. Алтай хангайн угай үри шэрээр тухай тобицооло.

Хонгоодорнууд юундэ нүтэдэ тухайнь философиин эрдэмтэй кандидат Михаил Дармаевич Зомонов элдхэл хэлээ.

Уран зоёлошо Жан Зимин алайрай хонгоодорнуудай түүхэ дээрэ тогтоһон байна. Хэлэ бэйсэгэй эрдэмтэй кандидат Валентина Дугаровна Патаева Түхэнэй хонгоодорнуудай хэлэн тухай элдхээ.

Түүхын эрдэмтэй кандидат, хүгжэмшэ, хизаар орошо илэжэлдэг Валентина Дамдиновна Бабуева хонгоодор угтай артистнууд тухай хөөрөө үгөө.

Бүхы хэдэһэн элдхэлүүд согоолбори боложо толилогдохо юм.

Ламанар ном уншана

Аймагай толгойлогшод (зүүн гарһаа)-В.В.Аюшеев (Захаамин), В.Р.Монголов (Аха), Ю.А.Хорёнов (Түхэн), Дорж-Сэрэн (Хүбсэгэлэй аймаг), В.А.Калашников (Алайр)

ХУН ШУБУУН ГАРБАЛТАЙ...

Уулзалгын үедэ баяртай ушар болобо гэжээ. Энэ үдэр хонгоодорой тотем (онгон) нээгдэбэ.

Хэр угһаа хойно хонгоодорнууд хун шубуун гарбалтай тухайгаа хэлэдэг. Тиймэһээ хун шубуунай дүрэ нээгдэһэнниһь гайхалгүй.

- Энэ һайхан талмай дээрэ найр наалан болоһонниһь ехэ улхатай. Тэнгэри газар хоёрыг холбожо, тэдхэжэ, түбинн ехэ зол жаргал үргэжэ шалаһан, арад зоной "урда тээ түрүүдэжэ ябаһан агуухэ хонгоодорнуудта Алдар Соло", - гээд арадай поэт Шагдар Дашевич Байминнов айлашадые амаршала.

Тотем хадаа нилдэхээ байһан хун шубуунай дүрэ болоно гэжээ. Нээлгын баяр ёһолодой урдахана Түхэнэй аймагай ламанар, хубарагууд амгалан байдалай ном уншаһан байна.

...ХУҢАН МОДОН СЭРГЭТЭЙ

Аймагай түбэй стадион гоёор шэмэглэгдэнхэй. Моной талмай дээрэ юһэн нэы гэр зурьша. Энэ талаланды томо гэгшын үзэгүүдээр шүлэгүүдэй түд бэйсэгдэнхэй.

Түхэнэй, Захааминай, Алайрай түүхэд түлөөлэгшэдөө гадна найр нааланда толой Хүбсэгэлэй аймагай, Эрхүү можын тал хабаадаа.

Буряад дуунай аялга эдэлжэ, нааланай нээлгэ гээ. Аймагуудай түлөөлэгшэд харагшадай урда тоно колонноор гаража, сугларашадай нэрэмэ ташалганда хүртэнэ. Түхэнэй аймагай тологшо Юрий Хоренов энэ найрай Түхэнэд тохиёо боложо байһые тэмдэглээд, айлашадые шала.

Талмай дээрэ аяар 55 хун шубуун бин боложо, түгээсэдхэбэ. Нэрэмэ альга ташалган дэлгэрээ, сагаан гоё хубсаһатай Түхэнэй, Ахын, Амминай, Алайрай хатарша басагад энэ хатар хэбээбэл.

Захааминнай аймагай толгойлогшо Виктор Аюшеев, Ахын аймагай толгойлогшо Валерий Монголов, Алайрай аймагай толгойлогшо Вячеслав

Калашников, Хүбсэгэлэй аймагай Хан сомоной дарга Дорж-Сэрэн, Слюдянка хотын мэрэй орлогшо Анатолий Клименко болон бусад сугларашадые амаршалһан байна.

- Буряад Республикын Президентын зүгһөө амар мэндые бүхы хонгоодорнуудта хүргэнэб. Хонгоодорнуудай түүхэ бусад буряад угсаатантай нягта харилсаа холбоотойгоор хүгжэһэн юм. Танай түүхэ бүхы Буряадай түүхын аргагүй ехэ таланы болоно. Энэ ингэжэ уулзажа, найрлажа байһанлатнай баярлаад, үнэн зүрхэнһөө һайн һайхан, олон боложо түрэжэ, баяжажа байхыетнай хүсэнэб. - гээд Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Иннокентий Егоров амаршала.

Хабаадаһан аймагуудай эгээл хүндэтэ түлөөлэгшэд найр нааланай туг үргэбэ. Энэ сэнхир хүхэ туг дээрэ хун шубуун Наран, Пара тээшэ нилдэнэ. Туг хажуу тээгээ гурбан зулмадаһатай юм. Энээнни Үлдэһэтэнэй хүрээлэнэй архитектор Дарима Гомбоевна Шагдунова зохиһон байна.

Баяр ёһолол нээлгэ ехэ гэгшын сохороор түгсөөбэ һэн.

Нээлгын баярай үедэ

Тус хуудалһануудыг Борис БАЛДАНОВ бэлдэбэ. Үргэлжэлэлэнь хожом гараха.

Яруунын аймагай 75 жэлэй ойдо

ТҮРҮҮШЫН АГРОНОМ

Дагын Буда Цэрэнэй Ханда хоёр айл аймаг боложо түбхингөөр хоёрдохи хүбүүтэй боложо, Галсан-Доржо гэж нэрэ үгэһэн юм. Тогооной нэрэмэл архяар, сагаан эдэгээр урһан зоноо хүндэлһэн байгаа. Энэман хадаа 1913 оной үхэр жэл байһан юм.

Уданшьегүй Эгэтын-Адагай голоор зубшажа түбхингөөр айлнуудаар, буусануудаар «Хаанта сагай шэрэһэнэ унахаа байна» - гэхэн хураг суу тараһан бэлэй. Тингэжэ эдэ танигдагүй зон арадан дунда ерэдүн жаргал ба эрхэ сүлөө тухай хоорондоо болоһон саг. Байшуулан зоори зоошэ хамтын болохо, «Нэгэ хүнжэл дөрө унтадаг болохобди» - гэхэн хошон үгэнүүд гарадаг байгаа гэхэ.

Тээдуданшьегүй үргэн талада Эгэтын-Адагай Агууехэ Октябриин хубисхалай амисхаал хүрөө һэн бээ. Хамтын ажал эршэдэжэ, үхибүүдэй, томошуулай хураха хургуулан нээгдэжэ, мушхал саг түүхэдэ бэшгэдэн үлөө һэн.

Тэрэ үедэ арбан нэгэ наһатай Галсан-Доржо Базаржан ахынгаа одоохолхо гэрэгдэ морео оруухыг хараад: - Хайшаа ошохотнай? - гэжэ хураа һэн.

- Шамане эрдэм шудалжа хураха газар абаашахамни. Бидэндэ ороходоо шиннай хүбэлгэн бэрхэ ха юмши. Нютагайман олон залуу зон эрдэм суртаалтай болохыг оролдону. Харанагши, мүнөө хүншэ залуугүй үдэһын хургуулида ябажа, нэрэ обогоо бэшэжэ хураа ха юм. Үзэг ташихагүй хүн дүни байлай хүн шэнги. Мүнөөшье шэнэ ажалай орьёл дабахын түлөө хургуулини эдэ хэрэгтэй, туршаад үзэе. Манай гуламтада нэгэшье наа, эрдэмтэн бии болохо магад, - гээд энсэбхилэн дүүгээ урһаар хаража байгаа һэн гэхэ.

Нүгтэй ногоон сайгаа уужа садаад харгыда хүншэ бэдэжэ абаад, Булан тала дамжажа, Хори уруу халзан зөөрдээрэ гэнхэлүүлэ һэн. Зүргэ боложо, тэргын мори, мориной гэнхэлүүлэ гурба боложо жэгдэрһэн харгы адалан ябахыдаа, Галсан-Доржо ондоо нютагта гансаардахаб, тулга боложо ябадаг Базаржан ахайнаа холондон байхаб гэжэ наһаадаа досоош гажарна. Эдэб наһал бодоодо абтан, абаһаар оройшоо Хори тосхон хүрһэн. Тингэжэ Галсан-Доржо Хорини залуушуулай хургуулини шайн болоо һэн. Буряад дэгээтэй, хуриган шобогор малгайтай, хонинной арһан үмдэтэй, эрмэгтэй гуталтай элгэр хара шюуртай Галсан-Доржо хургуулини богон алажа бээ мэдүүлэе юм. Үдэр бүхэндэ үзэгтэй тайлбари үзэжэ, һонирхолтой үгэнүүдтэй танилсадаг байһан. Үдэр хоногууд урилдаһан мэтэ үнгэржэ, үбэлэй амаралта хүржэ эрээ. Галсан-Доржо нютагаа бусажа, һуралсал тухайгаа хөөрхынгөө хажуугаар, ном уншажа, саарһан дээрэ үзэгүүдыг бэшэжэ гэртэхиншэ, нүхэдөө гайхуулан, урмашууланшыг юм.

О, Галсан-Доржомнай ямаршыг эрдэмтэй хүн болоо, - гээд нютагайхидай дунда хүндэтэй болоһон хэн нэгэ мэдүүлэе һэн.

Уданшьегүй Галсан-Доржо Хорисо бусажа, хэшээлэ үргэлжэлүүлэ бэлэй. Эндэ шонер болоһон, улаан галстук хүзүүндэ зүүһэн, шахаа тангаригаа үгэһэн байха. Отрядтай түрүү барабанщик ябаа. Үгытэйшүүдыг колхоздо орогты гэжэ урһалһан, тэдэнэй дунда ойлгууламжын хүдэлмэри нүхэдтээ нилээд ябуулан түүхэтэй. Тээд залуу наһан олнгүй түргэн үнгэрдэг гэшэ гү, юрэдөө долоон жэлын нэгэ үдэр шэнги үнгэршөө һэн бээ.

Долоон жэл соо шотагтан нилээд эхэ хубилалтанууд болоо. Үгытэй малшадые нилүүдһэн «Малшан» гэжэ колхоз бии болоһон байгаа. Нютагаа бусажа, тэрэ сагай хэмжээгээр, яһалашье эрдэмтэй Галсан-Доржо Будаев комсомолдо абтаа һэн. Хара-Шэбэр гэжэ газарта таряа ургуулжа хуряахаар орооно тарһан. Тинхэдэ Галсан-Доржо таряан ургамалуудаар эхэтэ һонирхожо эхилэе һэн. Газарай хурһэнэй оорын онһотой, бусад ургамал ургуулахда хэр ургаса

абтаха хаб гэжэ һонирхдог болоһон. Морёор, сараар газар хахалжа байһан үедэ залуушуулай газараа эдэхэ гөһөн коммунистуудай уряалыг дэмжэдэг байгаа. Ажалай хэды хүндэше наа, дуутай шуутай залуушуулар таряанан талман арилагажа, үндэр ургаса абахын түлөө оролдодог, эхэхэн хэмжээни туһа колхоздоо хүргэдэг байгаа. Тэрэнэй ашаар намарай сагта алтан шаргал таряа хурядаг байһан.

1936 ондо «У-2» гөһөн түрүүшын трактор Эгэтын талыг таршаганаһан абагаараа сууряатуулжа, ажалдань эхэ нүлөө үзүүдһэн байна. Колхоздоо «МК-1100» - гэхэн орооно сохидог хоёр түхээрэлгэ, «ВИМ» - гэжэ орооно сэрбэрэдэг түхээрэлгэнүүдыг худалдан абһан байгаа.

Тэрэ үедэ энэ техникые эрдэм ухаанай ёһоор хэрэглэжэ, хүдэлгэхэ мэргэжэлгэн хэрэгтэй болоһон байна. Галсан-Доржо Будаев тон оролдосотой ажалаараа бусадаһаа илгаржа, нютаг соогоо хургуулиган комсомолнуудай нэгэн ябаһан хадань, Москва хотэ хурахиень эльгэһэн байгаа. Тингэжэ Тимирязован нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын академини бэлэдхэлэй курсда хуража эхилһэн. Хуража ябахыдаа, Галсан-Доржо түрүү арга боломжонуудыг, агрономдо хэрэглэхэ дүй дүршэмүүдыг һайн шудалдаг, сээжэдэ хадуужа абадаг байгаа. Жэл тухай хураад, Эрхүү хотын хүдөө ажыхын институтта агрофакта шалгалта барижа оюутан болоо һэн. Амаралтын үедэ шотагаа бусахыдаа, таряанай полидээрэ газар хахалжа ябаһан тракторнуудыг харахыдаа омогорхонгүй яахаб даа. Илангаяа Доржо Намсарев, Будаев Гочиков, Петр Мукуев, Намжил Доржиев нүхэдйнгөө ажаһаар эхэтэ байсан байһаа бэлэй.

Уданшьегүй, һуротой Эсэгэ орооно хамгаалгын Агууехэ дан эхилшоо. Институданшаа һүү шын курс дүүргэжэ, оюутад бусадаараа сэрэгтэй албанда татагдаа һэн бээ.

Тэдэнэр харша немец фашистууднаа Эхэ орооно хамгаалхыа бэлэн байһанаа мэдүүлэе һэн. Тэдэнэй дунда Галсан-Доржо Будаев бии бэлэй. Сагай эрилтэ шанга боложо, үдэр бүхэндэ фронтһоо айл бүхэндэ сонсохол хүлээжэ шагнадаг байһан. Дайнда мордонон Галсан-Доржо тухай мэдээсэл түрэлхидын баһал тэсэмгэйгээр хүлээдэг байгаа бээ. Дайнай дүлдэд шаргатаһан, контузи абһан коммунист Галсан-Доржо Будаевич Будаев шотагаа бусаа һэн. 1944 оной шанга байлдаанай үе соо Галсан-Доржо олон соо партиин гэнүүн болоһон байгаа.

Олохон жэлдэ хяаг ногоондо дарагдаһан газар, хуушарһан техникэ, бэшэше онһожорууланууд агроном Будаевыг утгажа байгаа. Тэрэ үедэ аймагай ажыхынуудта трактор, машинануудыг Эгэтын МТС-тэ захибарилга хэгдэдэг байһан юм. Бүхы энэ юһэн ажыхыда ори ганса нэгэ агроном байһан. Хурин эрдэ мориной агроном Будаев үдэр бүхэндэ ажыхынуудай полинуудыг гаталжа, сагай эрилын ёһоор ажалан журам хүн зоной сахихын түлөө тэмсэдэг, үйлэдбэрлэхэдүн шангахан эрилтэ табидог байһан юм, гээд Эгэтэдэ мүнөөшье хөөрэдэгшэ. Газартаа эзэн ёһоор хандаа наа, үндэр ургаса абаха гээд хэлэхэ. Агроном Галсан-Доржо Будаевай Эгэтын хүдөө ажыхыда оруулан нүлөө эхлэжэ даа.

Аймагайманай түрүүшын агроном мэргэжэлтэй Галсан-Доржо Будаевич бусад ажыхынуудай үндэр ургаса хуряан абахыдаа омогорхон байдаг һэн. Тингэжэ 1987 ондо Победа колхозой 45 цн. үлүү ешмээн, мүй Дружба колхозой гектарыа 13 цн. орооно хуряахыда тон баяртай байһан. Газарайманай хүрһэн нэмэгтэй даа, үшөөл оролдолог гаргажа байгаа наа, газарай шадал барагдахагүй гэжэ хөөржэ хуулһа һэн. Харин мүнөө сагай байдал хараа наа, Галсан-Доржо Будаевич нилээд голхорхо һэн бээ.

Эдуард БУДАЕВ.

Яруунын аймаг.

К 75-летию

Закаменского района

ОТДАДИМ ДАТЬ ПАМЯТИ ОСНОВОПОЛОЖНИКАМ

Закаменский район с центром в селе Цакир, самый крупный бурятский район республики, был образован из состава Троицкосавского (Кяхтинского) аймака по постановлению Президиума Всесоюзного Центрального Исполнительного Комитета от 26 сентября 1927 года.

Один из основоположников нового района Гармаев Дымшил Гармаевич (1897-1972 годы) вспоминал так: «В сентябре 1927 года я и Цыбен Ульзетуев, он был одним из первых коммунистов нашего района, ездили верхом в Кяхту, чтобы присутствовать при выделении Закамны в самостоятельный район. По предложению товарища Ульзетуева в нашем районе были созданы 3 хошуна Санага-Булакский (верхний куст), Хамниган-Мылинский (средний куст) и Хуртага-Бургалтайский (нижний куст)». Первым председателем районного исполнительного комитета стал сангинец Ямши Гармаевич Мандаганов (1894-1957 годы). В 1920-30-х годах он был одним из видных лидеров Закамны, окончил Санагинскую казачью ипородческую школу и Кяхтинский педагогический техникум. Отлично знал старомонгольскую письменность, владел русским, монгольским и бурятским языками. После руководящих должностей в родной Закамне с 1935 года Я.Г. Мандаганов был переведен на работу в секретариат Президиума Верховного Совета Бурят-Монгольской АССР в Улан-Удэ.

Цыбен Ульзетуевич Ульзетуев (1888-1951 годы) - один из первых председателей коммуны в Закамне, инициатор открытия первой в районе семилетней школы крестьянской молодежи (ШКМ) в селе Улекчин, ее выпускники активно участвовали в ликбезе, в республике. Ц.У. Ульзетуев в 1928 году был избран членом БурЦИКа (высший законодательный орган республики) от Закаменского района.

Уроженец улуса Дархинтуй Дымшил Гармаевич Гармаев известен в республике, как признанный летописец родословных закаменских бурят. Уже в детстве он изучил старомонгольскую письменность и стал учить этой грамоте других. В 1905 году он и народный учитель Питерский Ефим Тимофеевич открыли первую волостную начальную школу в местности Хантурино, недалеко от села Цакир. Они учили детей скотоводов старомонгольской письменности и русской грамоте. Летом 1921 года Д.Г. Гармаев в рядах Красной Армии участвовал в разгроме банды барона Унгерна, вторгнувшейся из Монголии. После установления

советской власти он перешел на хозяйственную и советско-партийную работу. До ухода на пенсию работал председателем исполкома Цакирского сельского Совета депутатов трудящихся. В день районного сурхарбана 1972 года в Закамне состоялась встреча региональная «Встреча хонгодоров» (первая была в Тунке в 1991 году) участием многочисленных гостей Алари, Тунки, Оки, Улан-Удэ и Москвы. На научно-практической конференции посвященной этнической истории хонгодоров, выступили известные ученые и журналисты республики. Содержательных докладов и сообщений прозвучала идея увековечения закаменцев, чьи заслуги в образовании района и руководстве им огромны. Но подлежат сомнению, путем установки памятных досок или переименования улиц.

Но, в 1993 году в районе было проигнорировано это предложение, на его территории отсутствуют памятники и знаки, посвященные памяти основоположников (кроме фотографий в местных музеях). В отношении показателя первичности баргузинцев и курумканцев. Так, в селе Баянгол Баргузинского района установлен памятник и одна из улиц носит имя Буда Сангадина, председателем первой коммуны в республике. И в соседнем поселке «Юбилейный» также его именем названа одна улица. В селе Хилгана установлена мемориальная доска и улица имени Элбек-Доржи Ринчино, одного из основоположников Бурят-Монгольской АССР. В селе Курумкан одна из улиц носит имя Мунко Будаина, председателем коммуны в районе. В селе Улекчин в честь Бубеева Р.С., Цыдыбаева Г.Б. и Дамбаева Г.Д. - председателей колхозов, Героев Социалистического Труда. Таких символов памяти населенных пунктов Баргузинского района десятки.

Жизнь показывает, что молодое поколение закаменцев должно знать историю создания родного района, основоположников - земляков и чтить добрую память о них.

Сергей БАБУЕВ, закаменский краевед.

«БААТАР БУДАЕВ ДУУЛАНА»

Очерк

оперо театр түрүүшнхнээ табиhaар бэлдэжэ байба. Тус оперодо түрүүшээр харуулаһанай ролинэ, һүүлдэнэ дууша үбгэн, Дарханай рольнуудые гүйсэдхэжэ, түрүүшн амжалта туйлагдаа һэн. Эдэ геройнуудай рольнуудые эрхим һайнаар гүйсэдхэжэ, удаадахи оперодо улам хүшэр гэгдэдэг партинуудые гүйсэдхэдэг болоһон байна. Жэшээлхэдэ, Бородинай «Игорь тайжа» оперодо Владимир Игоревичин, Олурайн партинуудые бэрхээр гүйсэдхэжэ амжаһан юм. Тэрэнэй һүүлээр оперно театрай табиhaан бүхы оперонуудай гол партинуудые гүйсэдхэхэ болоһон байга.

1990 ондо бэрхэ дирижёр, режиссёр Александр Ефимович Говоров Улаан-Үдэ ержэ, Вердин «Трубадур» гэжэ оперо түрүүшнхнээ табиhaан юм. Тус оперодо Бурядай оперо болон бэлдэй суута дуушад - СССР-эй арадай артист Дутаржаб Дашиев, СССР-эй арадай артист Галина Шойдагаева, РСФСР-эй габьяата артист Ольга Аюрова, РСФСР-эй арадай артистнууд Саян Раднаев, Владимир Буруев, мүн залуу артист Баатар Будаев хабаадажа, харагшадай болон шагнагшадай зүгһөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй. Тус оперодо Баатар Будаев СССР-эй арадай артист Дутаржаб Дашиевтай хамта гол парти болодог Монрикийн парти бэрхээр гүйсэдхэжэ шадаха байһанаа харуулаа һэн.

Эдэ болон бусад оперонуудай гол партинуудые эрхимээр гүйсэдхэжэ, залуу дуушан Баатар Будаев театрай эрхим дуушадтай тоодо ороһон намтартай.

Бурядай оперо болон бэлдэй академическэ театрай тайзан дээрэ удаадахи шэнэ оперо - композитор Пуччинин «Турандот» 1993 ондо табигада. Тус оперын гол партинуудай нэгэн - принц Калафин парти Баатар Будаев яһала һайнаар гүйсэдхэһэн байна. Удаань Леонкаваллин, «Паяцы», Рахманиновай «Алеко», Гуногой «Фауст», Штраусай «Летучая мышь», мүн Пуччинин «Тоска» гэжэ оперонуудай гол партинуудые гүйсэдхэһэн юм. Эдэ олон оперонуудай гол партинуудые гүйсэдхэһэн, Пуччинин «Тоска» гэжэ оперо Баатар Будаевэй зохёохы ажал ябуулгада онсо һуури эзэлдэг гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Баатар Будаев өөрөө иигэжэ хөөрөө һэн: «Пуччинин «Тоска» гэжэ оперо миний эгээл дуратай, эгээл һонин гэхээр оперо юм. Би тус оперодо Каварадоссин партине гүйсэдхэхэдөө, сэдхэл зүрхэмни ханадаг, баяраар билтарһан шэнгээр үзэгдэдэг. Тус парти гансал намда зориулжа бэлдэгдэһэн гээд заримдаа һанадагби. Хүнгэжнөөр, аалихан урасхалтай горхоной уһанай урдаһан шэнгээр энэ парти дуулагдадаг гээд хэлэхэмни. Сен-Сансын «Самсон и Далила» гэжэ оперо манай театр табиha. Баатар Будаев тус болон бусад бүхы оперонуудта урагштайгаар хабаадажа, оперо шагнагшадай зүгһөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байдаг.

3. Бурядай Республикын габьяата артист гэһэн нэрэ зэргэ 1994 ондо, Буряад Республикын арадай артист гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ Баатар Будаевта 1997 ондо

олгогдоһон юм. Баатар Будаев бүлэг артистнуудтай хамта концертнуудые соогуураа аяншалһан габьяатай. Хэды олон шагналтад, концертдэ ерэгшэд Баатар Будаевэй гүйсэдхэһэн буряад ород арадай дуунуудые амта ташалгаар ургадаг, «үшөө-үшөө!» гэһэн нэрбэмэ алыга ташалгаар үдэшдэг байгаабы!

Түрэл шотагаа ошоод, «Баатар Будаев дуулана» гэһэн барлан хэблэгдэһэн ори ганса соносхойл цэгэтэ клубан хажуудахи самбар дээрэ яһан байгаа. Үдэһин 8 сагта хүдөөгүн клуб соо багтахаяа болимо хүн зон сугларһан байба.

Манай шотагаан зон эдэбхитэй гээһэн аргагүй ааб даа. Түрэн хүршэ колхозон малшад, таряашад олоороо ерээл! - гэжэ клубые дааһан хэлээ һэн. Удаадахи концерттэ хоёр жэл болоод, шотагай дуушан, республикын арадай артист Максим Раднаевтан шотагайгаа зоңдо харуулаа һэмди, - гэжэ Баатар Будаев хөөрөдөг. Тэрэ буряад арадаа, театраа түлөөлжэ, харини олон гүрэнүүдтэ дуулажа, концертнуудые үгэжэ яһан байха. Жэшээлхэдэ, тэрэ Австри, Америкэ, Солонгос орондо, Хитад, Голланди, Франци болон бусад оронуудта болоһон дуушадай конкурсуудта, гастрольнуудта хабаадаһан юм. Росси дотор түрүүшнхнээ Пермь хотод болоһон оперно дуушадай уласхоорондын конкурсо, мүн Монголой Улаан-Баатарта болоһон уласхоорондын конкурсо дипломдо хүртэжэ, конкурсын лауреат гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн.

Концертмейстер, Росси габьяата артист Дарима Линховоин залуу артистын ургалтада нилээд туһа хүргөө. «Уласхоорондын конкурсууд залуу дуушадай ургалтада угаа ехэ үүргэ дүүргэдэг. Мүнөө сагта холын хизаар, оронуудта ошожо дуулаха гээшэмцай...» - гэжэ Баатар Будаев энэбхилээд абаа һэн.

Залуу артист урма зоригтой, буряад арад тухайгаа һанаагаа зобожо ябадаг, хүюу зантай, олон шог зугаануудые мэддэг, өөрөөшөө хөөржэ шададаг гээд, хапи нүхэдийн мэдэхэ байха.

Буряад орондо түрэнхэндөө, буряад арада дуулажа яһандаа үшн зүрхшнөө баярладагби, омогорходогби. Үшөө олон дуунуудые дуулажа, хүн зоноо баясуулаха хүсэлн бии, тусбүүд ехэ, - гэжэ Баатар Будаев хөөрөө һэн.

Степан ОЧИРОВ,
Росси Федерациин
Журналистнуудай холбоонин
гэһүүн.

- Шимнай, Баатар, дуулаха ёһотойш. Дуулыш, Баатар, дуулыш! - гэжэ үетэн нүхэдэйнгөө дарья табилдаһые һанахадаа, үнэхөөрөөшье, дуушан болохо ааламби? Буряад арадай дуунууд гоёл даа... - гээд һанан, һанан, зарим дуунуудай түрүүшн мурнууды аялгыс уянгатуулан татаад абадаг һэн. Ушар тиимэһээ 1976 ондо Улаан-Үдын Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищин дуу дуулагшадай отделенидэ оробо. Тэндэ удаан хураха арга байбагүй: Баатар үнишьсэ болонгүй Совет Арминин дэргэдэ алба хэхээр абтаад, аяр гурбан жэл соо дуу хүгжэмдэ хураха жэлүүднэ таһалдуулагдаба.

Баатар Будаев армида алба хэжэ дүүргэһээр Улаан-Үдынгөө хүгжэмэй училищиде һуралсалаа үргэлжэлүүлэб. Талаан болоходо, шотагайн хүбүүн - Росси Федерациин габьяата артист Гуржаб Эрдэнеевэй ударидалаа доро дуушанай ажалы ноусатай танилсажа, дуу дуулаха мэргэжлээ дээшлүүлэхэ аргатай болоо һэн. Баатарай училищи дүүргэхэ үедэнэ, багшан - Гуржаб Алзанаевич иигэжэ хэлээ һэн: «Ши, Баатар, саашадаа хураха ёһотойш. Бэлиг талааншн бии, зориг эрмэлзэлшн бии ха юм».

1983 ондо хүгжэмэй училищин багшанартай зууршлагаар Баатар Будаев Гнесинэй нэрэмжэтэ хүгжэмэй-педагогическа институтай вокальна отделенидэ хурахаар оробо. Тэндэ Росси Федерациин габьяата артист, Москвагай Ехэ театрай дуушан, профессор Владимир Кузьмич Отделенинойвэй класста тэрэ тудажэ, дуушанай хургуули гаража, бэлиг шадабарияа нарижуулан һайжаруулаха хуби заяатай байга.

Баатар Будаев эндэ хуража, лирико-драматическа тенор байһан тула бүхы дэлхэйн суута композиторнуудай оперонуудтай танилсажа, олон ааринуудые дуулажа туршаһан байхань дамжаггүй. Олон дуунуудые италян хэлэн дээрэ гүйсэдхэжэ хураба, юундэб гэхэдэ, институтда хуража байхадаа, тухай программаар италян хэлэ шудалдаг байгаа ха юм.

2. 1988 ондо Баатар Будаев Бурядай гүрэнэй оперо болон бэлдэй академическа театрта ажаллажа эхилэб. Залуу дуушан оперно театрай зохёохы ажал ябуулгада хамсыгаа шуужа оролсоо һэн. һонирхолтой юумэн гэхэдэ, «Энхэ-Булад-Батор» гэжэ М.Фроловой шэнэ

Ажабайдалай үзэгдэлнүүд

СЭНГЫНЬ ХАРАДАГ БОЛОО ЫЭМ

Москва буугаад би яһала баярлааб. Түрэл шотагаа бусааб, тоогүй оло дахин хашарһан мүнгээс зүдэртэрөө тоолохоёо болсөб.

«Солхооб хаяад, садатарым намайгаа эдээлүүлэ», - гээбэ нүхэртөө. Тэрэмни намайгаа «Митрополь» абаашаба. «Зай, юу эдихэбиди?», - гэхэдэнь: «Нэн түрүүн садатарни мяха эдоулэ, тээд нүтэй шара улаан сай уулга, бшыень өөрөө мэдэ».

Меню хараад, нэгэ арсалдажа, нэгэ тааралдажа байжа захибади: һула шүлэтэй хонинной мяха, низалаад шараһан мяха, бифштекс гээ һэн гү даа, помидор үгэрсэ гэжэ байжа шэлээбди. «Салат эдихэгүй зон гүбди», - гэжэ нүхэрэйнгөө хэлэхэдэ, «Давай, мясное ассорти захия», - гээбэб. «Мяхан ехэ болохогүй гү, сапхатахамнай, - гэхэдэнь, «Давай, хотя би на двоих один», - гээбэб. Тиигэжэ, үгэдөө ороодоод, захибади. Официант хүбүүн захяемнай шагнаад, ехэ

гайхангаар урдаһаамнай хаража байгаа, захяемнай тогтообо. Тэрэнэй гайхаһыень би обёороод, нүхэртөө хэлэнэб: «Энэшни юундэ нимэ дургаа гутангаар урдаа дульбиилгаа, мяха хайрлаа гү, али мүнгиемнай гамнаа гү?»

Миний урдахи ханада томуу гэрэл, хойном боложо байһан юумэ хөөрлэдэжэ һуугаад, хуу адагалжа һуунаб. Гэнтэ харан гэхэймни, түхэрэн томо табат дээрэ обоо хүбөө мяха табяад хэндэшьсөб даа асаржа ябана. «Нү, харал даа, тэрэ бухал мяха хэн захина гээшэб? Ганса бидэ мяха захяа бэшлэди». «Байгааб даа, эдэбн делегаци», - гээд нүхэрни миний үгэнүүдые тообогүй. Хараһаар һуутарни тэрэ бухал мяхатай хүбүүн миний нүхэрэй хажууда ерээд зогсоһоо.

- Бидэ энэһине захяагүйбди, - гээбэб.
- Ассорти мясное заказали?
- Заказали.

- Вот и примите. Ай, бурхан зайлуул, ямар ехэ мяхан гээшэб, үхэрэй, хонинной, моринной, гахайн, ангай, шубуунай, шаһанай, шараһан, татаһан, тэригэ үшөө ургамал жэмсээр тобоходой, эгээл нэгэ бага тээбэри.

Зали ороод, тэрэнэйнгээ сэнгиень, харахаданнай, тэрэмнай гансаараа аяр арбан табан түхэригтэ. Бидэ Улаан-Үдэдэ «Сэлэнгэ», «Байгалдаа» умбаад гарахадаа, таба зургаан түхэригтэ садатараа эдээлэгшэ бэлэбди. Мүнөө нэгэ табгагын арбан табата, яжа үшөө би «на двоих один» гээбди. Тэрэ мяха эдижэшьсэ үзөөгүй гайхалдажа, гэлыдэжэ һуутарнай шүлэтэй хонинной мяха асарба, тэрэн уурал бааюулжа байна, байтараа тэрэ бифштекс бууба. Стол дүүрэн ганса мяхан. Хүн зон ман руу гайхалан гэлыһэн шодөөр хаража эхилэб.

Энэһинээ хойшо хоол захихадаа, сэнгиень харадаг болоо һэмди.

Д.И.БАЙМЕЕВА.

ПОГОВОРИ СО МНОЮ, СЕСТРА

Хочу рассказать о Женщине, своей сестре, чья жизнь отражает поколение тех, кому сегодня по 75-85 лет.

Была осень, чудный октябрь 1922 года, когда в семье Жалсана Сандыповича Ангархаева родилась девочка, принося необыкновенную радость и детский крик. Тетя Нуржим рассказывала, что Дулма росла веселой и здоровой девочкой, общительной и задорной. Эти слова своей матери она полностью оправдывает и до сих пор.

Выросла стройной и красивой девушкой, мечтала о любви, но тут началась война. Ее ровесники, как один, ушли на фронт, многие из которых так и не вернулись...

Младшая ее сестренка Дулмасай училась в школе, и все заботы о семье вместе с отцом Дулма взяла на себя. Она очень ответственно с первых дней войны относилась ко всем поручениям звеньевых и бригадира. Спустя некоторое время в отделении колхоза имени 17 партсъезда, в Улбугае, доверили ей возглавить звено и в период посевной, и заготовки сена, и уборки хлеба, и в обеспечении начальной школы и маленького и уютного клуба дровами.

Ниже приведу небольшой фрагмент из воспоминаний Дулмы Жалсановны: «**Было, конечно, трудно, но стремление работать хорошо и в полную девичью силу, помогало выполнять планы, которые принимались на летучках и собраниях. Например, посевная. В Улбугае не было трактора, пахали землю плугами и сеяли пшеницу, овес и овощные культуры. В любой сезон года улбугайцы - и стар, и млад, как один, выходили на работу. Откуда брались силы? Я думаю, что сам Бог, само суровое время войны, человеческое чувство ответственности помогали нам.**

Шло время. Дулма Жалсановна набирала опыт работы, закалку в труде. Такие черты характера были не только у нее, но и у ее подруг Дарьи Зарбактаевой, Сырен-Дулмы Хусаевой и многих других девушек, которым всего-то было по 18-20 лет!

В зимнее время ей, Дулме Жалсановне, поручали возглавлять звено возниц сена, которое заготавливали предостаточно, ибо покосные угодья вокруг Улбугая и в 8-10 километрах от него были богатыми. И вот Дулма Жалсановна каждое утро запрягала трех лошадей и на трех санях вывозила сено на ферму, корм на свиноферму, которой руководил Агбан Астунов, дрова в школу и клуб.

О работе в зимний период она выдала глубоко правдивый рассказ: «**Никак не забывается то,**

как вставали мы, молодые девушки, очень рано, правда, на готовый завтрак, приготовленный мамой, и работали с утренней зари до вечерних сумерек. До сих пор отзываются с какой-то душевной теплотой скрип саней на белоснежном снегу, как любимая музыка, ночное небо при луне, что не нужно было никакого электричества, тогда его и не было в Улбугае. Бывало, едешь на головном коне верхом, многочисленные звезды на иссиня-чистом небе как будто подмигивают тебе - мол, потерпи, скоро дома будешь. А впереди разгрузка сена, кормление лошадей и уход за ними, чтобы за ночь отдохнули они хорошо. Но и без песен не обходилось. Поешь, и песня была слышна издали - никакого микрофона не нужно! Все село, прежде всего родители и родные радовались - едут наши возницы».

Дулма-ахай рассказывает много, но я решила выделить этот зимний пейзаж. И еще она при каждой встрече говорит с непередаваемой через перо любовью о своих боевых подругах и ровесниках, которые не вернулись с фронта... И особо выделяет она братьев своего папы - Лопсона, ехэ Сырен, Даша, Доржи, заахан Сырен, его сестер Буда и Дэмбрэн, добрых тетушек с веселым юмором.

«Ай-даа, - говорит Дулма-ахай, выражая этим междометием свою любовь к ним - Они были настолько ласковыми и нежными по отношению к семье старшего брата, к нам с Дулмасай. Мои дяди и тети - незабвенные и прекрасные люди. Их улыбки, юмор, смех, ласку мне не забыть. Они все на небесах, и мне помогают, когда я о них думаю».

Как-то летом 1946 года Дулма-ахай встретила на ехоре своего будущего мужа, фронтовика, недавно вернувшегося домой Тумпа Насыновича Сотникова, молодого и красивого.

Романтическая их история длилась всего полгода, встреча на ехоре переросла в настоящую любовь. Влюблен был не по-ребячьи, а по-настоящему, по-мужски. Тумпа-хурайха всегда говорил комплименты нам и ей. Говорил, что «ее подкупающий и мелодичный голос на ехоре, девичья красота и улыбка покорили меня навсегда и сказал себе - я не я буду, если на ней не женюсь. Мне казалось, о моих чувствах к ней знают не только хурай-хобковцы, но и Солнце и Земля. Дулма моя просто пела, я не знал, куда и к кому постучаться, чтобы поделиться тем, что при одном

Тумпа-хурайха, Дулма ахай Сотниковы с сыном Сырен-Даша и дочерью Сырен-Жап

воспоминании о Дулме меня обжигал горячий луч любви...»

И не зря! Женившись на своей избраннице, Тумпа-хурайха был настолько счастлив, что сразу же познакомил ее со своими родными всех ее родственников.

Любя времена года и жизнь свою в них, вспоминает жизнь свою с мужем Тумпа Насыновичем, который ушел от нее и семьи в самом расцвете сил от ран, полученных на войне. Это было не только горем для нее и его семьи, но и для всех родственников...

Дулма-ахай о жизни с Тумпа-хурайхой говорит: «**Когда я хочу немного приболеть, он мои руки согревал дыханьем своим. Потерять такого человека для меня было горько. За 34 года совместной жизни я не слышала ни одного слова упрека или какой-то маленькой грубости. Ведь никто не поверит, скажут какой-то небылицы, но у меня свидетели - сыновья и дочери, невестки и зятья, соседи и родные. Дома у нас все эти годы царил атмосфера спокойствия. Я очень надеюсь: мои дети не нарушат принципов своего отца. Всегда уравновешенный и в работе, и в жизни, как горячо и сильно любил моих родственников, племянников и племянниц, относился к ним с трепетным чувством, радовался их приезду, помогал мне приготовить самые вкусные блюда, постелить самую удобную и чистейшую постель. Я горжусь им, вспоминаю и помню каждый пройденный с ним день... Он предстает передо мной только живым и мудрым, тогда тоска моя и грусть как-то уходят, в результате воспо-**

вание о нем мне помогает жить и быть полезной детям и внукам. Если бы он был жив, то шесть лет тому назад мы справили бы золотую свадьбу, обязательно. Может быть, первую и единственную, больше нам ничего б не нужно было...»

Сегодня Дулма Жалсановна не приемлет спокойную жизнь. Она вся в делах и заботах о внуках и внучках, даже и о взрослых и самостоятельных детях. Когда наш разговор коснулся детей, она говорит: «Вершиной нашего счастья стало рождение сына-первенца Сырен-Даша в ноябре 1947 года. Затем друг за другом родились дочери Сыренжап и Ринчин-Ханда, сыновья Даба-Жамса, Дамнин-Сырен и отхончик Валерий. Я, конечно, счастлива тем, что мой муж сумел воспитать их, каждому из них дать соответствующее образование, самое главное передать им самое высокое чувство - это любовь к жизни и через нее мужское мастерство в любом деле, постоянство и чувство такта».

В подтверждение слов Дулма-ахай хочу сказать несколько слов об их старшем сыне, о моем племяннике Сырен-Даша. С 1967 и по сей день он работает на ЛВРЗ. Стало быть, в трудовой книжке одна запись, единственная. Таков он и в личной жизни. Со своей женой Светланой он растит трех дочерей и сына. Дочь Должит учится в Российской академии Государственной службы при Президенте РФ, сын Саша на пятом курсе электротехнического факультета ВСГТУ, дочь Анюта - на 4-м курсе прикладной математики, дочь Дулма в шестом классе.

По бурятскому обычаю Дулма-ахай живет в семье младшего

сына Валерия, трудолюбивого, замечательного мастера, любителя-охотника, любящего свою жену, Полину, заслужившего чести похвал своим делом. По рошо относится к свекрови и внукам. Их две дочери - хорошие помощники бабушки и дедушки, пока учатся в какой средней школе.

Ветеран тыла и труда, небольшая пенсия из-за малой колхозной зарплате, не жалуется, никого не выжидает, с гордостью несет свой оборот, с гордостью несет Почетные грамоты от организации и колхоза.

Общаясь с Дулмой-ахай, думала, что в таких женщинах нужно искать золотые ценности, которые называются душой, ценностями. Слова ее дарили тебе, снимают тревогу, усталость и заботы. Дулма Жалсановна своим юмором и юмором вносит порывы служения только А ее песни - это нечто большее, чем какая-то другая сторона. Много песен она мне а здесь хочу привести куплета:

**Родные мои Саяны,
Родные мои Саяны,
Я вижу о вас сны,
Я вижу о вас сны.**

**В снах этих - утешенье,
В снах этих - радость,
В снах этих - родина,
В снах этих - Любовь.**

Таких женщин, которым по 75-85 лет, надо хотя бы в масштабе написать их рассказы и песни, чтобы обогатить духовные ценности.

Мать, Бабушка, Прабабушка Дулма Жалсановна сегодня рит нам добрые слова, песни, помогает нам жить вильно.

В заключение хочу слова моей любимой Риммы Казаковой:

Пока тебе дает совесть

Пусть их и перерос, в их оплоте

Ребенком быть - такова благодать

Ребенком быть - счастливейшая слава

Спасибо тебе за жизнь за то, что ты - наша Старшая, это святая твоя обязанность. Избави Бог тебя от печали, наши тункинские бурханы одобряет и поддерживает тебя Дулма-ахай, радуй нас талантами - быть Человеком-долго!

Ида АНГАРХАЙ
Ветеран войны

ЗАЛУУГАЙ ЁОХОРОЙ ДУУНУУД

Нархан соогуур ябахадан,
Нажарай дайда хануулна,
Наадан дундаа ябахадан,
Нүхэдэй зугаа хануулна.

Хуһан соогуур ябахадан,
Хабарай дайда хануулна,
Хатар дундаа ябахадан,
Ханиһан нүхэдэе хануулна.

Орһт-ерһт ёохортоо
Наадан ёохор хуушаараа,
Хуушарһиень шэнэлжэ
Шэнэлхэн ёһоор зугаалаа.

Барһуул үгэй тогоос
Барһиһан дуран багтайма,
Басаһан үгэй ёохорто
Болзорһиһан дуран үгэймэ.

Хүбөө үгэй тогоос,
Хүдэлгэһиһан дуран үгэймэ,

Хүбүүд үгэй ёохорто
Хатарһиһан дуран үгэймэ.

Боориһан бороһон хэрһмье -
Будаад абаһайб шамайе,
Баруун зүгэй дүүхэйе
Булаггаад абаһайб шамайе

Хадһан бороһон хэрһмье
Харбаад абаһайб шамайе,
Хатар соохи дүүхэйе,
Хүтэлөөд абаһайб шамайе.

Ташуур буугаа үргэлжэ
Тайга тээшээ гэшхэлэе,
Табһиһан зонио дахуулжа
Тамһир шэлээ гаргаа.

Хүндэ буугаа үргэлжэ
Хүдөө шэлээ гэшхэлэе,

Хэдэн зонио дахуулжа
Хатар дээрээ гаргаа.

Наран оодоо харахаданһи,
Наранһи ямар шангаб даа,
Наадан тээшээ харахаданһи,
Нүхэдһи ямар һайхам даа.

Тэнгэри оодоо харахаданһи
Тэргэд һара салһирна,
Түхэрһэн ёохортоо ерэхэдэһи,
Таниһан нүхэдһи салһирна.

Эрһенг баханайн хажууда
Эрһэн могой сахариглаа,
Энээһэн дүүхэйн хажууда,
Эрһиһэн бэрхэ гуниглаа.

Арбан сагаан хургануудаа
Архан байжа хатарая,

Аман соохи зугагаа,
Аяг һайханаар дуулаа.

Хорһи сагаан хургануудаа
Холбоһ байжа хатарая,
Холой соохи зугагаа
Хэлһэн байжа хатарая.

Ангарайнгаа ёоһорһоо
Алһан шулуу бэдэрһе,
Алгаг сээжһи ёоһорһоо,
Аятай зугаа бэдэрһе.

Сэлэнгээ ёоһорһоо
Сэгзэн шулуу бэдэрһе,
Сэбэр сээжһи ёоһорһоо
Сэнтэй зугаа бэдэрһе.

Боориһан шулуун хамхаржа,
Баһал боори болохол даа,
Бурһад наадан таража
Баһал наадан болохол даа.

Хадайн шулуун хамхаржа
Баһал хада болохол даа,
Харһиһан наадан таража
Баһал наадан болохол даа.

Нарһиһан торһон дэгэлэйнгээ
Нарһалзатар хатарая,
Хорһиһан хурб дэгэлэйнгээ
Хүбхэлээтэр хатарая.

Наадангаа-наадангаа ерһе
Наадаһаа ерһэдһи,
Хатартаа-хатартаа ерһе
Хатарһаа ерһэдһи.

Шабар пезһэн ёоһорто
Шаанһиһан үнэр ханһаа,
Шанартай ахайн үбэрһе
Шаастайн һайхан инаһаа.

Ида АНГАРХАЙ

Среда, 18

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Семейные узы». Сериал
11.10 Х/ф «Молодая Екатерина». 1-я серия
12.20 Что да как
12.40 Детский сериал «Гвинисы»
13.00 Новости
13.15 Возвращение Коломбо. «Лебединая песня»
15.05 Авантюрная комедия «Фаталисты». 2-я серия
16.00 Новости
16.15 Документальный детектив. «Вьетнамское подполье Москвы». Дело 2001 года
16.50 Т/с «Убойная сила». «Дачный сезон»
18.00 «Большая стирка»
19.00 Вечерние новости
19.20 Смехопанорама Евгения Петросяна
19.55 «Семейные узы». Сериал
20.55 Авантюрная комедия «Фаталисты». 3-я серия
22.00 Время
22.40 Т/с «Убойная сила»
23.45 Х/ф «Затерянный мир». 3 с. Заключительная
00.30 Документальный детектив. «Жертвы по объявлениям». Дело 2001 года
01.00 Ночное «Время»
01.20 Программа Сергея Шолохова «Венецианские окна «Тихого дома»»
01.50 Алан Делон и Катрин Денев в боевике «Шок»

ОРТ

07.40 Утро Бурятии
08.00 - 10.45 «Доброе утро, Россия!»
10.45 «Каменская-2». Фильм 4-й «За все надо платить». 2 с.
11.50 «Моя семья»
12.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

13.00 ВЕСТИ
13.20 Дмитрий Назаров, Елжгор Раков, Нина Усатова, Алика Смехова и Владимир Стеклов в сериале «Закон»
14.25 Ток-шоу «Цена успеха»
15.30 «Москва-Минск»
15.45 ВЕСТИ-МОСКВА
16.00 ВЕСТИ
16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
16.25 «Что хочет женщина». Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой
17.25 Наталья Орсиро в телесериале «Дикий ангел. Возвращение» (Аргентина)
18.20 «Простые истины». Т/с

БТРК

19.00 Детское время. «Бамбахай»
19.25 «Театр и зритель». К открытию театрального сезона в БГАТ оперы и балета
19.55 Гороскоп
20.00 «Байгал». Информационная программа
20.15 Прогноз погоды и рек-тайм
20.20 «Толи». Художественно-публицистическая программа
20.50 «Готовимся к зиме». МУП ЖКСК п. Загорск
21.00 «На страже здоровья». К 80-летию санитарно-эпидемиологической службы России
21.10 Спокойной ночи, малыши!
21.20 Подробно и обстоятельно
21.30 Республиканские новости
21.50 Прогноз погоды и рек-тайм
21.55 Зурхай

РТР

22.00 ВЕСТИ
22.35 ВЕСТИ-МОСКВА
22.55 «Каменская-2». Фильм 4-й «За все надо платить». 3 с.
00.05 Т/с «Закон»
01.20 ВЕСТИ
01.35 Х/ф «Процесс уничтожения»

Тивиком

07.30 «Лоск». Погода. Гороскоп. Календарь работ от Кушнарера
08.00 М/с «Икс-мен»

08.30 Fox Kids на REN TV. Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
09.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Жизнь с Луи»
09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Человек-паук»
10.00 Д/ф «Под углом 23 с половиной»
10.30 «24»
10.50 Комедия «Е цирке»
13.00 «Лоск». Гороскоп. Погода
13.30 Т/с «Яго, темная страсть»
14.30 «24»
14.50 «Очевидец»
15.20 Т/с «Нина»
16.35 Fox Kids на REN TV. М/с «Человек-паук»
17.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Жизнь с Луи»
17.35 Fox Kids на REN TV. Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
18.05 Календарь работ от Кушнарера
18.20 «Муз. поздравления»
18.50 Ток-шоу «Семейные страсти»
19.55 Д/ф «Под углом 23 с половиной»
20.25 МЭШ
20.55 Т/с «Нина»
22.05 «Симпсоны»
22.30 «Лоск». Погода. Гороскоп
23.00 Стив Гаттенберг, Изабель Юппер, Элизабет Мак Говерн в триллере «Окно в спальне»
01.35 «24»
02.00 «Иллюзион»: детективная драма Бернардо Бертолуччи «Костлявая кума»

Ариг Ус

08.00 Грани
08.25 Есть мнение
08.30 Восточный экспресс
08.45 Спорт. Погода
08.50 Жизнь без риска
08.55 Формула успеха
09.05 М/с «Гарфилд и его друзья». 32 с

09.30 Сто чудес света: «Добыча»
10.30 Без протокола
11.25 «Один день» с К.Набутовым
12.00 Новости
12.10 Состав преступления
12.15 Новости
12.20 Автопрограмма «АБС»
12.25 Есть мнение
12.30 Новости
12.35 Паутина
12.45 Новости
12.50 Тушите свет
13.00 Новости. Спорт. Погода
13.15 О.Стриженов и М.Евтинская в х/ф «Его звали Роберт»

Перерыв до 17.00

17.00 Новости
17.25 Публичные люди
17.40 Победоносный голос верующего
18.10 Свободное время
18.20 Музыкальный подарок
18.50 То, что надо
19.00 Т/с «Новые профессионалы». 2 с.
20.00 Новости
20.25 Жизнь без риска
20.30 Восточный экспресс
20.45 Т/с «Мужская работа»: «Заложники»
21.45 Формула успеха
21.55 «Один день» с К.Набутовым
22.30 Без протокола
23.30 Восточный экспресс
23.45 Состав преступления
00.00 Новости. Спорт
00.30 Смотрите, кто пришел
00.50 Тушите свет
01.00 Высший свет

ОРТ

17.00 Т/с «Альф»
17.30 Т/с «Змей»
18.30 Комедийный клуб «Полшестого»
19.00 Комедия на СТС: «Друзья»
19.30 Т/с «Зачарованные»
20.30 Детали. Жизнь в подробностях
21.00 Ток-шоу «Большой куш»
22.00 Кино на СТС: «Таблетка радости»

НТВ

07.40 Утро Бурятии
08.00 «Сегодня»
08.10 Утро на НТВ
08.30 «Сегодня»
08.35 Утро на НТВ
09.00 «Сегодня»
09.10 Утро на НТВ
09.30 «Сегодня»
09.40 Утро на НТВ
09.50 Т/с «Сезон охоты», 2 с.
11.00 «Сегодня утром»
11.20 Погода на завтра
11.25 «Чистосердечное признание»
12.00 «Сегодня»
12.05 «Шоу Елены Степаненко»
12.55 Естественные истории
13.00 «Сегодня»
13.05 Футбол. Лига чемпионов «Базель» (Швейцария) - «Стар» (Россия)
15.00 «Сегодня»
15.05 «Криминальная Россия»
Адская бочка», 2 серия
15.35 Детектив «Она написала убийство», 18 серия
16.40 Домашние животные. Против. Ток-шоу «Принцип доверия»
18.05 Сериал «Улицы разбитых фонарей»: «Новые вены»
19.20 «Чистосердечное признание»
20.00 «Сегодня» с Петром Марченко
20.35 Детективный сериал «От смерти», 7 с.
21.45 Т/с «Сезон охоты», 3 с.
23.00 «Сегодня вечером» с Петром Марченко
23.40 Сериал «Улицы разбитых фонарей»: «Домовый»
00.45 «Ключи от смерти». Детектив
01.50 Гордон
02.45 Дневник Лиги чемпионов

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Четверг, 19

ОРТ

07.00 Телеканал «Доброе утро»
10.00 Новости
10.15 «Семейные узы». Сериал
11.10 «Молодая Екатерина». 2 с.
12.15 Следствие ведет Колобков
12.35 Дисней-клуб: «Переменка»
13.00 Новости
13.15 Возвращение Коломбо. «Настоящий друг»
15.05 Авантюрная комедия «Фаталисты». 3-я серия
16.00 Новости
16.15 Документальный детектив. «Жертвы по объявлениям». Дело 2001 года
16.50 Т/с «Убойная сила»
18.00 «Большая стирка» с Андриеем Малыховым
19.00 Вечерние новости
19.20 «Сами с усами»
19.55 «Семейные узы». Сериал
20.50 Авантюрная комедия «Фаталисты». 4-я серия. Закл.
22.00 Время
22.40 Вуди Харрельсон в комедии «Белые люди не умеют прыгать»
00.30 Док. детектив. «Дело

обреченных». 2001 год
01.00 Ночное «Время»
01.20 Футбол. Кубок УЕФА. ЦСКА - «Парма» (Италия). Прямой эфир

ОРТ

07.40 Утро Бурятии
08.00 - 10.45 «Доброе утро, Россия!»
10.45 «Каменская-2». Фильм 4-й «За все надо платить». 3 с.
11.50 «Ангела»
12.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 ВЕСТИ
13.20 Т/с «Закон»
14.25 Ток-шоу «Цена успеха»
15.30 «Вся Россия»
15.45 ВЕСТИ-МОСКВА
16.00 ВЕСТИ
16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
16.25 «Что хочет женщина». Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой
17.25 Т/с «Дикий ангел. Возвращение» (Аргентина)
18.20 «Простые истины». Т/с
19.00 Детское время. М/ф «3-4»
19.15 «3-4»
19.35 К 40-летию ВСТУ
19.55 Гороскоп
20.00 «Байгал». Информационная программа

БТРК

19.00 Детское время. М/ф «3-4»
19.15 «3-4»
19.35 К 40-летию ВСТУ
19.55 Гороскоп
20.00 «Байгал». Информационная программа

20.15 Прогноз погоды и рек-тайм
20.20 «Тайзан». Туяна Дамдинжалова
20.45 Программа «Человек»
21.15 Спокойной ночи, малыши!
21.30 Республиканские новости
21.50 Прогноз погоды и рек-тайм
21.55 Зурхай

РТР

22.00 ВЕСТИ
22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
22.55 «Каменская-2». Фильм 4-й «За все надо платить». 4 с.
00.05 Т/с «Закон»
01.20 ВЕСТИ
01.35 КИНОАКАДЕМИЯ. ЕВРОПЕЙСКАЯ КИНОПРЕМИЯ. Сиси Сиенсек в фильме Дэвида Линча «Простая история»
03.45 «Кинескоп» с Петром Шепотинником. Венецианский кинофестиваль

Тивиком

07.30 «Лоск». Погода. Гороскоп. Календарь работ от Кушнарера
08.00 М/с «Икс-мен»
08.30 Fox Kids на REN TV. Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
09.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Жизнь с Луи»

09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Человек-паук»
10.00 Д/ф «Под углом 23 с половиной»
10.30 «24»
10.50 Драма «Костлявая кума»
13.00 «Лоск». Гороскоп. Погода
13.30 Т/с «Яго, темная страсть»
14.30 «24»
14.50 Тайная дипломатия. «Германский отдел»
15.20 Т/с «Нина»
16.35 Fox Kids на REN TV. М/с «Человек-паук»
17.05 Fox Kids на REN TV. М/с «Жизнь с Луи»
17.35 Fox Kids на REN TV. Т/с «Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры»
18.05 Календарь работ от Кушнарера
18.20 «Муз. поздравления»
18.50 Ток-шоу «Семейные страсти»
19.55 Д/ф «Под углом 23 с половиной»
20.20 «Радар-спорт»
20.55 Т/с «Нина»
22.05 «Симпсоны»
22.30 «Лоск». Погода. Гороскоп
23.00 Владлен Бизрюков, Наталья Егорова, Виктор Назаров в военно-приключенческом фильме «Приказ: перейти границу»
01.05 «24»
01.30 «Иллюзион». Марлон Брандо в психологическом триллере «Ночные гости»

Ариг Ус

08.00 Грани
08.25 Есть мнение
08.30 Восточный экспресс
08.45 Спорт. Погода
08.55 Жизнь без риска
09.00 Формула успеха
09.10 М/с «Гарфилд и его друзья», 33 с.

09.35 Сто чудес света: «Смертоносные защитники»
10.35 Без протокола
11.30 Хит кометы: Роза Рымбаева
12.15 Новости
12.20 Автопрограмма «АБС»
12.25 Есть мнение
12.30 Новости
12.35 Паутина
12.45 Новости
12.50 Тушите свет
13.00 Новости. Спорт. Погода
13.15 Х/ф «Агапэ»

Перерыв до 17.00

17.00 Новости
17.25 Публичные люди
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 Музыкальный подарок «Российская партия жизни»
18.45 Т/с «Новые профессионалы», 3 с.
20.00 Новости
20.25 Жизнь без риска
20.30 Восточный экспресс
20.45 Т/с «Мужская работа»: «Леший»
21.45 Формула успеха

21.55 Автопрограмма «АБС»
22.00 То что надо
22.10 Публичные люди
22.30 Т/с «Привести в исполнение»
23.30 Восточный экспресс
23.45 Состав преступления
00.00 Новости. Спорт
00.30 Смотрите, кто пришел
00.50 Тушите свет
01.00 Высший свет

ОРТ

17.00 Т/с «Альф»
17.30 Т/с «Змей»
18.30 Комедийный клуб «Полшестого»
19.00 Комедия на СТС: «Друзья»
19.30 Т/с «Зачарованные»
20.30 Детали. Жизнь в подробностях
21.00 Ток-шоу «Большой куш»
22.00 Кино на СТС: «Таблетка радости»

НТВ

07.40 Утро Бурятии
08.00 «Сегодня»
08.10 Утро на НТВ
08.30 «Сегодня»
08.35 Утро на НТВ
09.00 «Сегодня»
09.10 Утро на НТВ
09.30 «Сегодня»
09.40 Утро на НТВ
09.50 Т/с «Сезон охоты», 3 с.
11.25 «Сегодня утром»
11.25 «Чистосердечное признание»
12.00 «Сегодня»
12.05 «Квартирный вопрос. Проект «Мутант»»
13.00 «Сегодня»
13.05 Футбол. Лига чемпионов «Локомотив» (Москва) - «Галатасарай» (Турция)
15.00 «Сегодня»
15.05 «Криминальная Россия»
Роковая коллекция», 1 часть
15.35 Детектив «Она написала убийство», 19 серия
16.40 Обратная сторона шоу-бизнеса. Ток-шоу «Принцип доверия»
18.05 Сериал «Улицы разбитых фонарей»: «Домовый»
19.20 Очная ставка. «Черная Магия»
20.00 «Сегодня» с Петром Марченко
20.40 Эрик Робертс в боевике «Мутант» на ремонт»
21.00 «Сегодня»
21.05 «Квартирный вопрос. Проект «Мутант»»
23.40 Сериал «Улицы разбитых фонарей»: «Домовый»
00.45 «Ключи от смерти». Детектив
01.50 Гордон
02.45 Дневник Лиги чемпионов

СУДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД
Открытое акционерное общество Улан-Удэнский судостроительный завод
Номенклатура сельхозмашии, агрегатов, запасных частей к ним
ПРЕДЛАГАЕТ:
1. СЕНОКОСИЛКА
1.1 Бидмак с мотором/двигателем КНБ-2.1
1.2 Прижим ножа КН-2027, КС-2.1
1.3 Рычаг поджима ножа К. 2017
1.4 Пылесос/протиратель/удалит. КС-2.1/00-02
1.5 Сегмент ножа без насечки
1.6 Экзентрик РКН 310 КС-2.1
1.7 Головка/корпус подшипника/ КНБ 205А
1.8 Головка/корпус подшипника/ КНР 022 ИА
1.9 Головка КНБ 310 КС 2.1
1.10 Полоса ножевая КН-5401
1.11 Шатун КДП-34А
1.12 Шестерня Z 42, м 4 КРН-2,103 611А
1.13 Шестерня Z 49, м 4 КРН-2,103 607А
1.14 Шестерня Z 42, м 4 КРН-2,103 608А
1.15 Вал к ротационной косилке КРН-2,103 604Б
1.16 Вал к ротационной косилке КРН-2,103 603А
1.17 Шестерня коническая Z-20, м-5 КРН-2,103 606
1.18 Шестерня коническая Z-20, м-5 КРН-2,103 606
1.19 Ось к ротационной косилке КРН-2,1
1.20 Нож к ротационной косилке
2. ГРАБИЛИ
2.1 Зубодержательная пластина
2.2 Граблина ГРВ-6
2.3 Зуб грабельный ГРВ-6
2.4 Втулка ГЕК 006
2.5 Палец наружный ГЕК 627
2.6 Палец внутренний ГРК 603
2.7 Каркас подшипника колеса
3. ЗЕРНОВОРОБОЧНЫЕ КОМБАНЫ «НИСЕЙ» - 1200-
3.1 Вал к КПД «Галлик» - 1200-
3.2 Фланец к валу КПД
3.3 Рычаг к валу КПД
3.4 Комплект вала КПД
3.5 Диск подшипника жатки
3.6 Шкив моторный
3.7 Кожа подшипника
3.8 Лопасть подшипника (комплект 5 шт.)
3.9 Прижим ножа КН-2027
3.10 Пылесос/протиратель/удалит.
3.11 Сегмент ножа с насечкой
3.12 Вал КИС 0216
3.13 Шестерня Z 30, м 3,5
3.14 Шестерня Z 17, м 4,75
3.15 Шестерня Z 32, м 4
4. СЕЯЛКИ
4.1 Колесо зубчатое СУП 1026, Z 30, м 5, КСР 3,6
4.2 Колесо зубчатое СУП 1026, Z 36, м 5, КСР 3,6
4.3 Колесо зубчатое СУП 1026, Z 26, м 5, КСР 3,6
4.4 Колесо зубчатое СЗГ 006А, Z 26, м 6, КСР 3,6
4.5 Колесо зубчатое СЗГ 0011А, Z 30, м 6, КСР 3,6
4.6 Колесо зубчатое СЗГ 0012, Z 17, м 6, КСР 3,6
4.7 Рычаг СЗГ 0011А, КСР 3,6
4.8 Рычаг из алюминия
5. ТРАКТОРА ТИПА «БЕЛАРУСЬ», ДТ-75, Т-150, К-701
5.1 Шестерня Z 21, м 4, КПД Т-25

Адрес: 670000, Россия, Республика Бурятия, г. Улан-Удэ, ул. Корабельная, 32, (3012) 21-33-55 - служба маркетинга, сбыта и коммерции.

Воскресенье, 22

ОРТ

07.35 Андрей Мягков в фильме «Отпуск, который не состоялся»
09.00 Новости
09.10 Армейский магазин
09.40 Дисней-клуб: «Тимон и Пумба»
10.05 «Ералаш»
10.10 «Дог-шоу»
11.00 Новости
11.10 Непутевые заметки с Дм Крыловым
11.30 Пока все дома
12.05 Международный фестиваль команд КЕН в Юрмале «Голосающий КиЕн»: 2002»
14.30 Дисней-клуб: «Русалочка»
15.00 Новости (с субтитрами)
15.10 Живая природа. «Десять смертельных акул». Ч. 2-я
16.10 «Ералаш»
16.20 Сериал «Беглец». Зак.
17.10 «Знатоки» возвращаются. Всеволод Сафонов в детективе «Он где-то здесь». Дело N 17. 2-я серия
19.00 Еремена
20.05 Арнольд Шварценеггер в боевике «Правдивая ложь»
22.40 Кристофер Ламберт и Клаус Мария Брандауэр в боевике 2000 года «Друиды»
01.00 «На футболе» с Виктором Гусевым
01.30 Х/ф «Чувствуя Миннесоту»

ОРТ

08.20 Фильм-сказка «Старик Хоттабыч». 1956 г.

09.40 «Дракоша и компания». Детский сериал
10.10 «Русское лого»
11.00 «TR Бинг о шоу»
11.35 ВЕСТИ-МОСКВА. НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ
12.15 «Утренняя почта»
12.50 «Городок». Дайджест
13.20 Геннадий Корольков. Николай Еременко-мл., Александр Галибин и Марина Дюжева в детективе «Трактир на Пятницкой». 1977 г.
15.10 «Парламентский час»
16.00 ВЕСТИ
16.20 «Вокруг света»
17.15 «Диалоги о животных»
18.05 «Два рояля». Музыкально-развлекательная программа
19.05 «Комната смеха»
20.00 Билл Мюррей, Дэн Эйкройд и Сигурни Уивер в комедии «Охотники за привидениями-2» (США). 1989 г.
21.50 «Е-Городке»
22.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
23.10 «Специальный корреспондент». Авторская программа Вячеслава Грунского «Позывной». «Рус»
23.40 «Мне-25!». Концерт Николая Баскова
02.55 «Спорт за неделю»
03.30 Чемпионат мира по греко-римской борьбе. Трансляция из УСК ЦСКА

Тивиком

07.50 «Лоск». Погода. Гороскоп. Календарь работ от Кушнарева
08.15 Семейное кино «Посадка невозможна»
09.15 «В гостях у Тофика»
09.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Ферма чудуша»

10.00 Fox Kids на REN TV. М/с «Кот по имени Ик»
10.30 Fox Kids на REN TV. М/с «Принцесса Сиси»
11.00 М/с «Симпсоны»
12.00 Канал истории: «Отчаянные: погоня за адреналином»
13.00 Т/с «24 часа»
14.00 «Военная тайна»
14.30 «Лоск». Погода. Гороскоп
14.50 «Лотерея АвтоВАЗа»
15.00 Детектив «Ипподром»
17.00 Муз. поздравления
17.30 Т/с «Ровочка»
18.05 Fox Kids на REN TV. М/с «Непобедимый Слайдермен»
18.30 Школьное ТР
19.00 Семейное кино «Алиса в стране чудес»
20.00 Календарь работ от Кушнарева
20.20 «Лоск». Погода. Гороскоп
20.30 Сергей Иванов, Владимир Олексенко в комедии «Дачная поездка сержанта Цыбули»
22.15 Оливье Грюнер в боевике «Наемник: новое задание»
23.30 «24»
00.50 Т/с «Ее звали Никита»
01.50 Ночной муз. канал

Ариг Ус

09.00 Новости. Спорт. Погода
09.50 Формула успеха
10.00 Х/ф «Истребители»
12.40 «Бесплатный сыр» - программа Е.Шендеровича
13.10 «Один день» с К.Набутовым
13.40 Л.Гурченко, Ю.Никулин в х/ф «Девушка с гитарой»
15.20 Большая паутина

16.00 Детская развлекательная передача «Страна чудес»
17.30 Благая весть
18.00 М/ф «Приключения Мюнхгаузена»
18.20 Музыкальный подарок
18.45 То, что надо
18.55 Дачники
19.50 Формула успеха
20.00 Новости
20.30 «Ничего личного» - программа С.Сорокиной
21.05 В.Артмане, Е.Матвеев в х/ф «Родная кровь»
22.45 Бизнес-экспресс
23.00 Т/с «Тайны Ниро Вульфа»: «Зазвенел звонок», 2 ч.
00.00 Интерактивное шоу «Земля - воздух»

ОТВ

10.00 «Джуниор». Детский блок
11.00 «Просто Норман»
11.30 Т/с «Зак и секретные материалы»
12.00 «Вся ин да хаус»
13.00 «Шина - королева джунглей»
14.00 Кино на СТС: «Маленькие гиганты» (комедия)
16.00 Т/с «Пляжный патруль»
17.00 Скрытая камера
18.00 «Афиша»
18.30 Свидание вслепую
19.30 Т/с «Убойная сила»
20.45 «Кресло»
22.00 Кино на СТС: «Сеть» (триллер)

НТВ

08.30 Ролик НТВ
08.35 Star start! Воскресное развлекательное шоу

09.00 «Сегодня»
09.05 Олег Жаков в приключенческом фильме «Белый клык»
10.25 «Без рецептов». Док. «Доктор»
10.55 Погода на неделю
11.00 «Сегодня»
11.05 «Совершенно секретно»
12.00 «Сегодня»
12.05 Лев Дуров в программе Павла Лобкова «Растительная»
12.40 «Вы будете смеяться»
13.00 «Сегодня»
13.05 «Тайны красной планеты»
Профессия - репортер
13.25 «Служба спасения»
14.00 «Сегодня»
14.05 Детектив «По данным уголовного розыска...»
15.40 Вкусные истории
16.00 «Сегодня»
16.05 Своя игра
17.00 «Сегодня»
17.20 Ночные бабочки. Ток-шоу
«Принцип домино»
18.00 «Сегодня»
18.05 Ночные бабочки. Ток-шоу
«Принцип домино» (продолжение программы)
19.00 «Сегодня»
19.05 Новейшая история. «Приговоренные жить». Фильм
Поборцева
20.05 Премьера. Джон Траверс триллере «Скрытая угроза» (США)
22.00 «Намедни» с Леонидом Парфеновым
23.30 Том Беренджер и Микки Роджерс в детективе «Тот, кто бережет» (США)
01.45 Евгений Кафельников и Марат Сафин в полуфинале тенниса
02.45 Журнал Лиги чемпионов

"Радио Бурятии - радио для всех!"

Тел.: 21-41-84.

Бурятское радио

(с 16 по 22 сентября 2002 г.)

Понедельник, 16

6.10 - Радиожурнал «ЗЕМЛЯ РОДНАЯ».
6.37 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.
6.45 - 7.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ
7.10 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.20 - «АНФАС»
7.40 - 8.00 - Радиостудия «БИРАКАН»
13.00- 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.10- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бурятском языке)
19.27- ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на русском языке)
19.45- 20.00 - ИЗ ФОНДОВ РАДИО

Вторник, 17

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - ПЕРЕДАЧА ИЗ ЦИКЛА «КАК ЖИРЕШЬ, ВЕТЕРАН?»
7.45-8.00 - «ОРЬЕЛ» - «ВЕРШИНА»
13.00- 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.10- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бурятском языке)
19.27- ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на русском языке)
19.45- 20.00 «РАДИОБИБЛИОТЕКА» - СТИХИ Т.ГРИГОРЬЕВОЙ

Среда, 18

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа «РЫБОР»
7.45 - 8.00 - «ТООНТО НЮТАГ»
13.00- 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.10- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бурятском языке)
19.27- ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на русском языке)
19.45- 20.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ (на бурятском языке)

Четверг, 19

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - 8.00 - РАЗГОВОР НА

АКТУАЛЬНУЮ ТЕМУ
13.00- 13.10 - Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
19.10- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бурятском языке)
19.27- ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30- РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на русском языке)
19.45- 20.00 - Передача из фондов радио

Пятница, 20

6.10 - 7.00 - Программа «УТРО БУРЯТИИ»
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа «ВСТРЕЧИ»
7.45 - 8.00 - «ГУЛАМТА»
13.00- Дневной выпуск новостей «КОРОТКОЙ СТРОКОЙ»
13.10- 14.00 - «ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА» - музыкальная программа по заявкам радиослушателей.
19.10- 20.00 - Информационная программа «ЕЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА». ОБЪЯВЛЕНИЯ.

Суббота, 21

7.10 - 8.00 - «ЕЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА». Информационная программа. ОБЪЯВЛЕНИЯ.
9.10 - «МЭНДЭ АМАР, МИНИИ БУРЯД ОРОН» - «УТРО БУРЯТИИ».
9.45 - 10.00 - Передача для детей «Школа, которую ты выбрал»
13.10 - 14.00 - МУЗЫКАЛЬНАЯ ВОЛНА РАДИО БУРЯТИИ
19.10- 20.00 - Радиожурнал «СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ»

Воскресенье, 22

7.10 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.
7.20 - 8.00 - «СЛЫШУ ПЕСНИ, СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ»
9.10 - 10.00 - Программа для детей «Старшеклассник» - информационно-музыкальная программа; «Эдиришүүл»
11.10- 12.00 - Литературно-художественная программа «АЛТАРГАНА»: «Театр и зритель» - к открытию 70-го сезона БГТАТД; беседа с Л. Щетининой, автором сборника стихов «Мои негаснущие зори» и руководителем литературного объединения «Олимп»
13.00- 14.00 - информационно-музыкальный канал для молодежи «РОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕНЬ»

ТРЕБУЮТСЯ

Продавцы. Тел.: 44-20-66.
Бухгалтер и продавцы. Тел. 44-20-66.
Разнорабочие. Тел.: 22-81-61.
Буфетчица. Тел.: 22-82-50.
Компания набирает торговых курьеров. Тел.: 22-39-02.

УСЛУГИ

Возьму груз до Читы - Могойгуя. Тел.: 23-12-37.
ТАКСИ. Эвакуатор, «Автомаяк». Тел.: 21-17-17. (Лиц. ЛСС-03000032 от 18.02.02 БОРТИ)
На 2 этаже автовокзала Открылась парикмахерская «Ника». Работаем с 9 часов до 18 часов, без выходных, по доступным ценам.
Регистрация предприятий, предпринимателей. Тел.: 44-03-77, «Экспресс-регистратор».
Прокат болванок, пошив головных уборов. Ул. Пугачева, 33. Тел.: 42-61-34. (Св-во Ж № 1074Е).

АВТО ПРОДАЮ

А/м «Волга-31029», в аварийном состоянии (на ходу). Тел.: 42-54-62.
А/м «КАМАЗ» с прицепом, тент. Недорого. Тел.: 26-30-72.
А/м «Тойота-Терцел», 1996 г/в. Тел.: 45-70-02.
А/м «ВАЗ-2102» в аварийном состоянии. Тел.: 45-91-83.
А/м «РАФ». Тел.: 37-42-05.
А/м «Мазда», 1990 г/в, им/а «Топик», 1994 г/в. Тел.: 22-95-24.
А/м «Ауди - 100», 1992 г/в. Тел.: 22-55-30.
М/а «Хундай», 1994 г/в с маршрутом. Тел.: 42-75-76
М/а «Преджио», 1996 г/в. Тел.: 45-82-30.
Два микроавтобуса «Истана» (15-местные), 1996 и 1998 г/в, с маршрутом. Тел.: 45-73-64.

КУПЛЮ МЕНЯЮ РАЗНОЕ

Продаю запчасти от а/м «Марк-2», 1993 г/в (кузовные ходовые, оптика). Тел.: 44-62-52.

Продаю камазовский прицеп «Волга-3110», 1992 г/в. Тел.: 44-62-52.

СУПЕРМАРКЕТ РАЗНОЕ

Подержанные учебники в углу улиц Куйбышевской и Коммунистической.
Новое поступление мобильных телефонов и пейджеров! ТЦ «Элеватор».

КУПЛЮ

Срочно 3-комфорочный шкаф. Тел.: 42-01-07.
Рога изюбра. Справки по телефону 26-51.
Сим-карту. Тел.: 64-48-02.
ЗАО «Теплоприбор» - Коммунистическая реализует насосы, вентиляторы, дымоходы, котлы, (запасные насосам, котлам), стойки. Осуществляем заказ на механическую обработку. Тел.: 22-25-93, 22-25-93.

ЗАКУПАЕМ КРУПНОРОГАТЫЙ СКОТ У КОЛХОЗОВ, СОВХОЗОВ И ЧАСТНЫХ ЛИЦ

ВЗРОСЛЫЙ

высшей, средней упитанности - 21 руб.за кг. живого веса;
нижесредней упитанности - 16 руб.за кг. живого веса;

МОЛОДНЯК

высшей, средней упитанности - 23 руб.за кг. живого веса;
нижесредней упитанности - 17 руб.за кг. живого веса.

тел. 42-61-64

БУРЯТ МЯСО ПРОДА

НАЦИОНАЛЬНОЙ МЕНТАЛЬНОСТИ В ТВОРЧЕСТВЕ РУССКОЯЗЫЧНЫХ БУРЯТСКИХ ПОЭТОВ

Сибирского научного центра Сибирского отделения Российской Академии наук два года назад состоялась успешная защита диссертации на звание кандидата филологических наук старшим научным сотрудником кафедры РЯИШ факультета бурятской филологии и языковедения **Батуевны ДУРИНОВОЙ**.

Свидетельству историков и этнографов, всегда были сдержаны в проявлении эмоциональных чувств: «Многовольна, вольноострупа степь моя! Мягкотравна, многоцветна, грудь твою!» - то уже в этих строчках. Также у бурят с глубокой древности сложились свои традиционные обычаи и обряды. Запрещалось громко плакать, лить обильные слезы особенно при похоронах. Это было своего рода «табу», именно это нашло свое отражение в стихотворении С.Туя «Памяти М. Богданова», в котором утверждается, что «слез не надо». В подобных нетрадиционных выражениях есть осознание усматривать сосуществование двух национальных менталитетов в сознании поэта.

ждет ли что меня?» наблюдается в творчестве Г. Дагурова. На гребне всеобщей волны прославления новой жизни состоялся поэтический дебют Д. Хилтухина. Бурятская поэзия не могла не запечатлеть дух многовековой жизни народа, уклад степного народа, картины степных просторов, музыку колыбельных песен. В стихотворении С.Туя «Сын степей» (1922) картина степи одухотворена, поскольку герой ощущает родство с этим миром, чувствует себя его частью. Степь и юрты сливаются в единое целое в сознании С.Туя «Дочку-юрту степь целует, груду шипшюу балуеги». Степной пейзаж дополняет образ коня - главной добродетели бурята. Проявление национальной ментальности в бурятской литературе связано с шаманизмом - древнейшей религией человечества, внесшей свой специфический вклад в понимание мира и ставшей неотъемлемой частью сознания каждого бурята: «Здесь порою стонет песнь шамана - Первобытные стихи. Бестелесным духам, божествам без стана Запашают степняки», - писал С.Туя в стихотворении «В родимой степи».

выполнена в государственном институте. Научные труды: доктор филологических наук, профессор В.Ц., доктор филологических наук, профессор С.Ж., официальные доктор филологических наук Соболева, доктор филологических наук С.М., ведущая научная работница Восточно-сибирского государственного университета культуры и искусства. Батуевна Дуринова родилась в селе Куооты бурятского района АССР. В 1970 году окончила школу в г. Чите, затем в Иркутский государственный университет на филологическом факультете по специальности русский язык и литература. С 1990 года работает на кафедре РЯИШ факультета бурятской филологии и языковедения государственного университета. Читает студентам лекции по русской и зарубежной литературе и проводит семинары. Батуевна говорит о теме обусловленности осмысления русской поэзии поэта национальными традициями бурятской литературы. Она отмечает социальную природу поэзии, мировосприятия бурят. Новизна поэзии состоит в том, что в бурятском сознании предпринята комплексная работа традиционных и современных факторов поэзии в русскоязычной поэзии.

Хотя шаманизм у восточных бурят уступил свое доминирующее положение ламаизму, однако в памяти народа сохраняется образ шамана, ставшего частью менталитета бурят. Следовательно, шаманский фольклор является серьезным материалом для изучения психологии и мировоззрения бурят. Отголоски шаманского мировоззрения затронуты и интерпретированы С.Туя в поэме «Ангара».

Если он с места столкнется, Столкнет его бешеный вал - Вся жизнь Ангара захлебнется, Как горный шаман предсказал. Геннадий Дагуров, большую часть своей жизни проживший вдали от родной земли, создал подлинно национальную лирику, прошедшую вместе с бурятской поэзией все ступени ее творческого развития. Сам поэт признался, что хотя его стихи пишутся на русском языке, но они истинно бурятские. Г. Дагуров родом из Тарасы, одного из центров шаманизма западных бурят. Знание шаманских обрядов поэт показывает в поэме «Тараса»:

**С онгонами, зайнами
И в юртах, и дворах
Передко с байгаганами -
На тайлаганских горах.**
Подобным образом немаловажную роль в закреплении и развитии лучших традиций бурятской культуры сыграло учение Будды, однако в народе издревле поощрялись такие морально-этические качества как справедливость, милосердие, скромность и простота. Эти нравственные принципы нашли отражение в творчестве поэтов старшего поколения. Так лирический герой в стихотворении «Слово старого бурята» Г. Дагуров сознательно уходит из социальной реальности в возвышенный буддийский мир:

**Я был в Тибете, где Будда
премудрый послал,
Свое воплощение на земле
Браманутры опознал.**
Влияние русской поэзии на творчество русскоязычных бурятских поэтов очевидно. Особенно ярко представлено в поэзии С.Туя. Поэзия бурятского лирика чрезвычайно эмоциональна. В ней наблюдается обилие импulsive возклинаний, в принципе не свойственных бурятскому менталитету. Буряты, по

Примечательным фактом в творчестве русскоязычных поэтов-бурят является, на наш взгляд, и причудливое переплетение бурятского и русского традиционных форм стихосложения. Более того, современные русскоязычные поэты Н. Нимбуев, Б. Дугаров и др. выходят за рамки русско-бурятского стихосложения. В их поэзии уже проявляются мировые традиции стихосложения, традиции Востока и Запада.

В поэзии Байра Дугарова рассматриваются евразийская природа ментальных факторов, как новый уровень осмысления исторического прошлого бурятского народа, как показатель духовной связи бурят с народами Центральной Азии. Для его поэзии характерны высокие категории и большие масштабы. В пространстве - космос, во времени - историческое прошлое, настоящее и будущее, в духовном - мифология, буддизм, европейская культура.

Достаточно взглянуть на названия его поэтических сборников, в которых без труда обнаружим «земно-космическую одиссею» мысли поэта: «Дикая акация», «Горный бубен», «Лунная дань», «Городские облака», «Звезда кочевника». Вних мысль поэта кочует по разным сторонам жизни в процессе ее исторического развития, она не оторвана от земли, но устремлена ввысь. Между ним и землей находится конь - символ кочевничества, несущий его в пространство воображения: «Он хочет постигнуть пространство. И время постигнуть хочет...» Кочевник, несущийся в пространстве, помнит, что здесь его предки. А душа человеческая есть форма перевоплощения из одного состояния в другое, дающая пищу движению мысли, где нет застывших форм, отсюда обращение поэта к образу кочевника, как человеку, движущемуся в свободном пространстве к чему-то неизведанному, но достижимому.

**И всадник, чуть пристав на
стремених,
Глядит, прищурясь, в бездну
небосвода:
Грустит ли он о пропавших
временах
Или видит путь и выюка
скотовода -
От стойбища степного, кочевого
До светлых звезд пространства
мирового.**

В творчестве поэта гармонично сплелись две великие культуры Востока и Запада, обусловленные единством социально-исторической и эстетической закономерностей. Именно на «стыке» двух культур появились двуязычные писатели и поэты, владеющие двумя языками.

В творчестве поэта, как в зеркале, отразилось генетическое родство далеким мифическим предком, уходящим в глубокую старину, выражающим глубинную историческую связь корней народов Центральной Азии. («Меч Гэзэра. На голой скале, След на земле»). Образно-художественные поиски Б. Дугарова обращены к национальным корням и обусловлены его стремлением восстановить справедливость по отношению к историческому прошлому бурятского народа. Этому способствует эрудиция и историзм его поэтического мышления, которые вместе с тем, являются важнейшими предпосылками образного воссоздания прошлого. При этом поэт нашел художественные средства, которые позволили ему адекватно выразить сложную гамму чувств лирического героя, хотя в его стихах нет эффектных новизнок, но они вполне соответствуют менталитету кочевых народов Центральной Азии.

Зрелость бурятской поэзии в работе связывается с глубокими изменениями в идейно-эстетическом отношении, тягой к философии.

«планетарности» мышления поэтов. Масштабность мышления, характерная для русскоязычных поэтов-бурят молодого поколения, имеет свои корни. У Б. Жигмытова магическое слово поэта служит «эхом грядущего», «эхом планет», очистительной силой для человека третьего тысячелетия, в котором должны умереть «гены жестокости».

Симбиоз западной и восточной культур гармонично сосуществует в поэзии Л. Олзоевой. Ее ментальность близка к русской, и это проявляется в осмыслении значения слова, в библийских мотивах, в упоминании святых, которые заронили в душе веру в существование потустороннего мира. Бурятская же ментальность проявляется в ее любовной лирике. Ее героиня по-восточному сдержана и скрытна, хотя в ней любовь горит, как «огонь».

Диссертационной работе С.Б. Дуриновой высокую оценку дали ученые: Чмышалов Б.А., доктор филологических наук, профессор, зав. кафедрой русской литературы Красноярского государственного университета: «Следует сказать, что выбор темы Дуриновой С.Б. закономерен, а само исследование в значительной степени восполняет существенные пробелы, имеющиеся в сегодняшнем литературоведении Бурятии. Основные выводы и положения диссертации, выносимые на защиту верны, содержательны и представляют значительный научноподобный интерес. Работа Дуриновой С.Б. вносит заметный вклад в исследование бурятской национальной литературы».

Одиноков В.Г., доктор филологических наук, профессор, член-корр. Российской академии образования, зав. кафедрой литературы Новосибирского государственного университета: «Диссертация делает удачную попытку пояснить, как бурятские поэты разных поколений все-таки сумели буквально прорваться к национальным духовным истокам, обнаружив ментальность в ее древнем архаичном облике. Очень интересные разъяснения в диссертации даны относительно веры бурят, один из которых придерживались шаманизма, а другие - буддизма. В этом плане сделан перспективный вывод о том, что бурятские поэты, такие как Н. Нимбуев, Г. Дагуров, Б. Дугаров создавали поэтические ценности не благодаря приверженности к теории социализма, а к вековым ценностям духовной, в том числе и религиозной культуры».

Диссертант правильно определила особенности проявления национальной ментальности в поэзии современных русскоязычных поэтов, в частности Н. Нимбуева, влияние евразийских ментальных факторов в поэзии Б. Дугарова и современное осмысление традиционной ментальности в лирике Б. Жигмытова и Л. Олзоевой. В целом диссертация Дуриновой С.Б. выносит новое видение, новое понимание национальной традиционной ментальности, по-новому обосновывает проявление традиции Запада и Востока в русскоязычной поэзии бурят. Работа написана на достаточно высоком научно-теоретическом уровне и соответствует всем требованиям, предъявляемым к подобному рода исследованиям».

Своей диссертацией «Проявление национальной ментальности в творчестве русскоязычных бурятских поэтов» Светлана Батуевна внесла большой вклад не только в бурятское, но и в российское литературоведение.

Мэри ХАМГУШКЕЕВА,
кандидат филологических наук,
доцент БГУ.

НА СНИМКЕ: Дуринова С.Б.

Буряадай элитэ уран зохёолшо Барадий МУНГОНОВОЙ 80 жэлэй ойдо

БАРУУЛЖАА ЗУРАЛЗАНА ЭШЕЛОНУУ

(Дайнай үеын дэбтэрһээ)

(Эхивнишнь августын 1-нэй дугаарта).

Тииһээр байтарнай хорьод хоног үнгэрбэ. Сэрэгэншээ хургуули хэһэн зандаабди. Гэбэше нэгэти парятан дулаахан үдэр бидэиэртэ хүдэлэн полушубок, һеса гута, хубанган үмдэ, протиниога, бишыхан түмэр хүрээ, ногоон шэртэн түмэр малгай, хүн бүридэ гурбаи зуун һомо гэхэ мэтэн хэрэгсэлүүдые хубаажа үгэбэ. Хамгаалманы жасада арад зонон үргэлһэн полушубогууд элдэ олон үнгэртэй сагаан, хара, хүрши, үшөө тиигээд зариманишнь, һөгсгээр үндэр, шхы барбагар гү, ан хаасархай захатай, үгыһше һаа, үнгэ бүриин халааһатай. Дондог бидэ хоёрто хүрши үнгэртэй аад сагаан халааһатай полушубогууд дашрадаба. «Ээ даа, шини үсүүдэ, хабиан дээр сагаан сагаасанууд байша!» - гэжэ Дондог минни халааһануудые тооложо байгаад, арзайтараа энеэбэ. Тиихэдэнь би хорьод бусалжа, харюудан өөрын халааһануудые хургаараа хаджа байжа хэлэбэ: «Шамдашые олон сагааса байна даа, даи эхээр бу хуш! Нюргандашнн нэгэн байна, бүри доогуур үшөө нэгэн байна, һаа-һаа...» Халааһаншые һаашь, эдэ полушубогуудые үмдэхэдэ яаха юм, зүбэлһэн арад зонон үнгэн зүрхэлһөө бэлдэлһэн энэ дулаахан хубсаһаган ябахдаа, бидэнэр, арадан сэрэгшээд, хаашшые, ямарханшые фронт дээр даараха, хүдэхые мэдэхэгүйдэ. Дайндажар боложо, хүнэй шубан горхоор урдажа байна ха юм, гоёжо ябажа гүйдэбээд хамхай?

Бидэнише һаядаа фронт ябуулахын гэжэ тухайлахаар болобо. Удангүй энэ тухай ламжамнай тодоржо, февралын эхээр манай полк эшелонуудта һуужа эхилээ һэн.

3. РЕЛЬСНУУД ДУУЛАНА...
Зай, тиигээд эр рельснүүд дээгүүр улаан тонушканууд галзуу түргэнээр зурахада даа. Үдэр һүнигүи, тогтон, торонгүй зурахада, тонушканууд соо бүрэнхы. Түхэрэишнн шэрээ пезишнн халуутар амисхана. Тэрэнн гал улаан амһар руу заба замгүй шууун пүүрһө шэдирбди. Мун заба замгүй сани шанаабди. Улантараа халашан пезишные дүүрэн уһатай манеркнүүд бүхэгшээр эмээлэнхэн. Пезишн дээр бүхы манеркнүүдые табижа зай үгы һэн хойшош, тэднээ элжээгээр табинабди. Мун ээ элжээгээр паровоз худар гүйдэжэ ошоод, пүүрһө асарнабди. Баһал элжээгээр вагон-кухнида ошожо, эдэе хоол үргэжэ ерэнбди.

Эшелонной хуран харайсада вагононман хананууд шэцэр-гэнэдэнг, булад моорнууд түмэр хоолоонгоор түшгэлдэнг, ханын саана орохоон, бүри тархимман хажууда гэхээр булад буфернууд бүха эхээр мүргэдэн шинилдэнг. Үдэр, һүнигүи, эсэхые мэдэнгүй шэцэрлэнгэнг, түшгэлдэнг, шэнхилдэнг. Заримандаа эшелонуудан олон боложо, станцинуудта хахашаһадын, эшелонной нэг газарта удаан байшана. Тиихэдэнь эе вагонной хананууд, булад моорнууд болон буфернууд одоомны байсахан амаржа абана хэбэргүй.

Тэрэ үдэ эшелонууд эхэл одоороо, һүүд, тархяараа залгаһаһан шэцэр, таһалгарягүй баруулжаа ябажа байгаа һэн. Энэишнн дааа Байгал далайһаа зүүгээрхи сэрэгүүд баруун фронт ошожо ябана ха юм.

- Дайсанай урдаһаа, баруулжаа! - гэжэ булад моорнууд түшгэлдэнг.

Эхэ оромнай аюудда ороод байна. Москва шадрна гэдэргэ сохигдонон дайсан мүртөө болохонхой үсэрхэдэнг. Фронт нэгэ байрада тогтошобо. Хаана даа тэндэ, Калуга городай саана,

Ока, Угра мүрэнүүдн саана, Смоленишнын зүүн захы үзүүрээр фронт тогтошобо. Байгалан үмэһэн сэрэгшээд, дайсанай урдаһаа баруулжаа! - гэжэ булад рельснүүд булад моорнуудгн аямга ишааһууа, ханхыһаса, шэнхингэе дуулаһадына. Баруулжаа зуралзана эшелонууд...

Дондог бидэ хоёр булад моорнууд болон буфернуудай түшгэлдэнг, ташаганахые, шэнхингэхые шагнажа, аргааханаар хооролдэн, доодо наар дээрэ хэртэнбди. Үргэлһэ нойр хүрэнгүи. Юундэшыеб һэрэгшээшөөд, эхэ эхээр эһэрлэн һаһаа адалабди. Тээд түрэнн шотаг болохонь ха юм. Мүн-гэн ооһортой томо түхэрэн кировскэ часаа харманһаа гаргажа харабаб. һүниин тэн үнгэрөө. Эшелонной үнөөхи манай багахан түмэр замтай станцида, һаяхан даа, оройдоол һара урда тэнь орхижо ошоһон станцидмнай дүтэлжэ ябана. Һарин гурша соо бидэнэр сэрэгшэд болонхой, эбсэгэлхэй, харин хархис эзмдэгшэднээ түрээ орой шотагаа хамгаалахсахаа фронт ошожо ябанабди. Соһордолтой үеын байһан хошо сэрэгэй хургуули удаан хэжэ сүлөө заб байбагүй бшуу даа.

Казарта соогоо һамбаана жа байжа унаһан хоёр зуван номтой хүн һэм. Фронт ошожо ябаһан тухайгаа гэрэхин ба түрэлхидтөө дуулаха гэсээд, Дондог бидэ хоёр тэдэ номуудайминн түрүүлшн хуулаһанууд дээрэ бэшэжэ бэшэжэ, хооһон мэшэг соо номуудаа ороогоод, шотагайнаа станцин болохые тэшэ ядан хүлээнбди.

- Юун гэжэ һананшнь, эшелонной тэндэ тогтохо гэшэ гү? Тогтонгүй гарашоо һаашь, яахабибди? - гэжэ, Дондог гэнгэ үнгэргүй эхээр эһэрлэн, тон һаһаа амараар һураба. Хэды эхээр хүсэлжэ, хэды эхээр бээе бариха, нимэ һаһаа амараар дуугаршыен тухайлаба даа. Поезднигтоо зогсохые өөрөөше һанн мэдэжэ байһан аад, тиигэжэ асууба хаш. Хай, зооомнан нэгэ тиниэ абиртуухан болошодо ябана ёһотой. Минишные зооо нэгэ тиниэшэ даа: оройдоо зуун сажан хажуутаарнь гараха аад, гэрэхингээр уулзажа шадангүй ошобобди. Нүгөөдншгөө зооохиниэ һэндэ хушгүйн тула юушые ойлгоошогүй болоод, һаһаа амараар харюусабаб.

- Семафройн погоошые һаашь, арба мишута зогсохол даа. Паровозууд манай станциһаа уһа абада һэмнан, мартаа аалши? Уһагүйнээр саашаашые, һаашаашые ябахгүйнш, һэ-һэ. Тиигээд ин эшелоннойнгоо тогтохотой зэргэ гүнжэ буугаад, станци харайжа ошоод, мэшэгтэ орёһон номуудаа хэн нэгэндэ үгөөрэй. Орой болошые һаашь, нэгэ хүн дайралдана абза. Ядахын сагта станцин дежурнадые үгэхэдншн болохол даа. Үглоодиртөө бэнгэ захяамнай Шэлэ шотагаимнай хүржэ ошохол байха.

- Шн оороо гүнжэ буухая яанаш? Үгын һаа, хойулан буухадмнан яаха юм? - гэжэ үһэ доро һэнжэлдэнгн фонарини һүлэмхи бүрүү гэрэл сооһоо Дондог ноол гайхангар намайһаа хараба.

- Ээ, дэмй юумэ хэлэнн даа, нүхэр. Хойулаа гүйдэжэ буугаад, хойулаа гэнгэ эшелонноо гэгдэншөө һамнан, ин бидэ хоёрон орондо хэн дайладаха юм? - гэжэ эне эгээд, үсгэддэр худалдажа абанан номоо гаргаа барисаб. - Шн, нүхэр, станция үнгэргэжэ бу орхи, хаана ябаһаһаа һайса хаража яба. Би нэгэ бага номоо

унаһамни... - гэжэ, хашаранги яаралгүйгөөр фонарта дүтэлжэ һуубаб. Дондогнн урмажа ташарһандаа наар дээрһээ түргэн бодоод, зориута хажуугаарин мүргөөсэдэн, пезишн худар ошохо мүртөө шүдэнгийнгоо заһбараар гэмэрһэн харааһантай заһбарайхар хэлэбэ:

- Хая даа, шн энэ борхолоогоо! - Ямар борхолоогоо? - гайхангар тархаа үгэбэб. - Яагааб даа, энэ номоо! Үдэршые, һүнишые эшээһээ һалахагүй, ямар зоболонтой юм гэшэбэ? - Юундэ даа? Ном гэншманн уйгаргүй хэрэгтэй юм шуу. Саарһагүйдоо һаа, жэһэни, эшэн дээршнн инаг басагандаа бэшэ бэшэхэдэ гү, али ямарханшые президентнуудтэ хайра, гуйлтануудшыен бэшэхэдэ болохол. Энэ мүнөөшые шн бидэ хоёр гэрэхиндэ бэшэ бэшэбэ гэшэ бээбди, - гэжэ, мэшэгтэй номууд руугаа тархяараа зангабаб.

Дондогнн нам тээшэ урмажа хушарангар гараараа зангажархөөд, эрид гэдэргэ эрьсэжэ, вагонной үүдэндэ ябашаба. Хүсэлжэ, инсаглажа байжа үүдэндэ заһар гаргаад, үбэлэй һүниин харанхы руу удаан шэртэн зогсобо. Тииһээр байтарнь вагоной мөөрнүүд стрелкнүүд дээгүүр түс-һяэ гэдэн түшгэлдөөд абаба. Тиихэдэнь зэргэ Дондогтоо гүйжэ ошоод, хүшэр хүжүүн үүдэ эхшээгээр онгойсалсолго үгэбэб. Мун даа - манай станци! Таниһан водокачка, перрновой саагуурхн улаһанууд, набтархан шүргэ хөрөө, зүүн-баруун тээшэ гонзойһон тосхой модон гэрнүүд һөөл наартай зохидоор, сэдхэдэ дулаахангар харадаба...

Поездмнай мөөрнүүд дөрөөшо улаа бутарса ошо сасаргаад, ябадалаа удаарулаба. Эшелонной хүсэд зогсожо үгдэгүйдэ Дондог доошоо һөлжорон буушаба. Хойноһоонь мэшэгтэй номуудаа хаяжа үгэбэб. Нүхэрини зэргэлдээшэ харгы дээрэ байһан поездын нэгэ вагон доогуур бурд гэжэ гулдирaad үгы болошобо... Удангүй дахин вагоной дэргэдэ бини болохонь, татажа, туһалжа теплушкадаа оруулаба. Тэрэмни амняа даруулан яажа, удаан дуугай байһанай һүүдэ хүндөөр шахажа гаргаба: - Шэлээхэ хүн үгы... Арбузов гэжэ энэ тосхойн нэгэ таниа ород үбгэнгэ үгөөб... Шэлээд һуудаг Буладай Гармада гү, али Банзарай Сэжэбэтэ эльгэгыт гэбэ... Энэ үбгэн тэдэнише яһала таша байша... - Зэй, бэрххэ гэшнш, Дондог! - гэжэ, нүхэршннгоо даа мүр урматайгаар ташабаб. - Командованни зүгһөө байсахан хүржэбди! - Бэрхэмни үһнэй мэдэжэ хаям даа, - гэжэ Дондог урдаһамни энеэбэ. Нээрэнише, яаха аргагүй зүб хэлэбэл даа. Ажадаа тоти хүнгэн, түбһэн юумэндэ шуран бэрхэ хүн шуу даа, Дондогннай. Эдэе хоолошые талаар хүнүүдтэ балан урдуулахгүй. Мүнөөшые энэ теплушка соо ябахдаа, хойулан нэгэ хотелоогһоо эделэнбди. Тиигэн гэхэлээрэ Дондогоймни тархи хэзэе бүхэндэ хотелоог дээрэ гарашоод байхал даа. «Дайсанаа» энэ «үндэрһоо» хобхо сохижэ буулаһан тула бини шадалаараа урдаһамни мүргэдэхэб. Хоёр буханууд шэнги шэмэггүйгөөр шинганадан, ана-мана мүргэдэхэбди. Тээд «дайсани» намһаа хүсгэви, намһаа дүршдэгн һэн хоншо шүдэнгийнгоо гү, али кашынаа дууһатар мүнөөхи «үндэрһоо» эрэлһэн зандаад байха. Тэрэнише тэндэһэн хобхо сохихо гэшэ тиимэн бэлэн хэргэ бэшэ даа, бэрхэтэйхэн эгээшэ. Тиимэһээ хотелоогынгоо хоһоржо

хориногототор мүргэдөөд ээ, һула шахуу һалаха ушартай бологдоншо бэмн. Гэлгнн хари, дашые һула һалагдан үн юм ааб даа, адагай захын гурбанайнш, нэгэ хуби аманамни ороо юм абза. Транссибирин гол түмэр замаар баруулжаа табибуулажа ябахдаа, ингэжэ мүргэдэжэ байжа эдэе хоолоо эдхэдэмнай, эхэл һонин байдаг, оройдоо амидын жаргал шэнгээр һанагдадаг бэлэн.

Мүнөө Дондогнн шотагайнаа коххой, һүүдэй үсдэ - совхозой бухгалтер юм. Хаа яа хойулан уулахадаа, үнөөхи фронт ошожо ябаһан ябадала һанажа, садатараа эне мэдэжэ, хүнжэ абатшабди. Гараһан, түрэнн газар шотагайнаа арадмнай үлэбэ. Үүһашыһншээ гэрэхингээршн уулзажа шадабагүйбди. Ямар хуби заяан урдманн бидэнише угтанаб? Амиды мэдэ хооргоо бусажа ерхэ гүбди? Тэрэнише яажанше мэдэхэ аргамнай үгы. Түрүүн ошоһон хуоүүдн зариманишнь баатармигар һаһа бэраа гэнн саарһанууд ерхэн һэн. Эгээн түрүүн амиды бусажа ерхэн хүн гэхэдэ, - маанһаа гурба һаһа аха хуоүүн Сэбээн Будажабай. Энэ хуоүүн леитенант зэргэтэй болоод дайладажа ябатараа, зүүн гараа сарбуугаараа таһара буудуулаад, ершгээр эрээ... Зай, хуоүүд, үхэлэй шанга аюулай урдаһаа зоригтой зүрйөгээр даһаа! Зүбэлээтэ орононингоо эрхэ сүбэлээ, бээ даһанай байдалые хамгаалжа унахаар бэлэмди. Бүхы хүн түрэлтэни эрээдүн гэрэлтэ һайхан байдалай түлөө, үнн зүб хэрэгэй түлөө шуһа мяхааа гамнангүй, туладалан унахаар бэлэмди. Байгалай үмнэхн наран доро түрэнн эрлэхэр залуу хуоүүд, дайсанай урдаһаа, баруулжаа хатуу зоригтойгөөр дабшай!

Булад рельснүүд гунигтайгаар дуулаа, түмэр мөөрнүүд түшүүрингээр түшгэлдэнг. Үбэлэй харанхы һүнн руу ошоһон, дүлэ сасаруулан улаан теплушканууд баруун тээшэ наярна. Үдэр һүнигүи, үргэлһэ нойргүй, тогтон торонгүй наярна. Түрэнн, таниһан газар дайдамнай, Петровско Завод, Улан-Үдэ, Байгал далай, Хамар-Дабан холо хойномай гээдэбэ.

Урдманай Москва! Дайсанай галзуу дошхон добтолые дабажа гараад, шуһаша шуһахай пилеровсүүдые Смоленишнын зүүн захы хүрээр гэдэргэнш сохихон Москва. Поездмнай һүнн болоһон хоншо Москва хүржэ, захын нэгэ станци дээрэ хэды час байгаад, саһаа дабшадаха, үглоогүүр Наро-Фоминск үнгэржэ ябаа һэн. Эшелоннай Калуга хотые шэнгэн табибуулаба.

Наро-Фоминск. Энэ багахан хотые фашистууд октябрини 30-да даһлан абанан байгаа. Тэрэ гэнгншээ хоншо декабрини 6 болотор гэхэ гү, Москва шадр манайһнэй эрид шиндэнгэр һөөргэдэжэ добтомодо орохо үе болотор энэ хото хэды дахин саһаһаа паашаа орожо байһан юм гэлсэн. Эндэ, мүн хажуугаархн ой тайга соогуурин шуһа эхэгэ туладалаанууд болоһон байгаа. Бидэнэр теплушкануудайнгаа үүдэ онгоошхоннуудые сэлээд, холимог модотой ой соо һүрөөтэ шанга байдаһануудай болоһон газарые нодэе даптируулан, зүрхэе шэмнээрүүлэн хараһабди. Тиихэдэманай эшой дээрэ хүсэгтэ эхэ һалхи шуурган буужа, тэрэнише бутэ нигэ дараһан, амиды бутэн юумэ улооготгүй мэгээр һанагдаба. Томо томо модонууд зуруулай модон шэнги өөдүгэй бэлхэйгээр хуша, пуга һүрэнн, зарим газартаа асарн томо элюурээр элюурдүүлэн

юумэдэе зурһагар зүүн нигэ даруулан байһан модонуудн дундуур тэбуудуулан тапкнүүд оуунууд, бространспоро автомашинанууд металолом болоһон тэнг. Үати эда сохигдон модон хоёрые гайхыялайб? Харин хэты нойрсонгоо нойрсонгоо нидэ олон гэншнш, сагайхалтай Гэлгнн зарим харин хархис эзмдэгшэд оройһнгоо түхэтэ һа хотые шуһа мяхаараа унаһан манай эрлэхэ сэрэгшэд Нүгөөдүгнн сүүбэн шонангөө заха зүбэлээтэ Россия саһаһа талада шархыта хатаа бөрө жэбхүүнтэй үгэһашад-гурнхалман ш мүн. Тээд зомигүүд сэрэгшэд эр худалдан нэгн хоёророо гү, абулгоороо обйорон гү. Хадхалдан, буудаладан үхээдэ дээрүүһан г унажа, хүр саһан дор гараа едонхон хэбтэй удангн саһанай газаран дэхэдэ, тэрэн бөөнүүдые гүнзгий хара хаяда. Атар эһэнн хушэ шорой обйорон шара дүүрнэ бөөтэ. Манай бэр эзмдэгшэднн һуушын нигээ даа! Хүнн газар хугр хорхойн хүнһэн һаһаа. Их ая охдогүй хоһорол, дашые ахир эсэгтэш ааб даа. Хүнн руу хүр хоншонооо бүт шэхэ... Тиихэдэнь гурь хамгаалжа, үнн хэрэг хун түрэлгнн өөр эдүгнн нарата байдалан түлөө дэлхэйн энэр дээрэ даралай бата бөөр ма түлөө ами һаһаа үгэжэ баатарлин хуоүүдые хүндэлжэ банижа хуоүү хэты мүнхэдоо байха шулуун хүшоонүүдые хоохол.

Буугай тобынн эгэ дуулаагүй, урал дээрэ ургаагүй ара юн гтэйхэ мүүд эхэгэ дайнай һүнн мүр улануудые үхэд, эээрхэлгы Наро-Фоминск дар анха түрүүлшнхарабади.

4. ҺҮНИИНИ МАРШ
Калуга. Энэ хото даһаа зада бомбодууланхай, ланхай. Утра гол а хүүргэ тэбэлдэнхэй. эшелонноор ябахын э боложо, теплушканууд захираата соһостобо.

Эдүгһээ хилээд фронт ябаагар ябаабди. Үдэр хараһаан нэгэ һууринһаа худоогэй харгыгаар һүндэндо ябаһанһаи тула мэдэнгнхэн номуудн нэгэ һууринда үүр сайн хүржэ, бүхэмн эдэртөө наоди. Дайсанай агаар нуушпада харагдахагү гансал һүнииндо ябадабади.

Калугаһаа саһаа саһа гэнгншн анхаатар. Хал гараа һаа, бэхүү һас саһанда шаалдаха. Тээрэхи саһанан бодо элжэжэ, тэрэгдэжэ байһан ахаар гэрэй халһа хэжээр һүнн һоог эхэ хаһаган үндэртнш. Тии саған мрамораар бүтээ захидаа хүрт шөгүн ута г каналай өһороор ябаһа үүшэ мо гноди. Һүниин утанууд аргагүйн Харанхы огт до одо мүнхэ унгар һууд эмилсэнэ. Хүхэ шодотнн панууд заримандаа тапкн али «кашонанууд» онднн гнэгэ һуури яа ахижа гарана. Тиигэ оршон тоһрон һөөргөө аниргүй болоһонго.

засагай
Теплопри
ганса-ман
ше бэшэ,
шотор үйл
ээр эгдэ
няти бай
нжэ болон
да тон хэр
вуудые бүт
жэхэ хараа
ме бариж
бугаржа, о
тээлнүүдэ
экономн
бэлүүлгн
бодото
гүй.
ардуу тэрэ
ельствын
ю.Б.Е.Немц
байдалар
туһаламж
айдуу ха
дээд үлцэр
эда коммуни
реформ
үлэхэ гэгн
эн байгаа
ор дамжуула
уралай тар
урые төдөр
приобрету
иматн
боронь бу
н тиниэ
Удын С
н байрн
доод бонн
сэгнм
ШЭНГ
НОЖ
ратын с
ника өхт
бэгхэдэ н
үеын нэг
жэлдэ худ
гаран
тайманн х
табянн
ше харюу
рин мүнөө
ороходо, «
жаа шэнг
ана. Тини
шүдэ арга
ветвиска
абинедо
байханы
ондоковн
шн врач
уд һайн х
а хабада
е нарин ш
БОР
ОДО
ы һайхан
шотагта
алгын бу
даба. Түр
уулын э
майнгаа
саһаа хүнд
дурсажа,
халһан ахаар гэрэй халһа
саа тосх
лагдаһан
аладана
үүшэ мо
гншнш арг
гайхид ма
нхэнн.
ншнш шот
нэгэ һуури
яа ахижа
оршон тоһ
һөөргөө ан
иргүй боло
һонго.

олод зоной хүд доро... саанай шахинаха, сэрэгшээдэй дүмүү... ханяаха, хөөрлэ... бүүдэхээр соностоно...

дээгүүр нэбшэжэ, бүхэ гэгшын буха ехэ нойроор унташабабди. Нойр эсэдэһэн хоёр зэргэ довтолходоо, нимэ ехэ шадалтай байдаг юм байна гэжэ битинхэдэ анха түрүүшынхисэ ойлгоо агша бэлэй.

зобонгүй, арадаа үргэлжэ ябаһан ботинкаараа найхан саала, үшөө нэгэнхэн хү, хилээр андалдажа эдижэрхибэ. Тээдшье арынш сүүмхэ соо үннинөө хойшо ямаршье туһагүйгөөр хүндэ урьһан ботинканыуд нөөд хашартай болошооб! Зай, саашан үшөө юугээ андалдаха бэлэй? Бээлэйгээ ондоо андалдаха юумэнэй үгы байхадань, удаан бодожо, тархияа зобоонгүй, бээлэйгээ андалдажархиба.

нүхэрнэ дураа гутангханаар дала мүр дээгүүрээ ширд байса нөлбожорхёод, унтахаяа хэбтшэбэ. Номоо уншажа хуугаад, үдэшэ болотор галаа түлибэб. Үдэшын наранаар бидэниие үшөө дахин эдэлүүлбэ. Үдэшын боро харанай хүнэгтэн марьяан ерэхэ үеэр бидэнэр взвод взводоороо хубарин саашаа дабшабабди.

хороһон дайсаңда ямаршье гэм тойбо ушаруулнагун хэбэртэй. Наран гараба. Байлдаан шэнэ хүсэтэйгөөр үргэлжэлбэ. Дайсаң гол түлэб агаарта гэхэрдэг минээр буудана. Миншн хэлтэрхэйгүүд дээрлээмнэй шабжаганан унажа, пүрд-пүрд гэгшэн эшхэрэнги абятайгаар саһа руу ороһоно. Үхэр буугай һомоной газарта унахадань, боон хара шорой саһан хоёр огторгой өөдэ дэгдэнэ. Хоёр шэхээр ханхшажа, гансата дүлин болоһоһон шэнгээр һанагдана. Дайсаңан шанга буудалгада ороһон ротомнай тэдэнгэй түрүүшынхэ гурбан зуун метрэй газарта, хооһон саған талада хэбтшэбэ.

5. ТҮРҮҮШЫМНИ - НҮҮЛШЫМНИ ТУЛАДДААН

Зай, үглөөдэр байлдаан! Намда түрүүшымни, нүүшымни байлдаан... Дайсаңай авиациһаа хоргодожо, бүтүү ногоон ойн оёрто бүхэли үдэртөө хэбтэһэбди. Дондог бидэ хоёр гүнзэгшэ саһан хүр соо нүхэ малтаад, жэжэхэн гэшүүһэ, мүшэр суглауужа, утаагүй жаахан гал түлээд, саһан ханта түшэн налайдажа, гараа хүлшөөн дуудража хуунабди.

Барадий МУНГОНОВ. (Үргэлжлэлийн хожом гараха).

МОНГОЛОЙ БҮРЯАД ЗОН

Иймэ гаршартай ном найхан, 2002 оной эхиндэ Улаан-Баатарта хэблэгдэн гараба. Гаршартай дор түүхын тэмдэглэл гэжэ бэшээтэй.

Энэ түрүүн зохёогшын нэрэ обог, ажал, ажаябуулга тухай. Тус номыг шарайд обогой Дугаржабай Дамдинжав бэшээ. Энэ хүн мэргэжлээрээ зохёолшо бэшэ. Хүдөө ажахын мэргэжлэтэй, «малын их эмч мэргэжлэтэй хүн». Удаан саг соо Монгол ороной Дорнод аймагта ветеринараар, хүдөө нэгдэлэй түрүүлэгшээр ажаллаа.

«Монголын буряад зон» гэхэн энэ номхоо зарим хубице дурагдаха санал байна. Би тус номой автортай, Дугаржабай

Дамдинжабайт март һарада Японой Осака хотодо болоһон Хуралда ошоод ерэб. Тэндэ буряад зоной түүхэ ба соёл болбосорол тухай ярилдаан болоо.

«Монголын буряад зон» гэжэ ном монголоор бэшээтэй, 10 бүлэгтэй. Бүлэгүүдэнь нэрэнүүд: Буряадай уг гарбал; Монгол руу буряадуудай нүүжэ ошолго; буряадуудыг Монгол улсаай харьяатан болголго; засаг захиргаа байгуулга; үймөөн, түймөөн; хэлмэгдүүлэлгэ; дарийн үнэр хангилсан он жэлүүд; ооршээлтэ, шинэдхэлгэ; шажан шүтэлгэ; соёл урлаг; Монголой хүгжэлтэдэ буряадуудай оруулсан гүби нэмэри. Бүлэгүүдхэнэ хубицуудыг монгол маягынь зарим газарта үлээн уншагшагта дурагдахам. ШИРАБ ЧИМИТДОРЖИЕВ.

Нэгдэхэ бүлэг

Буряадуудай уг гарбал

Буряад зон эртэ урда сагта «ойн иргэд» гэжэ бүлэг зоной тоодо ородог байгаа. «Ойн иргэдтэ» олон яхатан ородог бэлэй. Тэднэр Байгал далайн хоёр талаар, Сэлэнгэ мүнрэнэй адагта, Зулхэ (Лена) мүнрэнэй сабаар, Алтай, Саяан уулада, Енисей мүнрэнэй эхээр, Тагна (мүнөөнэй Тыва) багта ажаһуудаг лэн.

Эртэ сагта хорн түмэд, буряад, булганан, хэрмэшэн мэтын буряад яхатан ой тайгаар агнуури хэжэ ябаа. Тэднэр XIII зуунда Чингис хаанай Ехэ Монгол Уласай мэдэлдэ ороһон түүхэтэй.

1868 ондо Юань (Монгол) Ехэ мүнрэнэй хойно Барга, Буряад аймагууд «Арын ганса модон» гэжэ отогүүдэй мэдэлдэ оробо. «Арын ганса модон» отогүүд гэжэ Баруун Монголой «Дүрбэн ойрадуудай холбоо» хэлэн.

XV зуунда ойрадууд өрнө (баруун) зүг тээшэ нүүжэ. Тинхэдэн Барга, Буряад аймагууд Зүүн Монголой Даян хаан Бата-Мүнхын харьяатан болоод, зургаан түмэн монголшуудай зүүн гурбан түмэнэй нэгэн болохо Урианхай түмэнэй бүридэлдэ багтажа байба. Тэрэ үедэ буряад зон Байгал, Сэлэнгэ, Онон, Хүлэнбуир, Хинган нотогаар амьдаран нүүжэ ябаба. XVI зуунда Урианхай бутаржа, буряад зон Халха-Монголой харьяатан болобо, тингээд Халхын Тушээтэ-хаан Засагта-хаанай захиргаанда хамаардаг бэлэй.

XVII зуунда Сибирь руу оросууд орожо ерэб. Тэднэр Буряад орондо хэрэмүүдыг бариха эхилэ. 1648 ондо Удын цайз (хэрэм), 1652-54 онуудта Баргажанай, 1654 ондо Эрхүүтэй, Нэрнүүтэй хэрэмүүдыг бодхообо, тингээд Байгал шадрих нотогта суудаг буряадуудыг захиран зонхилжо оробо. Тэрэ үедэ Манжийн хаан сэргүүдээ элнэгжэ, Монгол нотог нэбтэржэ захалба.

Буряад отогүүдэй түрүүшүүл, ноёд сайд хуралдаад, ямар гүрэннэе түнхэхэ тухай, Халха-Монголыг гү, али Манжые, Оросые түнхэхэ тухай зүбшлөөд гурбан ондоо санал гаргаба. Нэгэ бүлэгын Халха руу орохо, нүгөөдүүлэнь Манжа руу, гурбадахинь Орос руу орохо гэдэдэ. Ехинхэнэ өөрын нотогта үлдэжэ, Оросын Сагаан хаанай мэдэлдэ орохо гэжэ шийдхэлэ. Байгалай зүүн талын буряадууд Итаниин хэрэмэй мэдэлдэ оробо.

Буряадай газарыг эзэмдэжэ эзлэх бодолтой Оросын Сагаан зарлиг гаргажа, ядуу орос таряашадыг Буряад нотог руу зөөлгэжэ, суурижуулжа эхилэ. Тингээжэ тэднэр Буряадай үрижэл шэмэтэй газар нотогыг аажим аажимаар эзэлхэн гэхэнэ. Ингэжэ буряадууд оросуудта

эзлэгдэн түүхэтэй. Энэ үйлэ ябадал маша ээдрээтэй, зүршэдөөтэй ушар болоно.

XVII зуунай хоёрдохон хахадта ойрад-монголой Галдан-Бошогто хаан, Халхын Тушээтэ хаан Чакун-Доржо хоёрой хоорондо томо арсадаан, хямарал болобо. Энэньнээ боложо ойрад-халхын ехэ тэмсэл эхилэ. Олон мянган монголшууд нотогаа хаяад, хойшо, урагшаа тэрлэб. Хэдэн арбаад мянган монголшууд хойто зүг руу, Байгал далайн дэргэдэхи буряад нотог руу зөөжэ ошоһон гэхэнэ. Иншэ ерэнхэн сонгоод, сартуулууд «Бошогто хаанай буһалгаанһаа, Сайн хаанай самаргаанһаа» боложо зөөжэ ерэбди гэдэг бэлэй. Эдэ бүхн шалтаганһаа боложо, Буряадта Монголой хаашуудай нүлөөн ехээр хулархан байна.

Буряадуудай уг гарбал Бүртэ-Шоно, Гуа-Маралһаа эхитэй гэхэн домог ном дотор дурдагдана. Тэднэр амиды юрын зон байжа болоо. Тэднэй түшээд Барга баатар Тайсан ноёонш хадха Элюрдай, Буряад, Хоридой гэжэ гурбан хубүүтэй болоо.

Барга баатаран бага хүү Хоридон бэлэй. Хоридонин Баргажан-гуа гэжэ хатанһаа Алян-гуа гараа. Алян-гуа болбо монгол боржигид обогой Добу-Мэргэн хадамда гараа. Тэднэр Бүгүнэтэй, Бэлгүнүтэй хубүүдтэй болоо. Хоридонин дунда гэрэгээрэ (Шарадайһаа) Галзууд, Хуасай, Хүбдүүд, Гушад, Шарайд гэжэ хубүүд гараа. Бага хатанһаань (Нагатайһаа) Харгана, Бодон, Худай, Батанай, Сагаан, Хальбин хубүүд гараа.

Хоридон-Мэргэнэй эдэ 11 хубүүднь саашадаа үнэржэжэ, Хорин 11 эсэгэ гэжэ түүхэндэ тэмдэглэн үлдэжэ.

Дээдэ үедэ буряадууд гурбан угсаатан боложо хубаардаг байгаа:

- 1) Хорин-түмэдүүд
- 2) Барганар
- 3) Буряадууд

Хожомын удаан сагай үнэрхэн хойно буряад гэжэ нэрээр арад бултагдажа нэрлэгдэдэг болоо.

Саашань ном соо Балжан-хатан тухай хэлэгдэнэ. Балжан-хатанай алагданан хойно буряадууд (хорин-буряадууд) элдэб тээнээ тараа. Нэгэ бүлэгын баруун-хойшоно ябаад, Ойхон хүрөө, Ехинхэн Дай-хунтайжатай хамта Халха-Монгол руу, Эрдэн-Зуу руу ошоо. Тэрэнгэй хамта ошоһон буряадууд элдэб хабшалгада орожо зобоо, тэсэжэ ядахада 1607 оной үсэр зугадажа, ууган нотог Хухүлби уула руу тэрлэжэ ошоо. Тэрэ үедэ тэндэ нотоглажа байһан уляад хамнигад тэднине хабшажа дооромжоложо эхилэ. Тинхэдэн буряадууд Онон, Хелго, Үдэ голоор, Ярууна хүрэгтэр нотоглагдаг болоо. Нэгэ бүлэгын зүүн зүг нүүжэ, Шилжа дабаанай хойто тала, Нрнүү голдой баруун талаар нүүжэ, Арида гол хүрөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) Осака (Японы) хотодо болоһон симпозиумда хабаадагшад - эрдэмтэд профессорүүд Д.Дамдинжав, Ш.Чимитдоржиев, Д.Хандажаб.

1727 оной гэрээгээр хилин шугам обоонууд бодхоогдожо, Буряад нотог тэрэ хэбээрэ хаанга Оросын мэдэлдэ ороһон юм. Буряад нотогта олон мянган оросууд ержэ нотоглажанһаа боложо, зүүн талын буряадууд түригдэ-түригдээр Ага, Борзын талаар нотоглажа Агын 8 эсэгийн буряадууд гэжэ алдаршаа. Эдэ галзууд, Хуасай, Шарайд, Харгана, Бодонгууд, Хальбин, Сагаан, Хүбдүүд.

Хорин 11 эсэгийнхид өөр өөрсдийн тугтай байжэ. Үшөө отог бүри хубийн тэмдэгтэй лэн. 11 эсэгийн хорн зон үбэл, зунгай малгайгаа 11-ээр элүүэлхн хийдэг, Агын 8 эсэгийн зон малгайгаа 8-аар элүүэлэн хийдэг бэлэй. Малгайгаа оройдо (залаан дээрэ) цүхэлжэ суулгасан сээр мунгөөр хийсэн дэнсыг мүн лэ 11, 8 хэсэг болгон хубуужа хийдэг байгаа. Дэнстэй малгайг баяр еслололой үедэ хэрэглэдэг лэн.

(Ажаглаата: 1-дэхи бүлэгтэ бэшэһэн зүйлүүд зарим алдуутай байжа болохо гээд Д.Дамдинжав бэшэнэ. Минин ханахада, буряад зон эртэ урда сагай түүхэ энэ ном соо зүбөөр бэшэгдээгүй. Гол түлэб Х.Нямбуу гэжэ эрдэмтын бэшэһэн «Монголын угсаатын зүй» гэжэ номыг зохёолшо хэрэглэһэн байна. Тинишье Дамдинжаван бэшэһэнгэ нэгжэ хэлэгдэтэ уншагшагта тунатай байха, һонирхолтой байха).

Хоёрдохон бүлэг

Монгол руу буряадуудай нүүжэ ошолго

Бүгдэ монгол туургата арад нүүдэллэн, нүүдэл байдалтай байгаа. Бэлгээрнй мал ажахытай. Харин элдэб шалтаганһаа, тэрэ тоодо дайн дэжарһаа боложо нотог газарһаа зайлаха саг ердэг байгаа.

Эртэ сагта уугуул нотогаа ямар нэгэн шалтаганһаар орхихо, оорэ газар тээшэ нүүжэ байһаннэ баталан домог яриа үсөөнгүй байдаг. Тэднэй нэгэн «Зянг Наваа» хэмээхэ домогдуун. Энэньнэ ахамд улад сүм (булта) мэддэг.

1727 ондо хилэ тодорхойдо хэлэлсээгээр байгуулганһаа хойно Буряад нотогһаа Монгол руу уга, богони хугасаагаар

нүүхэ ябадал нилээд байгаа. Шалтаганнинь гэхэдэ, 1-гээр, нүүдэл мал ажахы эрхилдэг ушарһаа сагаарай хубиланһаа боложо, сайн бэлхээрн бэдрэжэ нүүдэг лэн. 2-гоор оросуудта зүйл бүрээр хашуулжа, үржэл шэмэтэй нотог бэлхээрээ буляалан түригдэжэ шахагдадаг бэлэй. Оросын хаанга засаг орос таряашадыг албадан нүүлгэжэ, Буряадай нотогта ерүүлэн, буряадыг нотогһаань түхнжэ гаргадаг бэлэй. Тинхэдэ XVII зуунан тэн багһаа буряадууд албан татабарн угаа ехээр түлэдэг болоо. Хүн амда ехэхэн татабарн буугта. Албан татабарине хомор ангай үнэтэ арһаар, адуу малаар үгэжэ байгаа. Харин алба гүбишуурые саг соонь түлэжэ шададаггүй лэн. Энэньнээ боложо буряад зонине баһаха, доромжолхо, шорондо хуулгаха. Энэнь жирийн үзэгдэл болоһон байгаа.

Ядаха, зобохо, тэсэбэригүй болоходонь, буряад зон 1702 ондо Сагаан хаанда түлөөлэгшэдыг ябуулжа, гомдол баринан бэлэй. 1703 оной мартын 22-до Сагаан хаан Петр 1 зарлиг гаргаба. Зарлиг соо ингэжэ хэлээтэй:

- Газар нотогһаань талаар буряадуудай хэшыг маргажа буляадаха эрхгүй.

- Буряадууд Оросын изагуурганда газар олгохо албагүй.

- Буряад газарта нуурижажа эхлэн оросууд сүлөө газар руу нүүхэ ёһотой.

- Буряадай агнуурын газарта оросууд агнуури хэхэ эрхгүй. Агилалнь ангай арһа хуряжа абаха.

- Буряад зон сэргэин албан татабаринаа сүлөөлэгдэхэ.

Энэ зарлигай удаа нэгдүгээр Петрэй хааншалжа байха үедэ буряад арад энхэ тайбан ажаллаа.

Харин удаань Оросын элдэб хаануудан үедэ буряад зоной байдал хэсүү хүшэр байгаа. Баруун зүгһөө нүүжэ ерэнхэн орос таряашадай тоо олошоржол байһан гэхэнэ. XVIII зуунай сүүл багаар 5500 оросууд Буряад нотогта байһан байбал, 1835 ондо 22500 оршин үрхэ таряашад бни болоод байгаа. Тэднэр Байгал нуурай дэргэдэхи, Сэлэнгэ мүнрэн саб газарын үрижэл нэмэ, үбсэ ургамал сайтай

газарыг булян абажа аша хэрэглэжэ байсан ажээ.

XIX зуунда буряад оросжуулаха бодлогын хэдэн шэглэлээр ху ябуулжээ. Буряадуудыг ушажанда оруулжа, соёл мартуулан оросжуулаха замыг нэн түрүүн сунгажа гээшэ. Христос шажанда хэрэснэгүүдыг али бол дэмжэдэг, үлүү эрхэ үгэдэг Буряадуудыг хэрэснэг бо тула олон тооной хара ламан (миссионерүүдыг) нотогта ажалуулжа, газарта орос сүмэ байг байба.

Оросын засаг түрэ Буддын шажанай сүмэ хдые тарааха, бурханай дар, эд зүйлүүдыг уса ламанарыг хэлмэгдүүлжэ хэмжээ абажа байсан. Бандада дурагүйдсэн хинигэ зонгалзууд отогын Шираб-Нимбу Хубитын 1872 ондо Санкт-Петербургта орос сүмэ байг ябуулсан юм. Тэрэ Эзэн айлдахал бэшгэ гарду Имөрхүү арга хэмжээ болобошье, нааштай абаагүй. Буряад зоной шажан мүргэлыг доромж байгаа.

XIX зуунан сүүл багаар хаанай зарлигаар түмэн табигдажа эхилсэн тэрэ түмэр зам бариха бол газарһаа буряадуудыг газарын буляжа абаа. Тэ оросууд бөөн бөөнөөр сууришан, худаадаа тайм нэрээр буряадуудыг луйг тоон дээрмэдэхэ, алаха ээргээр маша ехэ да ушруудаг болжээ.

Хаанга Оросын үедэ дуудай амьдарлада, ажа хамгын хүндэ туссан шэжэ бол газар юм. Хамгын шэмэтэй, мал бэлхээр газарын оросууд булан буряад хүмүүстэ ойн со уулын ара үбэрэй элэ шулуутай, хатуу хүрээтэй хубаарлан үгэжээ. Өөһэдэ бүри «поскоода» хашаа малаа бэлхээжэ, тарья байгаа.

Эдэ бүхн дээрэ дура шалтагануудһаа бол Монгол руу шилжэн хүдэлгөөн хүсэтэй болсон Эгээл түрүүшын ехэ 1658 ондо болсон. Агаман Похабовай үедэ энэ эхилсэн юм. Удаань XVII зуунда буряадууд урагшаа нүүжэ ябасан гэжэ зуунда баһал ехэ нүүдэл нилээд бни байгаа. ХХ үедэ эхиндэ хубиншалһаа, удаагийн дайнаа, бо үймөөнөө боложо, Монгол нүүхэ, дүрбэжэ орохо олошорһон байгаа.

Шираб ЧИМИТДОРЖИЕВ профессор, Монгол Академинн хүндэтэ Агаар (Ургэлжэлэлэнь холбоо гараха).

Яруунын аймагай тогтоогдохоор 75 жэлэй ойдо

ЭДИРХЭН ХАҢЫМНАЙ ҮДЭРНҮҮД

хойто жэлын, 1953 ондо, ажалта үдэрэй 12 мүнэ хубаажа эхилээгшэ хэн. Ябан ошон магазинуудтамнай кирзүүхэ сабхинууд, үнгэ бүрини телогрейкэнүүд обоо хүбөө асаралгадаг боложо, яла сала хубсалдаг болоо хэмди. Гуталай баагсын олодохогүйдэ түүхэй хү тогооной хөөтэй холижо ерээд, кирзүүхэ сабхинуудайнгаа хоншоор, тангалайнуудые хром архан сабхинууднаа

бэлэйбди. Пургуулинн директор Цокто Номтоевичой, ботаника, зоологийн багша Дулма Дугаровна Дондоковагай эдбөхөр хургуулимнай баруун хорёо соо саал-сээрлинг турингдажа, жэмэстэ хоогууд үнэн хоморой сээгүүд олоор буулгаданна бэлэй. Тэдэнэ саг соонь уналха гэжэ хургуулингаа сабилар моринной томо торхотой хагаг тэргэ түлхэжэ, класс классаараа Ульдэргын ооголхоо уна зөөжэ хүхидэгшэ бэлэйбди.

буряадаар гаргадаг аймагай «Сталинец», «Еравинская правда», «Буряад-Монголой үнэн» газетнуудтэ шуналтай аарблэжэ захалаа хэм. Тэдэл жэлнуудтэ уран зохёолшо - директор Цокто Номтоевичтоёо Яруунын аймагай хүдөө бэлэглэдэй зүблөөндэ жэл бүри урилгаар ошожо, бэлэглэдэй хүрэг журманнадаг бэлэйб. 1955-58 онуудта газетин редакциин, ВЛКСМ-ий райкомой зүтхөө үгтээн «Магтаалай грамота», В. Шниковай «Угрюм река» гэжэ 2 боти роман яхала хонни дурасхаал болон үлэнхи.

өөрэгүйгөөр ялбайлгадаг заршамтай болгогдоо бэлэй.

1949 оной хуралсалай жэлхээ Зүүн-Ульдэргын долоон жэлэй хургуулинн директорээр уран зохёолшо, багша Ц.Н.Номтоев ажаллажа эхилээ хэн. Ута хүрин архан хүүртингтэй, фуражка малгайтай, яб сабгэшхэдэлтэй шэнэ директорнай бэлэй. Урда тээн Буда-Ханда Санжиевна, Долгор Бальжировна гэнэн багшанарта заалгахан бидэ 4-дхи класса Даша-Ханда Аюшеевнада заалгажа эхилээ хэмди. Даша-Ханда Аюшеевна Цокто Номтоевичтоёо бидэнэртэ нютагай темэдэ найруулга-сочинсениүүдые бэшүүлгэ урмашуулдаг, тэдэнинемнай шэнжэлжэ, шүүбэрлэжэ үгэдэг юм хэн. Энэ ушар юумэ шүүбэрлэн адаглажа, зураглажа хураха зүйлдэ ехэ ашатай байгаа юм даа.

Молон Хүндэн адагта, Обоотын үбэртэ 1933-34 онуудта шэлэмэл модоор, урданан шанартай гуримаар, «Г» үзэгшэ түхэлтэйгөөр баригдахан хургуулимнай байшанай ербижэ, ехэнь гээшэнь гайхалтайл бэлэй. Тойроод үргэн, нарин 32 сонхотой

Бидэ, хурагнад Ульдэргэ, Эгэтын-Адаг нютагуудайнгаа ажахынуудай хабарай тарилга, үбхэ, таряанай хуряалгада гарга хабартаараа хамналасади, отара, фермын наг шөбхэ малтаханаа эхилээд, хургуулингаа үбэдэй түлшэ түлээ ябагалжа бэлдэдэг хэмди. Илангаяа квадратно-гнездовой аргаар ехэ нолнуудта кукуруза буулгахабди, хартаабха тариха, намарын огородой эдэгшэй ехэ ургаса хуряжа үгэгшэ бэлэйбди.

Хардалга хамалгын, дайн дажарай ехэ хохидолой удаа нютаг оронойнгоо арайхан хэргэжэ, арадай ажахын хүл дээрээ гаража байха үсдэмшин үсдэнэй эдирхэн хаһа эхилхэн байна. Анхан, алтан намарай энэл хаһада Ульдэргынгөө хургуулинн шаби боложо, олон танил үсдэнөөрөө эрдэм соёлтой эхин шата шудалхынгаа хажуугаар, «саг-сагтаа» гэдэгшэй ёһоор, нютагайнгаа хүгжэлтэдэ ажалын хэлэһээр үзэгшэндөө баяртай ябадагби.

Булат ЖАНЧИПОВ.

Улаан-Үдэ.

Урда тээн, 1947 оной хүхын дуунаар гээшэ хэн ха, Ага нютагай угтай залуунайхан багша Долгорма Дондоковна Гомбоодой эжымнай бэри боложо буугаа хэн. Бидэ багашуул туруутай хамсытай торгон тэрлигын, асархан хоёр мэшээг номуудын хаража гайхаа, гэлыгээ бэлэйбди. Тэрэ гэнээр 55 жэл үнгэршэбэ. Энэ үе соо Долгорма Дондоковна Ульдэргынгөө хургуулида ото хүдэлжэ гараа. Яруунынгаа военкомалдаа эхилээд, партийна, совет хүтэлбэрлхы ажалда урагшатай ябажа гарахан наһанайнгаа нүхэр Цыдэб Доржиевич Галсановтай олон үри бэснэрээ үдхэжэ, лээд мэргэжэлэй солотон болгоо. Эрдэм мэдэсын ехэ соёлтой Россин хургуулинн габыята багша алдартай Долгорма Дондоковнагай алтан намарай эдэ үдэрнүүдтэ 78-гаа дабаанда гарахань. Ульдэргынгөө хургуулинн үүри, олон аша, зээнэртэй эмгэн буурал багшаяа түрэхэн үдэрөөрнь уридшалан амаршалангаа, амгалан жаргал хүсэнэбди!

юм хэн. Үбэр талын 12 сонхо сагаадагдана хорёотой стадион тээшэ харанхай байха. Тэндэнь бидэнэрэй бэсын тамир хорихо янза бүрини түхээрлэгэнүүд, волейбол, футболлой талмайнууд хооһордоггүй хэн.

Убэлэй хаари хүйтэндэ хургуулимнай байшан нэгэл хэмунн бутарма дулахан байха. Ушарын хадаа тэрэнэй үндэр сагаан 12 пешэн үдэшэ, үлөөгүй түлхэжэ, «Содиом дедушкамай» сүдөөгшэ янзагай ямар нэгэн аялгаар гүнгэнэжэ ябагца бэлэй. Хэшээлнүүдэй забхарлал соо үхибүүд наадан зугаадаа үрилдэжэ ябаад түлэснь матамал шаргаар зоох оруулха. Анханда Янгаажан дасанай уналд ябахан Ламажабай Содном лама хойто зүгшэ сүдэлгэһөө табигдаад, Сергей Нимаевичай урилгаар Ульдэргэ ерэгжэ арбатарагшэдо нютагжаһанаа жараад онуудаар Ивалын дасанай уналд ламаар баталагдаа хэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1933-34 онуудта «Г» үзэгшэ түхэлтэйгөөр баригдахан хургуулимнай байшанай ехэнь гээшэнь гайхалтай бэлэй. Тойроод үргэн, нарин, 32 сонхотой юм хэн. Ц.Ц.Ринчиновэй фото. 1955 он.

Аймагаймнай ажахынуудтаби гаран онуудаар хүгжэжэ эхилээ хэн. 1956 ондо хургуулимнайшье дунда шатын болгогдожо, хурагнадай тоо олошороо. Түбэй Россин Тверь, Курск, Тамбов, Горькийн хотонуудай институт, университет дүүргэһэн залуу найхан басагад-багшанар, мүн манай нютагуудай түлөөлэгшэд хургуулидамнай залуу наһанай шэнэ залуу хүсэ оруулжа ерээ хэн.

Хургуулимнай уран зурагай, хүгжэмэй багша Цыбикмид Цыбикович Ринчинов уран найханда дуратай хурагнадые суглуулжа, оркестр эмхидхээд, хүринэ нютагуудаараа концерт наада табидат, аймагайнгаа хурагнадай уран найханай харалгада холодоол туруу хуури абагша хэн. Хуур, лимбэ, баяндээр өөрөө бэрхээр наададаг Цыбикмид Цыбикович 1940 ондо Москвада болоһон Буряадай искусствын декадада хабаадалсаһан Яруунын суута гурбан лимбэшэдэй нэгэн байгаа. Цокто Номтоевичай эмхидхэнэ литературна кружокойхидой бэлэһэн зүйлнүүдые Цыбикмид Цыбикович ехэл гоёор, уран зурагаар шэмэглэжэ, ханын тусхай газет гаргадаг юм хэн. 5-дахн, 6-дахн классуудта хуража ябахадаа, хургуулингаа, колхозойнгоо хонинуудые ород,

Зүүн-Ульдэргын шабиннар. Зүүн гарһаа 1-дхи зэргэдэ: Дугар Дагданов, Коля Гомбоев, Ринчин-Нима Дашнев; 2-дохн зэргэдэ: Булаг Жанчинов, Ринчин-Ханда Цыбанова, Цэрэн-Дондок Цыренов; 3-дахн зэргэдэ: Согтуувай, Эрдэнэ Цырендоржиевууд, Мэдэгма Дондокова, Дугарма Цышпилова, Дэжэма Цыренова, Дамби Догсонов. 1948 оной хабар. К.Т.Модогоровой фото.

4-дхи классай шабиннар багшанартаа. 1-дхи зэргэдэ зүүн гарһаа: Фатима Хакимова, Сэсэгма Номтоева, Аша Марцувина Модогорова, Долгор Бальжировна Бальжирова, Янжама Бадмашыренова, Цырема Галсанова; 2-дохн зэргэдэ: Лида Нимаева (1-дхи класс), Лур-Жана Раднаев, Олег Ешижамсуев, Даша-Нима Жанаев, Цэрэн-Дондок Борбоев, Булаг Аюшеев, 2-дохн классай хурагна Булаг Жанчинов. 1949 оной хабар. К.Т.Модогоровой фото.

Авторай бүлын альбомһоо.

Эрдэм мэдэсын элдэб халбаринн кружогууд хүдэлжэ, хүл хөөрсэг бологшо

сагуудай үлхөө гомодог он... багшын хүйхэртэ... хургуулинн директорээр уран зохёолшо, багша Ц.Н.Номтоев ажаллажа эхилээ хэн. Ута хүрин архан хүүртингтэй, фуражка малгайтай, яб сабгэшхэдэлтэй шэнэ директорнай бэлэй. Урда тээн Буда-Ханда Санжиевна, Долгор Бальжировна гэнэн багшанарта заалгахан бидэ 4-дхи класса Даша-Ханда Аюшеевнада заалгажа эхилээ хэмди. Даша-Ханда Аюшеевна Цокто Номтоевичтоёо бидэнэртэ нютагай темэдэ найруулга-сочинсениүүдые бэшүүлгэ урмашуулдаг, тэдэнинемнай шэнжэлжэ, шүүбэрлэжэ үгэдэг юм хэн. Энэ ушар юумэ шүүбэрлэн адаглажа, зураглажа хураха зүйлдэ ехэ ашатай байгаа юм даа.

Хэшээхэ сээрлэхэ ёһо.
Нарай нялха һая түрлэн үхибүүнэй оршон тойроной байдалда сошордон дадаагүй байхадань, сээр сахиха хэрэгтэй.
1. Шанга абья, дуу гарахы сээрлэхэ.
2. Энгээ ехэшүүл болон нагасын талын хүнэй зүб-шоорэлгүйгээр орохы сээрлэхэ.
3. Нялха бага хүнэй эхын элүүр мэндые хэшээхэ.
4. Холо ойроһоо хүлхэтэй моритой хүнэй ерһые сээрлэхэ.
5. Сэдьхэл бодол аруун сэбэр торнижо хүмүүжэхын түлөө гэрэй үүдэндэ сээр хадхадаг, үхибүүнэй жэлтэй болоходонь абажа хаядаг. Энэнь үхибүүн томо боложо сээр табигдаа гэдэг.

Эхэ эсэгэ болоһон зон юу анхархаб?

1. Ури бэеые үдхэхэ гэшшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Хүнэй үндэһэн газар дээрэ, модоной үндэһэн газар дор. Хүн түрэлтэн түрлэн үхибүүнэйгээ хуби заяанай түлөө, хожомой зол жаргалай түлөө, энэ дэлхэй дээрэ нэрээ нэрлүүлхын түлөө оролдодог гэшшэ.
2. Эрдэм номдо хургахын түлөө, ажал дүнгэлсэхын түлөө, хүнэй зэргэ хүн болгохын түлөө шармайжа оролдодог гаргана гэшшэбди.
Энээдэ хашаржа, сүхэржэ огто болохогүй.
хургуулигүй зон ямар байхаб?
1. Мунхаг ухаантанай муу мохоо юумэ мэдэхгүй шэхэ

хатуу хүндэ хургаал хэрэгтэй.
2. Өорынгоо бэеые ехэдэ тоолодог бардам тэнэг мунхагта хургаал хэрэгтэй.
3. Найн мууе, үнэн худалые мэдэдэггүй хүндэ хургаал хэрэгтэй.
Арбан хурган тэгшгэгүй, абын хүбүүн адли үгы гула, арга хэмжээ абахадаа, оньһон түлхюурые тааруулжа, хургаал хүмүүжэл хүртөөхэ хэрэгтэй. Дүй дүршэлыеньшые олохо хэрэгтэй.

Басаган хүниие яажа хургахаб?

Эхэнэр хүниие юэн эрдэмээр хурган хүмүүжүүдэг байлан. Муно сагта эрдэм бэлиг, оюунай шадабари харадаг гэшшэ.
1. Үнгэдэ сэбэр.
2. Үйлэдэ уран бүтээлшэ.
3. Уридоо энхэргэн.
4. Ханидаа түшэгтэй үнэн хууха.
5. Хадамдаа эльгэтэй, харида болгоомжотой.
6. Найрта дуугай түбшэн ааруу.
7. Наһатандаа үрээлтэй.
8. Нарата юртэмсэдэ буянтай.
9. Үетэндөө хүндэтэй гэхэ мэтээр буряад зон басагаая хургадаг гэшшэ.

Энээнһээ сааша басаган хүн хүндэ хандаха абари суртал һайн, хүниие хүндэлхэ, хүндэмүүшэ зан, хүүгэдэе хүмүүжүүлхэ шадабаритай гэхэ мэтэ олон талын мэргэжэл хураха ёһотой.

Басаган хүн хүбүүн хүнһөө юугээрэ илгардаг бэ?

1. Басаган хүн эхэ боложо, хүниие хүмүүжүүлхэ уялгатай.
2. Басаган хүн гал галамта залгамжалха үүргэтэй.
3. Басаган хүн эрэнхүрэйнгөө хани түшэг болохо ёһотой.

4. Эхэ, эсэгээ үргэжэ буян олохо зэргэтэй.
5. Басаган хүн ажа-амидаралы эзэн байха ёһотой.
Энэ мэтэ үүргэ харьюусалгатай, тон ехээр хэшээжэ ябаха шулаа.

Хүбүүн хүниие яажа хургалтайб?

Хүбүүн хүниие гарын ганзагада, хулын дүрөөдэ хүргэжэ, эрдэм бэлигтэ дээжые хүргэжэ, наһанайн харгые заажа үгэдэг эхэ, эсэгэ, аба, эжын ашата багшын хургаал хүмүүжэл ехэ хэрэгтэй. Анхандаа арад зомнай ажал мэргэжэлэй дүй дүршэлые голшолон зааж байһан юм. Жэшээхэдэ, уран нарин дарханай дүрэтэй болгохо. Агнууриин нюуса шадабари олохо, эрын гурбан нааданай, эрын шадал олохо, хур, тушаа элдэжэ, эр зэмсэг хэжэ хургаха. Нээр шааха дүй дүршэл, модо түмэрэйшые дарханда хургадаг байһан. Ажалша хүдэлмэришэ арад зомнай үхибүүдэ багаһаань ажалай дүй дүршэлдэ хургадаг байгша. Мүнөө ниигэм хүгжэһэн үедэ үхибүүд өөрынгөө онсолитгоо тааруу мэргэжэл шадабари хураха золтой байдаг.

Аба хүнэй сээрлэхэ ёһо.
1. Архи тамхиныгээ абалтын а...
2. Хүнгэн нэрхэ...
3. Бодохо, болохо...
4. Богдо Чингис...
5. Үнгэтэ торгоно...
6. Үйлын хэсүү...
7. Ури хүүгэдэе шоо...
8. Үнэншэ һамга...
Гэхэ мэтэн 8 нүүс...
шанга барижа, ури...
жэшээ дүрим боло...
жүүлхэ хэрэгтэй.
Энээгээр хизаар...
аба хүнэй үүргэ то...
хүнэй үгэ алтанһа...
зонойнгоо түлөө, э...
гоо түлөө үүргэ х...
дүүргэдэг.
Ажамидаралай, гэр...
һүлдэ болоно гэжэ...

Эсэгэ хүнэй 5...
1. Уужам һаруу...
2. Хатуу даамай...
3. Эрхим нангин...
4. Гэр бүлэдөө түш...
5. Ури хүүгэдэйнгээ...

Абидын Бата...

Ажабайдалай үзэгдэлнүүд

ХОТОШО НОХОЙ, УРШАГТА ШОНО

Хүн түрэлхидтэ гэрэн нохойн ямар туһа хүргэдэгшье бултанда мэдээжэ. Монгол туургата арадуудта, буряадуудташые табан хушуу малаа үдхэбэрлэжэ ябахадань нохой хото хорёосон манажа, хамгаалда ха юм. Энэ үедэ хулагайшадай ерһые эзэндэ дуулажа, нэрээдэг. Жэлэй дүрбэн сагта газар байдаг нохойн абари зан зуудашые, помгоншые байха, хүдөөдэ хотошо нохойнууд үдэртөө гэнжэдэ, ехэнхидээ хурамал, номгон нохойнууд нула ябаха. Нүниндөө бултал нула табягатай гүйдэхэ.

Хото городто, нууриин газарнуудта нуурижаһан буряадууд нохой барья наа, гэртээ эрхэ байдалда байлажа хургана.

Тиихэдэ шоно ан гүрөөл барижа эдидэг зандаа. Тэдэ ядахдаа табан хушуу малда довтолохо, барижа эдихэдээ хойшоо харахагүй. Шоно нохойдо ороходо томо бэстэй, хүсэ ехэтэй, хурдан түргэн гүйдэлтэй арьяатан юм. Тиигэшые наань, ан гүрөөлнүүд бүришые хурдан гүйдэлтэй хадаа бээе абаржа шададаг байна. Хэдэн жуун мянган жэлнүүдтэ ан гүрөөл барижа эдихын хойноһоо мэхэ гохо гаргажа, ангай хажуудань хүртээрөө мүлхижэ ошожо гэндэхэжэ баридаг. Эдихын хойноһоо шоно яба ябаһаар ухаан бодолтой ажаглаатай боложо, дэншые тэнэг мунхаг бэшэ болоһон хаш. Ажаглажа үзөөд, ой тайгаар, тала дайдаар ябаһаар наһатай болоһон гү, али үбшэ хабшанда сохюулжа нуларжаһан, муудахаа наһан амитадые холоһоо онигожо олоод, тэрэнээ алдангүй даха даһаар барижа эдидэг байха. Зарима үедэ эдихэ амитанаа гэндэхэжэ барьяб даа. Байгаалин табисуураар лэ шоно нимэ болонхой ааб даа.

Шононууд хоорондоо хайшан гэжэ үгээс ойлголсодог юм. Жэшээхэдэ: ута хүлтэй, түргэн гүйдэлтэй зээрэн амитанын мэхэлжэ баридаг гэлсэдэг. Хэдэн шоно гүйдэл урууны тараад, бээ бээс хүлсэгээд хэбтэхэ. Түрүүшын шоно наманжа эхилхэдээ, удаадахи хүлсэжэ хэбтэхэндээ туужа абаашаха. Тэрэншэ саашань наманжадаа, нүгөө хүлсэжэ хэбтэхэндээ туун абаашажа, эсээ хэдэншэ барижа эдидэг.

Нэгэ нэгээр дайралдаа наа, тэрэедэхэдээ шадалгүй юм.

Тэрэедэхэдээ, томо жэжэ жалга жааматай газарын хаража гүйхэ, үгы наа, үндэр эгсэ хада өөдэ гүйгөөд дабажа арилха. Үгышые наа, хабсагайн хартаганаан бүртгэгэнөө уруугүйжэ орохо. Моритой ангуушад тойрожо олоод, хашхаралдаһаар юушые олоонгүй налаха. Хэрбээ тала газараар гүйгөө наань, хэдэн хурдан моритон бээ бээдээ туун шахуу абаашажа эсэгээд, томо шиндамаар сохижо аладаг байһан бээ. Эдэ ангуушадай аладаг аргые шоно дамжуулан абаһан байгаа юм гү? Хэниинь хэндэе ухаа заагаа юм? Дулаан байхада, айлай бууса хорёодо дүтэхэнэ гү, али хадын арын шэдхэ соо нүхэ малтаад, тэндээ уурхай түхээрээд түрэдэг байха. Бэлтэргэнүүдэйнгээ мяха хоол эдидэг болоходонь, зэгэһшэн, (эмэ шоно) гү, али эрэ шононь хаана холоһоо хэдэн хада гүбөөгэй саанаһаа хони гү, али хурьга асараад, тэдэншэ хооллууддаг юм. Гансал хабартаа хярмаг саһанай ороходо, ангуушад аржаар шонын мүр дахан ошожо, бэлтэргэнүүдыень аладаг. Харин ехэ шоно алаха гэшшэ бэрхэтэй ябада.

Зэрлигыше, гэрэйшые малда шоно ехээр хохидоо үзүүлдэг. Тиимһээ гүрэн түрын зүгһөө гэдэниие хороохо талаар хэмжээн абтажал байха ёһотой. Шоно үсөөржэ дууһахагүй. Шонодо ямаршые хилэ хамаагүй, шонын хүл хурдан - хаанашые эдихэ хоолоо олоод лэ абаха амитан болоно гэшшэ.

Мүнөө болотороо шоные хоншые үмөөрхэгүй, хүл хүндэтэй, муу юрөөлтэ амитан гэлсэдэг. Шононуудай улилдаа наань, хүн зон, малшад ехээр ёрогшоохо.

Баһа «шонын гүйдэл» гэшшэ нишэ тишээ хүндэлдэдэг газар гэжэ байха, мүнөөшые байжа болоо. Жэшээхэдэ, Агын тойрогой Шандалин Хужартайн аршаанһаа дэхэнүүр шононуудай хүндэлэн хүндэлдэг газар бии юм. Тэндэ болоһон хоёр ушар дээрэ тогтон бэшэхэмни.

1948 ондо һэн ха. Тугшанай колхозой ашаанай машина Дульдарһаа бусажа, Хужартайн «шонын гүйдэл» газарта ябатарань 3-4 томо машинын урдахануур баруулжаа хүндэлэн гаража ябаад, кабинада хуушад кузов дээрэ ябаһан колхозой бухгалтер Дамдиной Дашидондогто түргөөр хоёр аматай буугаа номлоод шононуудые бууда гэлдэнэ. Буутай аман соо номон байхагүй. Томо хара арһан дэгэлэйн хармаанууд соонь борбигорнууд колбасагаар шэхээтэй, харин доронь номониинь. Колбасаануудаа хармаанһаа гаргаха гэхэдэнь, гаража бү үгыш. Арай шамай гэжэ хармаанайнгаа оёорой номондо хүрээг гаргахадань, шонод тээ тэндэхэнэ хүрэтэр галгажа ошоод, горхоной хонхорто ороод үгы болоо хаш. Тиигэжэ шонодо наада барюуландаа, машинын зон эльгээ хататараа энээдэхээр харгыгаа үргэлжэлүүлбэ.

1949 ондо хаш. Тэрэл «шонын гүйдэл» газарта Шандалин колхозой хонишон Базарай Дугаржабтан үбэлжэжэ байба ха.

Нэгэ хүни үхэр, хонидтой дал соонь шаг шууян гаргана гэжэ гэртэхи хүнүүдэй ойлгоод байтарыншэ һэсы гэр дээрнэ томо гэгшын юумэн буушаба. Гэр дээгүүрэншэ наршаганаһаар таршаганаһаар, урагшаа хүржэ буугаад, шоно арилшаба ха. Гэртэхи зон юушые хэжэ үрдэггүй байтарнь юумэн үнгэршэбэ. Томо бэстэй шоно гэртэншэ унаагүйл ха даа болоо гээд зальбараа һэн.

Энэ шонын уршагта ябадалай хохидолын гаража ерээ ха юм даа. Тиимһээл шоноһоо һайн юумэ хүлээлтгүй юм.

Мүнөө сагта хотошо нохойнууд мяхаша шоно хоёр түрэл амитад бэшэ шэнги болонхой. Хоёр ондоо эрхэ байдалһаа боложо, сагай үнгэрхэ бүри нохой шоноһоо ондоо болонхой.

Ухаатай нохой хүниин сагта хонидой дундуур гараха болоходоо, хэбтэһэн хонидые айлган харайжа гүйхэгүй, харин юумэ гэтэжэ ябаһан шэнгээр мүлхижэ ябаад гараха. Иимэ нохойнууд хүгшэрхэдөө, наһа бараха саг дүтлөө гэжэ бодоходоо «хүдөөлжэ» гаража ошохо. Хожомын хадын хүмэг шулуунай дунда гү, али шэдхэ шэрэнгийн оёорто нохойн араг яһан хүндэ харададаг гэлсэдэг.

Буряадууд нохойгоо эрхэлүүлжэ, буряад, ородшы нэрэнүүдые үгэдэг. Жэшээхэдэ: Хотшо, Барда, Данга гэхэ мэтэ. Нохойнууд нэрээ мэдээд дуудахадань, эзэндээ гүйжэ ерээд, һүүлээ үргэнхэй, аймшагтай эзэндээ дуратай, үгөөр юумэн байдаг. Бэшэшы ангууша, хэрмэшэ нохойнууд байгаа юм ааб даа, тэдэмнай булта ондоо үүлтэрэй тусхай мэргэжэлтэй нохойнууд ха юм.

Вова - «Во-о!» А да...

и т.д.
Когда Макс ушел пять лет, собрались мы за город на речку. Там берегу гражданские жились, а на другом - офицеры местного верполка... Макс забрал воду и стал пить... обращая на нас внимания, военные развеликались с какой бойкими девицань очередная путана, посмотрела на нас, вышла с кавалером в кустов, Макс во всю рывкнул: «с-б-дь!» так неожиданно и произнесено (как в воде далеко слышно) выронил из рук лимонадом. А оба речушки взорвались ческим хохотом. Женя набросилась на меня, ты его научил! Но неправда, чего ради я таким словам. Что скажешь, никто Макс не сказанному, но в то время и, главное, в Борков, Могоча).

Баһа нэгэ һонин «Семья» (№31 август) газетэдэ о братыменьши «Храбрый бэшигдэнэ: «Когда в квартире московской нерки, то не ожида, пападет... кот «Алекс» рожился. Хотя и слышны еще как разумеют. Томе говорить не собственни и собачи, все понимают, но сами не умеют...»

Елизавета Сергеевна (кража) для него (вора) имуществва» (Мария руета).

Энээгээр өөршэ бодоодо ороһон дүүргэхэмни.

Буряад лит.
Европий лит.
Гараг
Нэрэ
Үдэр
Үнгэ
Мэнгэ
Һуудал

рагай 2-то ш...
брийн 16).
шын үдэр.
гахай
һууда
хара үдэр.
тай үдэр. Биса...
тарнинууды...
абаха, юумэ х...
абаха, а...
харуудаха, кара...
хургаар зайлуул...
үдэтэ бараг...
тахиха, шуу...
замда гара...
бэри буул...
нонмо...
үргэжэ, газа...
хэрэг эрхи...
модо үнд...
гэрһээ...
балин гарга...
һонин үйлэнү...
үдэр хүнэй ү...
болохо.
3-аа ш...
хуагана,
галда һууда...
мүргэжэ...
нонмо хэхэ...
хяһа гарг...
хуушаниие...
абасаяа...
болон а...
таа тодох...
жада харюу...
үдэтэ һайн...
үдэжэ аб...
гэрһээ...
зэмэ мо...
адаха, ү...
хэхэ мэтг...
үдэр хүнэй ү...
бэ һайж...
4-дэ...
18).
хурган үхэр...
шоройдо...
хэхэ, да...
лаутан), су...
бүтээжэ...
буу...
хубса...

Тоо бүридхэл - 2002

ХЭДЫ БОЛООД БАЙНАБИБДИ?..

ажалуудаг хүн эдирүүлэх талаар абалтын ажал гол эрийн эхиндээ хаахилхэ юм. Зүгээр холын, харгыгаар орнуудта оршодог шувуудай хүнүүдыг элдэ абыха ябадал урид эхилбэ гэшээ. Республикада бэрхэ болын 6 аймагууд тоо бүридхэлшэд талсын, Баунтын, Ахын, Муяын оройн аймагуудай Горхон, Замагта

гэһэн отог буусануудаар ябажа, тэндэ сагзуурш ажалтай байһан алта олзборилгошодой, нүүдэл малшадай, метностанциин хүдэлмэрилэгшэдэй тоо эдирүүлбэ. Холын зарим газарнууд, олтирог арал хүрэтэр вертоледоор, катераар, эмээлтэ морсээр ошохо ушар гараа. Жэшээлхэдэ, Ахын аймагтахи 63 нууринуудта, зуһалан болон үбэлжэлгын байрануудта оройдоо хоёр, дүрбэ, зургаан лэ хүнүүд ажаһуудаг байха юм. Хүн бүхэниие бүридэлдэ абыхань шухала, юуб гэхэдэ тоолборин дүнгүүдээр гүрэнэй социальнo-экономическа

политика хараалагдажа байха хаям, - гэжэ Гүрэнэй Буряад Республикадахи статуправленин түрүүлэгшын орлогшо Надежда Агафоновна Егорова хэлэнэ. - Туршалгын түрүүшын ябадалыг сэгнэхэдэ, бүхы районуудай шотагай өөрын хүтэлбэрилэгшэд харюусалгатайгаар тоо бүридхэлэй ажал да хабаадалсана. Баргажанай районий гулваагай орлогшо Владимир Александрович Утожников илангаяа эдэбхитэйгээр хүдэлэсэнэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

Буряадай Хоца НАМСАРАЕВАЙ нэрэмжэтэ академическэ театрай 70 жэлэй ойдо

СУРАНЗАНДАЛ ТАТАСАТАЙ

Уужам Буряад орон соомнай буряад хэлэн дээрэ зүжэг табидог ори гансахан театр - Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ академическэ театр болоно. Энэ хадаа арад зонийнгоо урданай ёһо заншал мартуулангүй нэбтэрүүлдэг, оронойнгоо уран зохёолшодой зүжэгүүдые табижа, улад зоноо баярлууддаг, хооло ойрын нотагуудаар, хильныше саагуур амжалтатай ябаад ердэг ха юм даа. Театрнай мүнөө намар 70 жэлэйнгээ үндэр ой тэмдэглэхээр бэлдэжэ байна.

Театрта хэдэн үе үеын мэдээжэ нэрэ солотой артистнар бэлиг шадабарияа харуулжа, манай буряад арадай омогорхол боложо ябадаг гэшээ.

Тэдэнэй нэгэн болохо бэлиг шадабари ехэтэй, «Буряад Республикын габьяата артист» гэһэн нэрэ хүндэтэй Саяна Чойбалсановна Цыдыпова мүн.

Аршаан булагтай, бадмахан сэгсгээр бүрхөөгдэһэн, домог суута Галтай шотагта Чойбалсан Дамбаевич Екатерина Гомбоевна хоёрой үнэр баян бүлэдэ, 1965 ондо газар дэлхэйдэ түрэнэн юм. Эхэ эсэгэ хоерынь басагандаа эльгэнэйнгээ дулаас, зүрхэнэйнгөө халуу бэлэглэжэ, хүнэй зэргэ хүн болгоо.

Саяна баганаа нэгэл аалихан, өөрын онсо бодолтой, шүлэгтэ дуратай, үльгэр түүхээр ноширхдог хэн.

Удангүй хургуулияа дүүргэжэ, жэл тухай нотагайнгаа соелой байшандашые хүдэлхэн.

1984 ондо эрдэм бэлиг шудалхаяа Ленинградтай (мүнөө Санкт-Петербургийн) театральна буряад студияда орожо, тэндэ угһаа үгтэһэн бэлигтэ хурсадхажэ, уран бэлигтэй, хайн багшанарта дайралдажа заалганан юм. «Багшанарни гэбэл: Евгения Ивановна, Владимир Викторевич багахан үхибүүдые абаад ябаһан шэнгээр маанарта хандадаг хэн», - гэжэ Саяна Чойбалсановна хөөрэнэ. Театральна студияда «Принцесса Турандот», «Жестокий век» гэхэ зүжэгүүдтэ Өүлэн хатан, Булган хүгшэнэй ролнуудые гүйсэдхөө.

- Саяна манай курс сооһоо илгаран гарагша бэлэй. Роль бүхэндөө аргагүй харюусалгатайгаар хандадаг, уян бэстэй пластическа зургаага гол георойнгоо түхэл, ялас гэмэ хурса тодорхойгоор харуулжа шададаг, - гэжэ сугтаа хураһан, театрташы хамта ажаллаһан, мүнөө режиссер Баярма Жалцанова хөөрэнэ.

Би Саяны хайн мэдээдэги, хүнэй хоёрлэдхэдөө, зугааша бэшэ, хүндэ бүхы юумэээ хэлэдшые орхихогүй, нэгэ орошоог. Үнэн дээрэ Саяна ажаадаа ехэ харюусалгатайгаар хандадаг. Зүжэг бүхэнэй урда тэрэ өргүүр ердэд грим хэжэ, ролдо онсо орожо эхилдэг. Спендээрэ гарахадаа, суранзан шэнгээр бөөдэ татадаг. Театр хэдыныше ехэ репертуартайшые һаа, режиссернууд бүхы досоохи бэлиг талаангыень үшөө хүсэд хайнаар хэрэглээгүй.

Саяна олоной нэгэн сооһоо өөртнөөрөө өөрөө бэлүүлжэ табижа аргатай.

Режиссернууд актрисатай сугтаа хүдэлхэ дуратай, зүжэг соохи партнернуудташые таарамжатай. Юундэб гэхэдэ, үнэнөөр наададаг. Драматическа текст уншалгада орёо гүнзэгыень харуулжа шададаг, али үгы һаа, толгой эрьбуулым алын боложо харуулха.

Япон зүжэгтэ наадахадаа, хүнэй роль үнэншэмэ тодоор харуулжа шадаа. Америкын проекта «Сон в летнюю ночь» гэхэн зүжэгтэ басаганай гол роль гүйсэдхэнэ. «Шунатай түрэн» зүжэгтэ бэрийн роллие тон хайнаар харуулжа шадаа юм. Театрай журам нэгэ бага ондоо. Түрүүн актернууд гурбан час урид ержэ, хэлэнэйнгээ нутабарие бэлдэжэ, ролдоо ородог заншалтай. Саяна тэдэнэй нэгэн.

- Актрисын эрмэлзэл хадаа хайн роль абажа, хэнһээшые хайнаар тэрэнэ гүйсэдхэхэ гэхэн өөрын онсо талатай юм, - гэжэ Баярма Жалцанова хөөржэ үгөө бэлэй.

Соёлма БАЙМИНОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Дамдин лама» гэжэ зүжэгтэй нэгэ хэһэгтэ Саянын наадажа байхые харанат.

XVII ЖАРНАЙ УЯН ХАРА МОРИН ЖЭЛ

НАМАРАЙ ДУНДА ШАРАГШАН ТАХЯА НАРА

Буряад лугэ	10	11	12	13	14	15	16
Морин лугэ	16	17	18	19	20	21	22
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Нара понод.	Мягмар Марс вторник	Лалга Меркури среда	Лурбэ Юпитер четверг	баасан Солбом пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	улаагшан гахай	шара хулгана	шарагшан үхэр	сагаан бар	сагагшан туулай	хара луу	харагшан могой
Мэнгэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара
Луудал	хиш	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

2-то шэнын 10 (сентябриин 16). Бадмахан гахай, 2 хара хуудалтай үдэр.

3-да шэнын 11 (сентябриин 17). Хулгана, 1 сагаан хуудалтай үдэр. Буряад орондоо баа үетэнэй дээрэгын хэһэ ажабайдалаа ушар иймээн эрээдүймэ.

4-дэ шэнын 12 (сентябриин 18). Шан үхэр, 9 улаан шоройдо хуудалтай үдэр.

5-дэ шэнын 13 (сентябриин 19). Сагаан бар, 8 сагаан мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, тэнгэри, лусууд тахижа, сан табижа, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, тэдэниие арамнайлаха, хэшэг дуудаха, даллага абаха, эм найруулха, шэнэ гэр бариха, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, тушаал эзэлхэ, буян үйлэдэхэ, хулгай дээрмэ дараха, дайсаниие номгодхохо, абаһанаа бусааха, модо сабишаха, юумэ худалдажа абаха, тангаригаа болуулха, амгалан байдалтай түлөө ном уншуулха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбэшые хүншүү хэрбоһо гаргаха, бэлбэһэн хүнэй мал үлсэхэ, үхэр худалдаха, худаг малтаха мэтын үйлэнүүдые сээрлэхэ шухала. Бэри тухай, наһа бараһан хүн тухай дасанһаа асууха гэшээ.

6-да шэнын 14 (сентябриин 20). Сагааншан туулай, 7 улаан мэнгын, огторгойд хуудалтай үдэр. Тахья нарада туулай үдэр тухадаа, тэрсүүд гэхэ гү, али тон муу, харшаданан үдэр гэгдэдэг. Илангаяа онсолон нэрлэбэл, шэнэ гэр барья һаа, эзэдынһ халаха, хахасаха аюултай; бэри буулгаа һаа, нүхэрһөө халаха, гэмтэй болохо; дасан (дуган) барья һаа, лама хубарагууд огто тогтохогүй; замда гараа һаа, дээрмэшэдтэй, хулгайшадтай ушарха; үрлэ тарья һаа, оройдоо ургахагүй,

юумэ худалдаха, худалдажа абаха, модоор, түмэрөөр дархалха, нүүхэ, ада шүдхэр, наад тодхор, эльбэ дараха, үзэгтэ хураха, зурхай шудалха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Зүгөөр эдүгэхэ, үри зээлигэз бусааха, мал шудалха, тогоо нэрэхэ, үхэр худалдаха мэтын үйлэнүүд хориюултай. Наһа бараһан хүн тухай, бэри тухай дасанһаа асууха гэшээ.

7-до шэнын 15 (сентябриин 21). Дүйсэн үдэр. Хара луу, 6 сагаан мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, тэдэниие арамнайлаха, даллага абаха, бүлынгөө амгалан байдалтай түлөө үргэл үргэхэ, эм найруулха, юумэ худалдаха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, дайсаниие болон ада шүдхэр номгодхохо, абаһанаа бусааха, нүүгэлөө намашалаха, анда нүхэдэй аша туһада түшэхэ, аршаанаар бээе арюудхаха, уранай хүдэлмэри эрхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбэшые нүүхэ, наһа барагышые хүдөөлхэ, бэри буулгаха, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, хубсаһа эсхэхэ, шуһа ханаха, төөнэхэ, ехэ уһа гаталха, заһаһа бариха мэтын үйлэнүүдые тэбшэхэ гэшээ.

8-дэ шэнын 16 (сентябриин 22). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

9-дэ шэнын 17 (сентябриин 23). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

10-дэ шэнын 18 (сентябриин 24). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

11-дэ шэнын 19 (сентябриин 25). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

12-дэ шэнын 20 (сентябриин 26). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

13-дэ шэнын 21 (сентябриин 27). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

14-дэ шэнын 22 (сентябриин 28). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

15-дэ шэнын 23 (сентябриин 29). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

16-дэ шэнын 24 (сентябриин 30). Харагшан могой, 5 шара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, лүн абаха, эм найруулха, ном оршуулха, номнол хэхэ, буянг үйлэдэхэ, үбшэ аргалха, тараг бэрхэхэ, айраг халааха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (хадаа хуудалтай заһал хүүлээд), андалдаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Харин замда гараха, дасан (дуган), бурхан арамнайлаха, засаг буяладан тэмсэхэ, хэрэлдэхэ, заргалдаха, шэрдэг бүрихэ, гэрһээ хэрэглэл гаргаха, шуһа ханаха, төөнэхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр.

АМАРЦААДЛА

Хүндэтэ дипломоор шагнагдаба

«Санкт-Петербург хотодо Эрдэмэй болон элдэб искусствын Академи тогтоохо. Академиин шухала тогтоол болбол эрдэм бэлгэ дэжэнь үргэхэ, урлал ба искусствэ Росси ардта дэлгэрүүлхэ» тухай Пётр хаанай зарлиг 1723 ондо гарахан юм. Энэ тогтоолоор үндэһэлжэ, 1724 оной январин 28-да Петровско эрдэмэй болон искусствын академи нэждэһэн түүхэтэй.

Һияхана Буряад Республикын арадай артист ЧИНГИС ЦЫРЕНОВИЧ ГУРУЕВ Петровско Эрдэмэй болон искусствын Академиин дипломоор шагнагдаба. Мүн академиин эшүүн-корреспондентээр һунгагдаба гэжэ академиин Президент Л.Майборода гэршлэбэ. Тэрэһэлэн хүндэтэ артистда үнэмшлэгэ ба тэмдэгэ эльгээһэн байна.

Энэ һайхан үйлэ хэрэгээр, хүндэтэ Чингис Цыреновичы амаршалнабди Соелма БАЙМИНОВА.

Булат ЖАНЧИНОВ

БУУРАЛХАН ЯРУУНАА ОРОХОДОМ...

Ягахан тэрэнгийн шэдхэтэй Яабалан шэлээ дэрлэнхэй, Яахан тэнюун нотагниб Яаран шамгаа тэгүүлнэб.

Хүтэл үндэр Яруунам Хүхын дуунаар сууряална, Уран домог уялгаар Урдым гуниг хэрээнэ.

Бууралхан Яруунаа ороходом, Булган талааа дэлгэнхэй, Харьяалаа долгёороо Үгэмнай Үгэрэн найрмы гэмээһэнхэй

Хүбшын хүбөө Яруунам Хүшын амяар арюудга, Уриг хүниин унайгаар Уян хабым һануулаар.

Шог яриан

Академик Бямбын РИИЧЕН гуай тухай

Зүблэлтэ гүрэнгэ һуража байһан оюутан зунай амаралтада нотагаа ерээд ябатараа, Ринчен гуайтай гудамжада уулзаһаба.

- Зай, орос, хэлэ һайн мэдэхэ болобо уу? - гэжэ Ринчен гуай асууба.

Залууниинь ехэ томоотой нюур харуулжа, нилээд ехэ юумэ мэдэхэ болоһон янза хэбэр үзүүлэн, «даб дээрээ эдихэ, ууха юумэнэй нэрэ һайн мэдэхэ болооб» - гэбэ ха.

- Агда гурил, шэмхэ даһна орос хүнхээ юун гээд эрхэхбши? - гээд асуухадань, тэрэ оюутан юушье хэлэхэ аргагүй хэлээ залгиһан юумэдэл, абяагүй байгаа хэн ха.

Ринчен гуайн хүтэлбэри доро бүлэг эрдэмтэд шэнжэлгын ажалаар хүдөө нотагта ерээбэ ха.

Үглөөгүүр эртэ столоводо ерэхэн хүнүүд эгээ хоолой муу шанартайгаар бэлэдхэгдэхэндэ ехэл ууртайнууд байба ха.

- Энэ хоол шананан тогоошоние намтай уулзуул даа, - гэжэ Ринчен гуай хажуудахияа гуйба. Тогоошоний ерэхэдэ, Ринчен гуай суг һууһан хүнтээ хөөрэлдэһэн хэбээрээ сайгаа ууһаар байба.

Ярилсажа һууһан хүниинь тогоошоний удаан урдань зогсоһондо һанаагаа зобоод:

- Ринчен багша аа, танай дуудһан хүн ерээ байна. - гэбэ.

Ринчен гуай тогоошоний нюур өгдэ нэгэ харааг.

- Заа, яба даа, хүүхэмни! Иймэ муу эгээ хоол шананаг хүнэй шэг шарайнь харахаяа һанаа һэмби, - гэбэ.

Бас агаанай нюурын шад улаан болошоод, хүнэй нюдэ сэхэ хараха аргагүй, бушуухан гаража ябаба. Харин тэрэ үдэрһөө хойшо шананан эгээһэй амтан тон һайжарһан юм гээд хэлсэдэг.

Ринчен гуай хари гүрэнгэ айлашаар ошоод, нэгэ танил хүнтээ үдын хоол барьжа байба ха. Ринчен гуай мяха ехэтэй, нүгөөдэнь ногоо ехэтэй хоол захиба ха.

Танилын «монгол хүн мяха ехээр эдигдэг» гэжэ дуулаһанаа һанаад, Ринчен гуайе наада энээдэн болгохо һанаатай:

- Таанар мяха шонго шэнгээр эдихэ юм хат, - гэхэдэнь, Ринчен гуай ехэ аажмаар:

- Тиймээ. Харин таанар ногоо мал шэнгээр эдигдэг байнат, - гэхэдэнь, тэрэ хүн хэлэхэ үгэгүй, амаа ангайгад үлэхэн ха даа.

Намжилма БАЛЬЖИНИМАЕВА «Шог» журнаһаа абаба.

Баярай үгэ

ХҮҮГЭДЫЕ ДЭМЖЭХЭ ХҮСЭЛ ЗОРИГТОЙГООР

Һуралсалай жэлэй эхилхэ хаһа өйртөө байгаа. Ааяма бугшэм газараа ажалынгаа һэрюун байрага өроод, столэй саана һуугааг лэ байтарни, үүдыем тоншобо. Орохые зүбшөөхэдэ, нарихан үндэр хүбүүхэн өрожо ерээд:

- Игорь Карлов гэшэб. Баяр баясхалан хүргэхэн бэшгэ танай сониндо хэблэжэ болохо гү? - гэбэ.

- Болохо даа. Хэндэ баяр хүргэхэ хүсэлтэйбта?

- Октябрина Матвеевна Ангадаева, Россин Хүүгэдэй жасын буряад таһагай директор юм. Тэрэнэй ашаар би, мүн эдир зурааша Туяна Доржиева, эдир корреспондент Лубсан Багмаринчинов Россин Хүүгэдэй жасын «Этигэнбди шамда» гэхэн шангай стипендиатууд болонхойбди. Энэ жаса һүүлэй гурбан жэлэй туршада «Эдир бэлигтэн» гэжэ программа бэелүүлнэ.

Буряад ороной олон эдиршүүл Октябрина Матвеевнагай туһаламжаар гүрэн турын гэмжэлгэдэ хүртэхэн байха, - гэжэ эдир айлашани хөөрбэ.

Нюдэгдөө шэлтэй, томоотой гээшэнь аргагүй. Хөөрэхэдөө, үгэ бүхэнөө сэгнэжэ, шэлэжэ хэлэнэ хэбэртэй.

Игорьтэй хөөрэлдэнбди. Хүгжэм зохёодог, пианист хүбүүн. Елена Ивановна эжынь, Раиса Алексеевна нагаса эжынь бүхы наһаа хүгжэмдэ зорюулан юм. Раиса Алексеевна Андропова, Буряад Республикын искусствын габыята ажал ябуулагша, манай оперно театрай дуучианаар аяар 43 жэл хүдэлхэн байна. Харин Елена Ивановна эжынь - хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша.

Игорь б наһатайдаа хүгжэм шудалжа эхилээ. Бүри үхибүүн байхадаа, филармониин танхим соо үнгэрдэг һурагшадай концертгэ хабаадалсадаг һэн. Эдирхэн хүбүүхэнэй зохёһон фортепианна хүгжэм мэргэжэлтэ композиторнуудай олонштын анхаралда хүртэхэн юм. Тийгэжэ О.М.Ангадаевагай зууриалгаар, мүн республикын Соёлой министрстын гэмжэлгээр, Россин Хүүгэдэй жасын стипендиат болоод, эжытээ

Новосибирск зөөгөө бэлэй. М.И.Глинкын нэрэмжэтэ Новосибирск гүрэнэй консерваториин (академиин) дэргэдэхи

хүгжэмэй дунда тусхай һургуулиейгэ теоретико-композит таһагта һурана. РФ-гэй сагабьяата хүдэлмэрлэгшэ Иванович Александровой (композит класс) шаби болонхой. Фортепианын гол шухала хэшээһэн Яна Михайловна Турич заадаг юрлана.

Арба гаран фортепианна, зохёолнуудые, мүн кларнет, скрипка болон бусадшы инструментнууд гүйсэдхэхэ пьеса болон сюитнууд И.Карлов зохёотгоо. 1999 ондо үндэ А.Ф.Муровай нэрэмжэтэ Субур эдир хүгжэмшэдэй II конкурсада лауреат болоо һэн. Башкортостан, Екатеринбург, Омскын, Барнаул, Новосибирскын олон эдир балсооһоо тэрэ ялас гэмэ амжалта ташуу.

Игорь Карлов үшөө хэдэ конкурсуудта шалгараа гээд мэдэ мүн өөрын солино концертнууд гүрэн байха.

Иймэ бэлиг түгэлдэр хүбүү соонь анхаржа, гэмжэжэ, ү харгыда гарахадань т хүргэхэн Октябрина Матвеева Ангадаевагай, манай республикын Соёлой министрстын бусадшые бун хэшэгтэй з халуун баяр хүргэ!

Туяна САМБЯЛА ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Игорь Карлов, А. БАТОМУНКУЕВАЙ

Родные и близкие с глубоким прискорбием сообщают о кончине ГОНЧИКЖАПОВА Дари.

Похороны 12 сентября с 10 часов по адресу: п.Силикатный, д.6, кв. 12.

Дайнай болон ажалай ветеран, СССР-эй хэблэлэй отличник, РСФСР-эй гэгээрэлэй отличник, Россин соёлой габыята хүдэлмэрлэгшэ Д.М.Мижидонойн нүхэр - дайнай ба ажалай ветеран

ДАМБИЕВА Долгор Банровнагай

наһа бараһан ушараар «Буряад үнэн» гэжэ хэблэлэй байшангай . Буряадай хэблэлэй коллективүүд үхибүүдтэнь, түрэлхидтэнь, дүтын хүнүүдтэ гүрэнэй шашуудалаа мэдүүлнэ.

Сентябрийн 13-да үглөөнэй 11 саһаа Октябрыска гудамжын 15-дахы гэрэй байраһаа хүдөөлүүлэгдэхэ.

ТА БИДЭ ХОЁР ТАНИЛСАЯ

118. Хүдөөдэ ажаһуудаг 40 наһатай эрэ хүн гэр бүлэ байгуулхаяа 30-40 наһанай эхэнэртэй танилсаха байна.

119. 28 наһатай эхэнэр 30-40 наһатай, гэр байратай, архи уудаггүй эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнгэй.

Өөр тухайгаа: ажалтай, архи уудаггүй, үхибүүгүй.

120. 1967 оной эхэнэр өөрын наһанай, ажалтай, эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнгэй. Дээдэ һургуулинтай байбал, бүри һайн. Арбатай хүбүүтэйб, ажалтайб, мүнөө дээрээ гэр байраггүйб.

121. Городто ажаһуудаг 23 наһатай эрэ хүн өөрын наһанай эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнгэй.

Өөр тухайгаа: ажалтайб, гэр байраггүйб.

«Танилсалгын булан».

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор А.Л.АНГАРХАЕВ. Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: В.Е.ГУЛГОНОВ, В.В.ХИНГЕЛОВ (Буряад Республикын Правительство), Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (генеральна директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (секретариалды хүтэлбэрлэгшэ - генеральна директорэй орлогшо), Д.Д.ЭРДЫНИЕВА (харюусалгата секретарь), таһагуудые даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, Л.Л.Н.ГЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА, Б.М.Ж.ЖИГИТОВ-оршуулагша.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-50-52; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершини» журналууд - 21-55-97; залуушуулай, оюуталай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрини, «Одон» журналай редакци - 21-55-97; мэдээлэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97; компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерини - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, болото баримтануудай, хүнэй, нотагай нэрнүүдэй бэлгэдэ хазгайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанаамай автарайхитай адли бэлэ байжа магад.